

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

III. SELİM HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ŞARKILARI VE 18. YÜZYIL
MÛSİKÎSİNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS

HAZIRLAYAN

Sefer BOR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi. Ömer DEMİRBAĞ

VAN – 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI

Sefer BOR tarafından hazırlanan “**III.SELİM HAYATI, EBEDİ KİŞİLİĞİ ŞARKILARI VE 18.YÜZYIL MÜSİKİSİNE ETKİLERİ..**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğrt. Üyesi Ömer DEMİRBAĞ Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversite Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Başkan: Unvanı: Dr. Öğrt. Üyesi Ömer DEMİRBAĞ Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversite Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Üye: Unvanı: Dr. Öğrt. Üyesi Murat KEKLIK Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversite Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Üye: Unvanı: Dr. Öğrt. Üyesi İhsan ŞEHİTOĞLU Türk Dili ve Edebiyatı, Muş Alparslan Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/ ~~onaylamıyorum~~	
Yedek Üye: Unvanı: Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı, Van Yüzüncü Yıl Üniversite Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye: Unvanı: Dr. Öğrt. Üyesi İsa IŞIK Türk Dili ve Edebiyatı, Muş Alparslan Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi: ...../...../.....	
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum. ..... Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Sefer BOR

Yüksek Lisans

Tezi Hazırlayan: SEFER BOR

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ağustos,2019

III. SELİM HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, ŞARKILARI VE 18. YÜZYIL MUSİKİSİNE ETKİLERİ

ÖZET

Medeniyetlerin ortaya çıkmasında ve tarih sahnesinde yer almasındaki en büyük etken bilindiği üzere kültürdür. Varoluştan, günümüze kadar insanın içinde olduğu her şey kültürlenmenin bir parçası olmuştur. Anadolu'dan Avrupa'ya; Ortadoğu'dan Afrika'ya kadar büyük bir alanda hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu farklı kültürlerin harmanlandığı toplumları bünyesinde bulundurmıştır. Farklı ırklardan, topraklardan bir kültür oluşturma gayesi güdülmüştür. Birlik, beraberlik içerisinde her millet kendi kültür ve geleneklerini olabildiğince yaşamaya özen göstermiştir.

Osmanlı İmparatorluğu her ne kadar siyasi yapısı ile bilinse de şair padişahlarında olduğu bir yapıya da sahiptir. II. Murat ile başlayan şairlik geleneği Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman ve daha nice padişahda görülmüştür. Hem şiir yazan hem de şairlere gerekli desteği veren Osmanlı padişahları tarih içinde unutulmaz bir yere sahip olmuşlardır.

Tez çalışmasına konu olan III. Selim Osmanlı padişahlarının yirmi sekizincisidir. Şairliği, mûsikîşinaslığı ve hâmilîği ile 18. Yüzyıla damga vurmuştur. Devlet işlerindeki başarısının yanında kültürel hayatın gelişmesine de ön ayak olmuştur. Özellikle dîvânında bulunan şarkıları ile tanınmıştır. Şarkı yazmanın yanında kendi yaptığı besteler de mûsikî geleneğinin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Döneminde yetişen mûsikîşinasları koruyan ve destekleyen III. Selim, 18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatının parlak geçmesinde önemli bir paya sahiptir. Bu tez çalışmasında hâmilik yaptığı mûsikîşinaslar, şarkılarında içerik ve biçim incelenmesi ile 18. Yüzyıl mûsikîsine etkileri geniş bir çerçevede ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler : III. Selim, Dîvân Edebiyatı, Mûsikî, Hâmilik, Şarkı.

Sayfa Sayısı : 190

Tez Danışmanı : Dr. Öğrt. Üyesi ÖMER DEMİRBAĞ

M.Sc.

Name and SURNAME: SEFER BOR
VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
Agust, 2019

III. SELİM LIFE, LITERARY PERSONALITY, SONGS AND EFFECTS ON 18TH CENTURY MUSIC

ABSTRACT

As it is known, culture is the biggest factor in the emergence of civilizations and taking place in the stage of history. Everything that existed from existence to present has been a part of culturing. From Anatolia to Europe; The Ottoman Empire, which reigned in a large area from the Middle East to Africa, included societies where different cultures were blended. The aim was to create a culture from different races and lands. Each nation has taken care to live its own culture and traditions as much as possible.

Although the Ottoman Empire is known for its political structure, the poet also has a structure in which the sultans were present. II. The tradition of poetry started with Murat was seen in Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman and many other sultans. Ottoman sultans, who both wrote poems and gave the necessary support to poets, had an unforgettable place in history.

III. Selim is the twenty-eighth of the Ottoman sultans. His poetry, music, and patriotism marked the 18th century. In addition to its success in state affairs, it has also led to the development of cultural life. He is especially known for his songs in his divan. In addition to writing songs, his own compositions have an important place in the development of the musical tradition. During the reign of III. Selim has an important role in the brilliant passing of 18th century Divan Literature. In this thesis, the music and the form and the effects of the music on the 18th century music will be discussed in a wide frame.

Key Words : III. Selim, Dîvân Literature, Music, Hamilik, Song.
Quantity of Page : 190
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. ÖMER DEMİRBAĞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	
1.1 18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatının Genel Durumu	3
1.1.2 III. Selim'in Yaşadığı Dönem ve Hayatı.....	5
1.1.3 III. Selim'in Edebi Kişiliği ve Sanatı	22
1.1.4 III. Selim'in Mûsikîşinaslığı	35
2. BÖLÜM	
2.1 III. SELİM VE 18. YÜZYIL KLASİK MÛSİKÎSİ	58
2.1.2. Hâmîlik.....	59
3. BÖLÜM	
3.1 ŞARKI.....	72
3.1.2. III. Selim'in Şarkıların'da Biçim ve İçerik.....	72
a) Biçim	74
b) Dil ve Üslup	75
3.1.3. III. Selim'in Şarkılarında İçerik	76
a) Sevgili	76
b) Sosyal Hayat	77
c) Döneminin Yansımaları	80

d) Kozmik Unsurlar.....	80
e) III. Selim'in Şarkılarında İstanbul.....	82
3.1.4. III. Selim'in Şarkıları	85
SONUÇ	154
KAYNAKÇA.....	157

TY. 5514 NOLU İSTANBUL NADİR ESERLER YAZMA ÖRNEĞİ

ÖZGEÇMİŞ

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı Geçen Eser
BTK	Büyük Türk Klasikleri
C.	Cilt
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
Haz.	Hazırlayan
k.evi	Kitabevi
S.	Sayı
s.	Sayfa
TA	Türk Ansiklopedisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
vb.	Ve Benzeri
Yay.	Yayınları

ÖNSÖZ

Bu çalışmada III. Selim, Hayatı, Edebi Kişiliği, Şarkıları ve 18. yüzyıl Mûsikîsine etkileri / katkıları üzerine bir araştırma, inceleme hedeflenmiştir. 18. yüzyıl dîvân edebiyatının genek bakışı içerisinde dönemin şairleri belirli izahatlar çerçevesinde verilerek, III. Selim'in sanatkâr kişiliğine dair izleri gözlemleyici bir bakış açısıyla söz konusu padişahın hayatı, şairliği ve mûsikîşinaslığı incelenmiştir.

III. Selim, kendi dönemi içinde ekol olarak değerlendirilmesi mümkün bir şahsiyettir. Mûsikî erbabına destek olan ve şarkıları ile sanata, kültüre olan katkılarından ötürü, öteden beri dikkat çekici bir noktada bulunan III. Selim, bestekârlığının yanı sıra, şairliğinden hüsn-i hat alanındaki çalışmalarına kadar sanatla ilgili cepheleri ile de değerlendirilmiştir.

Kâşif Yılmaz'ın *“III. Selim (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Dîvânının Tenkitli Metni”* adlı çalışması ele alınıp, TY. 5514 nolu İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunan 98 şarkı formu esas alınmıştır. Söz konusu yazmanın yanı sıra, başka kütüphanelerde bulunan diğer kimi yazma nüshaların da tanıtımı yapılmıştır.

III. Selim'in 18. yüzyıla etkisi ve hamiliği incelenirken kendi şehzadelik ve padişahlık döneminde yapılan mûsikî çalışmaları ile o dönemde hamilik yaptığı 24 bestakâra yer verilmiştir. Bunun dışında mûsikî icralarında ortaya çıkardığı 14 makam da bu teze dâhil edilmiştir.

Bu çalışma esnasında danışmanlığımı üstlenmiş bulunan hocam Sn. Dr. Öğrt. Üyesi Ömer Demirbağ'a ve yardımlarını esirgemeyen Sn. Prof. Dr. Mustafa Arslan, Sn. Dr. Öğrt. Üyesi Elif Ayan Nizam ile Sn. Evrim Taş'a teşekkürü bir borç bilirim.

Sefer BOR

Van, 2019

GİRİŞ

Milletler tarihleriyle beraber edebi kültürleri ile de bir bütünlük arz etmektedir. Tarihi seyir içerisinde Osmanlı Edebiyatı 13. yüzyıldan itibaren büyük bir gelişme göstererek büyümüş ve gelişmiştir. Bu büyüme ve gelişme devletten imparatorluğa uzanan yükseliş ile de paralellik göstermiştir. Fethedilen yerlerde beraber yeni bir kültürü bünyesine almıştır. Çok kültürlü yapıların geniş dünya perspektifleri ve çeşitliliği vardır.

18. yüzyıl dîvân edebiyatı çok sayıda şairin yetiştiği bir dönem olarak görülmektedir. Edebi muhitlerin genişliği ve padişah şairlerin koruması altındaki dönemde şiir ve şaire altın çağını yaşamıştır. Lale devrinin ihtişamı, eğlence anlayışı dönemin verimli geçmesinde önemli bir yere sahiptir. Şairlerin Fars edebiyatını örnek almak yerine daha milli ve yerel bir şiir anlayışı benimsediği bu dönemde şiirin artık özgün bir tür olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Tez çalışmasına konu olan III. Selim döneminin yenilikçi, sanatkâr, şair, mûsikîşinas ve hüsn-i hat alanında usta olan bir padişah'tır. “İlhamî” mahlasını alarak şiirler yazan III. Selim 18. yüzyılda şiire ve şaire önem veren nitelikleri ile öne çıkmaktadır. Mûsikî alanında yaptığı çalışmalar ile döneminde ekol olarak görülen padişah, hamiliği ile de mûsikî sanatının gelişmesinde büyük bir öneme sahiptir. Sarayda kafes hayatı yaşamasına rağmen şiirden ve mûsikîden asla kopmamıştır. Batı müziğine de ilgi duymuştur. Kendi döneminde saray çevresinde topladığı mûsikîşinâslara hâmilik yapması ve onları koruması ile de dönemin altın çağ olmasında önemli bir role sahiptir. Bestelerine yaptığı makamlarla da mûsikî ilmine katkısı çok fazladır. Döneminin en büyük mûsikî ustalarından eğitim alan III. Selim yenilikçi dünya bakış açısından dolayı Batı'dan örnek olarak bir müzik okulu kurmayı da ihmal etmemiştir. Bu sayede döneminde kültür ve edebiyat seviyesi yükselmiştir.

18. yüzyıl dîvân edebiyatının genel bir durumu verilmekle beraber, III. Selim'in hayatı, edebi kişiliği, mûsikîşinâslık yönü, bestekârlığı, döneminde etkilendiği ve etkilediği mûsikîşinâslar alt başlıklar halinde verilmiştir.

İkinci bölümde; III. Selim'in 98 şarkısı İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY.5514 no'lu yazmadan alınarak Kaşif Yılmaz'ın baz alınıp, karşılaştırılmıştır. Şarkının türünün tanımı ve özellikleri verilmekle beraber III. Selim'in şarkıları biçim ve içerik yönünden incelenmiştir. III. Selim'in şarkılarında İstanbul temalı halinde şarkılarından örneklerle verilmiştir.

Üçüncü bölümde; III. Selim'in 18. yüzyıl mûsikîsine etkileri, bulduğu makamlar, besteleri ve hâmîliği üzerine durulmuştur.

Sonuç bölümünde ise; tezin yazılış amacı, III. Selim'in mûsikîşinaslık yönü ve hamiliği üzerine tespitler ile olacaktır. Kaynakça ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY.5514 no'lu yazmanın şarkılar bölümü tıpkıbasım olarak tezin sonuna eklenmiştir.

1. BÖLÜM

1.1 18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatının Genel Durumu

Osmanlı Medeniyetinin dünyaya açılan söz dünyası olan şiir ve yazı sanatı 13. yüzyıldan yıkıldığı döneme kadar bir bütünlük içinde devam etmiştir. İlk dönemlerinden itibaren Arap ve Fars edebiyatlarının etkisinde gelişen dîvân edebiyatı 15. ve 16. yüzyılda kendi özgünlüğünü yakalamış ve bu iki edebiyatla boy ölçüşecek düzeye gelmiştir. 17. Yüzyılda ise; Ne'fî, Na'ilî ve Neşâtî gibi büyük üstadların öncülüğünde Sebk-i Hindi akımının etkisinde gelişmiştir.

Hint üslubunun gelişimin dışında dîvân edebiyatı için daha yerli bir üslup ortaya çıkmıştır. Nâbî öncülüğünde gelişen bu akım Hikemî tarzıdır.¹ Bu akımın etkileri dîvân edebiyatının sonraki dönemlerinde de görülecektir.

18. yüzyıl dîvân edebiyatına gelindiğinde ise, bu dönem önceki dönemlerden farklı bir seyir izlemiştir. Edebi zevkin oturduğu, sağlam temeller üzerine kurulmuş olan bu dönem daha yerli bir kimliğe bürünmüştür. Muhteva ve mazmun bakımından oldukça zengin olan şiir muhitleri oluşmuştur.

Bu yüzyıl şairleri kendilerinden önceki dönemde yaşamış büyük üstadlar olan Ali Şîr Nevâî, Fuzulî, Necatî, Bâkî, Nef'î, Nâ'ilî gibi şairlerin şiirlerine nazireler yazarak hem onların şiir zevkine ulaşmayı hem de kendi şiirlerinin muhtevasını daha yukarılara kaldırmayı amaçlamışlardır. 18. yüzyıl şairleri genel olarak Ne'fî'yi kaside de, Nâbî'yi ise gazelde örnek almışlardır.²

18.yüzyıl dîvân şairleri önceki dönem şiirleri örnek almayı iyi öğrenmiş olsalar dahi bu yüzyılda dîvân şiiri büyük bir çığır açmamış ve genel dîvân edebiyatının işleyişindeki bir uzantıdan öteye geçmemiştir. Çünkü dönemlerin bilgi birikimi ve aynı malzemeden yararlanan şairlerin yeni bir tür yaratma gayesi gütmeye gibi bir eğilimi çok nadir olmuştur. 18. yüzyıl dîvân edebiyatının şairlik

¹Mine Mine Mengi, *Dîvân Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî*, Ankara, 1995. s.12.

²*Türk Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 32 s.131.

bakımından iki büyük şair göze çarpmaktadır. Yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Nedîm ve ikinci yarısında bir deha şair olan Şeyh Gâlib vardır.³

18. yüzyılda dîvân edebiyatının en belirgin hususiyetleri; Hikemî tarzın en büyük temsilcisi Nâbî ile Lâle devrinin ruhunu sonraki asırlara şen ve şûh söyleyişiyle ulaştıran Nedîm'dir. Sebk-i Hindî'nin en parlak temsilcisi Şeyh Gâlib'in etkisiyle Sebk-i Hindî bu yüzyıl şiirlerinde önemli bir tema görevi görmüştür.⁴

Edebi seyrin içinde bulunduğu siyasi ve kültürel bağlam neticesinde bu yüzyıl edebiyatında öze dönme çabaları oldukça fazladır. Mahallileşme cereyanı ve siyasal anlamda İran'dan üstünlük artık Fars edebiyatı etkisini kırmıştır. Konular artık daha mahalli, şiirler daha anlaşılır ve yerli mazmunlarla yazılmıştır. Nâbî bu dönemde yazılan şiirlerde İstanbul Türkçesinin kullanmanın önemini şu beyitle dile getirmiştir: “ *Dîvân-ı gazel nüsha-kâmûs değildir!*” diyerek öz dilin önemine vurguda bulunmuştur. Bütün bu girişimlere karşın yine de Fars edebiyatının etkisi kırılmamıştır. Sebk-i Hindî'nin etkisi ve Şeyh Gâlib'in Fars edebiyat örneklerine nazireler yapması dönemin sadeleşmesine bir darbe vurma niteliği taşımıştır.

Lale Devri'nin ihtişamı ve Damat İbrahim Paşa'nın nüfuzu sayesinde külürel ve edebi faaliyetlerde ivme görülmüştür. Birçok eser tercüme edilmiş, matbaa desteklenmiş ve hâmîlerin sayısında artış görülmüştür. Bu dönemde Nazîm, Nâhîfî, Seyyid Vehbî, Raşîd, Neylî, Selîm, Kâmî, Dürrî, Sâkıb Ârif, Sait Ali Paşa, Çelebi Âsım gibi çok mühim şairlerin yanında büyük şöhret yakalamış Nedîm ve Şeyh Gâlib de vardır.⁵

18. yüzyılın sonlarına doğru edebiyat ve kültür alanında bir çöküş başlamıştır. Şiir ve sanat eski canlılığını kaybetmiş. Nedîm ve Şeyh Gâlib gibi üstatların açmak istediği edebiyat dünyasının yolu tıkanmıştır. Yenileşme çabaları Hint etkisinde girift bir yola girmiş ve sonraki dönemleri etkileyecek büyük şairler ortaya çıkmamıştır.

³T.A., a.g.e c. 32. s.130.

⁴*Büyük Türk Klasikleri*, C.6, s. 196, İstanbul.

⁵ Mehmet Fuat Köprülü, *Eski Şairlerimizin Dîvân Edebiyatı Antolojisi*, Ankara, 2014, s.452-453.

Bu yüzyılın nesir dili ve üslubu ise 17. yüzyılın nesrinin bir devamı niteliğinde olmuştur. Sade nesir, orta nesir, süslü ve sanatlı nesir olmak üzere üç ayrı nesir üslubu vardır. Örneğin, Safâî tezkiresi orta ve anlaşılır bir dille yazıldığı halde, Sâlim tezkiresi ağır bir dille kaleme alınmıştır. Sâkıp Dede'nin "*Sefîne-i Defîne-i Mevleviyân*" tezkiresi ise Veysî ve Nergisî'yi aratmayacak derecede ağır ve anlaşılmaz olmuştur. Bu arada Aziz Efendi'nin "*Muhayyelat-ı Aziz Efendi*" adıyla tanınan eseri, masal ile modern hikaye arasında bir eser olup, sade bir dille ve açık bir üslupla yazılmış nesir örneği olarak kabul edilmektedir.⁶

Bu dönem nesir bakımından oldukça zengindir. Bunların dışından vak'anüvis tarihleri, özel tarihler ve sefâretnameler de oldukça önemli bir yere sahiptir.

III. Selim'in yaşadığı dönemi özetlemek gerekirse; mahallileşme cereyanı kuvvetli bir yere sahip olmakla beraber, Hint etkisinin gelişimi Şeyh Gâlib'in önderliğinde başlı başına bir yer edinmiştir. Ne'fî ve Nâ'ilî etkisinde şairlerin var olmasının yanında Nedîm ve Nâbî gibi ekol sahibi şairlerin önemi de devam etmektedir. Kaside sahasında Ne'fî takip edilmiştir. Yüzyılın sonlarına doğru bu şaşaalı şairleri takip etmek azalmış ve şiir dünyasında büyük eserler verme azalmıştır. Dîvân edebiyatı canlılığını kaybedip, bir sonraki çağa girmiştir.

1.1.2 III. Selim'in Yaşadığı Dönem ve Hayatı

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinin sona erdiği ve gerilemeye başlayıp, siyasi, ekonomik ve kültür alanında Batı'dan geri olduğu 18. yüzyıl ikinci yarısında III. Selim ortaya çıkmıştır.

Osmanlı pâdişahlarından III. Mustafa'nın oğlu olan III. Selim 28. Osmanlı padişahıdır.

III. Selim 24 Aralık 1761 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası III. Mustafa, annesi Mihrîşah Sultan'dır. Doğan her şehzadeye yapılan şenlikler neticesinde büyük çocuk olan III. Selim için haftalarca İstanbul'da şenlikler düzenlenmiştir. O dönem yaşayan vakanüvis Vâsıf "*Vâsıf Tarihi*" adlı kitabında

---

⁶T.A., c.32 s.131-132.

şenlikleri yazmıştır. Bunun dışında Tokatlı Bekir Efendi III. Selim'in doğumu tarih olarak düşmüştür. “*Âli-himmet tarihe illâ câe Selîm-i Sâlis*”.⁷

III. Selim ile ilgili bir diğer tarih yazımı da Şair Fıtnat tarafından yazılmıştır. Fıtnat divânında 14 beyitlik bir şiir ile şehzadenin doğumunu dile getirmiştir:

“ ...

Nice şâd olmasun ‘âlem ki şâhenşâh-ı devrânın

Vücûda geldi bir şehzâdesi yümn ü saâdetle

...

O nûr-ı dîde-i şâh-ı cihânı Hazret-i Bârî

Mu ‘ammer eyleye ikbâl u iclâl ü sa‘âdetle

Gelip bâ-feyz-i ilhâm oldu tab‘a mısra‘-ı târîh

*Cihâna geldi şehzâde Selîm iclâl ü ‘izzetle*⁸

(1175)

“III. Mustafa oğlu Selîm’i hep severdi, aydın fikirli ve bilgili bir Pâdişah olduğundan evladının iyi bir tahsil görmesine itina etmiştir.”⁹

III. Selim ilk eğitim yıllarını da diğer şahzadeler gibi sarayda görmüştür. Dönemin en büyük âlimleri saraya getirilerek şehzadeye hocalık yapmışlardır. Şeyhülislam Dürrîzade Mustafa Efendi saraya gelerek Kur’ân-ı Kerim ile besmele yaptırılarak tahsilinde ilim ve irfan yolundan vazgeçmemesi için tilavet yapılır.¹⁰

⁷ Necati Elgin, *Üçüncü Sultan Selîm (İlhâmî)*, Konya Eski Eserleri Sevenler Derneği Yayınları, Konya, 1959, s.7.

⁸ Mehmet Arslan, *Fıtnat Hanım, Dîvân-ı Fitnat*, 2010, s.12.

⁹ Ahmet Cevat Eren, *Selîm III’ün Biyografisi*, 1964, s.5.

¹⁰ Ahmet Cevdet Eren, a.g.e. s.27.

Babasının ıslahatçı olması hasebiyle III. Selim’de babasının yolunda gitmiştir. Babasının Tophâne’yi değiştirmesi ve Mühendishâne’yi kurması gelecekte III. Selim’in ıslahat yanlısı yenilikçi bir padişah olmasını sağlamıştır. Birçok araştırmacı yazar ve tarihçi III. Selim’in fikirlerinde babasının büyük etkilerinin olduğunu söyler.¹¹

III. Selim’in annesi Gürcü cariyesidir. Oğlunun iyi bir tahsil alması ve yetişmesi için önemli bir etkindir. İyi bir eğitim ve mûsikî gelişimi için saray içerisinde müzik odaları kurmuştur.

“İşte, çok nazık ve merhametli olan III. Selim, bu hassas vâlide elinde büyümüş ve daima hassas bir kalp taşımıştır.”¹²

Şehzade Selim yaşının küçük olmasından dolayı yerine ondan büyük amcası I. Albülhâmit tahta geçmiştir. Amcası, Selim’in kafes hayatında yaşamasını istemiştir. Kafes hayatı şehzade eğitimleri için sonradan getirilen bir uygulamadır. Kafes hayatı boyunca III. Selim özgürce hareket etmiş ve kendisini hem siyasi hem de kültürel anlamda geliştirmiştir. Devlet işlerinin işlerliğini gözetlemiş ve hem de konumu gereği saray yaşamının düzeninden uzak kalmamıştır. Kültür ve sanat hayatını burada sürdürmüştür. Besteler ve makamların çoğunu kafes hayatında icra etmiştir. Padişah olacağı zamana kadar III. Selim devlet işlerini gözlemlemeyi ihmal etmemiştir. Şehzadeliliği zamanında ileride yapacağı işlerde yarar sağlaması için Avrupa ile de belirli temaslarda da bulunmuştur.

Avrupa hakkında fikir beyanlarını yakınında bulunan Doktor Loranzo¹³ ile belirli zaman aralıkları ile bir araya gelmiştir. 28 yıllık kafes hayatının sonunda devletin başına geçip yenilik yapmak için devlet kademelerinde yüksek rütbeli kişiler ile irtibat halinde olmuştur. Sadrazam, vezirler ve Kaptân-ı Deryâ ile sürekli bir muhabbet içinde olmuştur. Dönemin sadrazamı Halil Hamit Paşa’ya eyalet yönetimi ve Avrupa’nın yenilikleri için rapor bile hazırlatmıştır. Kaptân-ı Deryâ’dan deniz gücünün araştırılması ve yenilenmesi için bilgi almıştır. Bütün

¹¹ Ahmet Cevat Eren, a.g.e., 6.

¹² Necati Elgin, a.g.e., s.9.

¹³ Sırkâtibi Ahmed Efendi, *Rûznâme*, (Haz: V. Sema Arıkan),2008, s.61.

bu olanların olduğu zamanda bile şehzadenin hareketleri nedeniyle rahatsızlık duyanlar da olmuştur.¹⁴

Ahmet Rasim yazdığı “*Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*” adlı eserinde III. Selim’in tahta çıkışını şöyle yazmıştır: “*Amcası pâdişah I. Abdülhamid’in Özi Kalesi’nin kaybı ve Müslüman halkın öldürölmesinden duyduğu derin üzüntüye dayanamayarak ölmesinden sonra yerine, Kızlarağası İdris Ağa tarafından başlatılan faaliyetlerle III. Selim tahta oturtulup, biat merasimi yerine getirilerek (7 Nisan 1789/11 Recep 1203, Salı) toplar atıldı. III. Selim’in pâdişah olduğu halka duyuruldu. Halk zaten kendisini büyük bir ümitle bekliyordu. III. Selim’in tahta çıkışı bütün imparatorluk topraklarında, herkes tarafından büyük bir sevinç ve itimat ile karşılandı. Ordunun ve halkın gözleri yeni ve genç pâdişaha çevrildi.*”

Tahta geçmesinden sonra onun padişahlık dönemi için Surûrî bir tarih düşmüştür:

“Hak selâmetler verip tahtında âsâyış ede

Saltanatla sâhib-i kalb-i Selim etdi cülûs

Gelmemiştir dehre akranı selefde gerçi kim

Nâm-daşı iki sultan-ı kerim etdi cülûs

Ey Surûrî iki tarih ettim inşa kim o şâh

Ammi öldükde şeh-i mülk-i naim etdi cülûs

“Adn ola mülk-i cihanda câmı Hân Abdülhamit

---

¹⁴ Necati Elgin, a.g.e., 22.

Hak muvaffak eyledi Sultan Selîm etdi cülûs”¹⁵

(1203)

“Oldu fermân-rân-ı iklim-i cihan Sultan Selîm”

(1203)¹⁶

III. Selîm hakkında kaynaklar da aynı düşünceleri paylaşmıştır: “...zeki, merhametli, fazilet sahibi ve âdil bir yönetici” olduğunu söylemişlerdir. Sakin bir ruh haline sahip olması ile beraber sabırlı ve sükûnet sahibi bir padişah’tır.” Ziya Nur Aksun III. Selim için: “Emelleri ve gayeleri büyük, ecdadın tarihine ve kudretine hayran, gayelerinin gerçekleşmesi için her türlü fedakârlığa hazır, çok hassas sanatkâr bir tab’a mâlik, şahsi ve ufak kusurları bulunan bir Osmanlı hükümdarı olarak gürülmektedir.”¹⁷

III. Selim nüktedan bir kişiliğe sahip nev-i şahsına münhasır olan bir padişah’tır. Latifeyi seven ve şiirlerinde bunu dile getiren önemli bir şahsiyettir. Halkı ile ilgilenen, onların dertlerine çözüm arayan bir hükümdardır.

Tarihe mal olan nüktedanlık anılarının bir tanesi ise Necati Elgin eserinde şu şekilde vermiştir:

“Bu namazın rükûu, secdesi yok mu? Üçüncü Selim, bir gün saltanat kayığı ile kağıthane deresinde dolaşırken bir kaç rindin, köprü başında sofraya kurarak, tatlı tatlı demlendikleri gözüne ilişti. Saltanat kayığının görünmesiyle ne yapacaklarını şaşırان adamcağızlar hemen işret tepsisinin üzerine bir örtü örttükten sonra hep birden namaza durdular, muziplikten hoşlanan padişah önlerinden geçerken kayığını yavaşlattı. Eğilecek olsalar rakı kadehlerinin, surahilerinin şangırtısı duyulacak, belki örtü açılıp her şey meydana çıkacaktır. Bu sebeple dakikalarca ayakta durdular Hünkâr kıs kıs gülerek yanındakilere:

-Bu namazın, hiç rükûu, secdesi yok mu? Diye sordu. Nedimlerinden biri:

¹⁵ Necati Elgin, a.g.e., 30.

¹⁶ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, IV. cilt (İstanbul: 1309) 234.

¹⁷ Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994, s. 95.

-Efendim! Ne yapsınlar, dedi, mazurdurlar. Secde edecek olursa bir daha başlarını kaldıramayacaklarından korkuyorlar. Bu kadarcık muzipliği kafî gören Sultan Selim:

-Safalarında olsunlar! Haberiyle beraber biraz da akça gönderdi.”¹⁸

Sporcu bir kişiliği de olan III. Selim kemankeşliğe¹⁹, tüfenkendazlığa²⁰ merak salmıştır.

Mehmet Süreyya, *Sicillî Osmânî* adlı eserinde III. Selim için şunları demiştir:

“Âlim, kâmil, cömert, yumuşak huylu, itaâtkâr, ileri görüşlü, çalışkan ve gayretliydi. Güzel şiirleri vardır. Mûsikîde ustaydı. Ta’lik hattatı olup el yazılan güzeldi. Düzenli ordu kurmaya, ıslahat ve tanzimata çalıştı... O derecede heybetliydi ki Cezzar Ahmet Paşa asî iken adları anıldıkça ayağa kalkardı ve ferman-ı hümayûnuna binek taşına kadar inip muhalefedinin ricâle karşı olduğunu söylerdi.”²¹

Batılı tarihçiler ise III. Selim için şunları yazmışlardır: Dersaâdet Purusya sefaretinde bulunmuş olan Dietz “*Bu hükümdar hüner ve marifetçe ve fikr-i faâliyetçe milletin cidden fevkindedir. Bu cihetle müceddid millet ve devlet olması melhûs görünüyor.*”²²

Necib Efendinin yazdığı tarih yazısında ise III. Selim için; “Güzel ahlak sâhibi, merhum pâdişah (III. Selîm); bilgili, nazık, samimi, zeki ve tedbirli, akıllı, doğru, dürüst, çalışkan, peygamber ahlaklı, cömert yaratılışlı ve bağış seven, ariflere ve faziletliyle ikram eden, yediren, içiren, ihsanda bulunan, benzeri olmayan bir padişahı. Bol bağışlama, rahmet, ikram ve ihsanla Rabbi onu cezalandırdı.”

¹⁸ Necati Elgin, a.g.e., 111.

¹⁹ Cemal Kurnaz, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, 1992, s.36.

²⁰ Ahmed Efendi, a.g.e., s. 14.

²¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, (Haz: Seyit Ali Kahraman), 1996)s.39.

²² Ahmet Rasim, *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*, (Kostantiniyye, Birinci tab, dördüncü cilt, 1328-1330) 1161.

Necati Elgin, III. Selim'in kişiliğinin ruhani yönü için şu şekilde yazmıştır:

“Uzun müddet İstanbul’da kalmış olan, Hatice Sultan’ın Defterdar’daki sarayının mimarı, ressam Melling Eyyüb’de bir Cuma veya bayram alayını gösteren resmin içinde ve ayrıca bir portre halinde Selîm III. ’ün resmini yapmıştır. Selîm III’ün bu muhtelif resimleri birbirine hayli benzerler. Bu resimlerden padişahın manevî hüviyetini de bir dereceye kadar tahmin kabil olup, Selîm III sakın tabiatlı, sabır ve teenni sahibi, az azimli, yorgunca fakat çok mağnır ve hâl-i tahakküm ve müstehzi bir adam gibi görünüyor. Hayatının olayları, elde bulunan yazılan, resimden yapılan bu istihracı tekid etmektedir. Sultan Selîm’in tahakküm ve istihzasına misal olarak elimizde mükemmel bir vesika vardır.”

“İkinci Rus harbi devam ederken bütün sefer zamanlarından usûlan olduğu üzere camilerde (Fetih suresi) okunuyordu. Bu vazifeye devam eden hocaların ücretlerinin verilmesine müsaade istenilerek yeni padişah olan Selîm III’e bir telhis takdim olunmuştur. Selîm bu telhisin kenarına şu satırları yazmıştır:

“Bilmem hulus ile mi kıraat olunmuyor, yoksa erbabına mı tesadüf olunmuyor ki bir semeresine şahit olunamıyor, hoş imdi gene altı mah kıraat olunsun ve akçası darphaneden verilsin. Akça ile olan dua böyle olur.”

“Osmanlı ve Fransız tarihçileri umumiyetle Sultan Selîm’i methederken, mesela Selîm’in ölümünden 32 sene sonra basılan Fransızca “Turbuie” adlı eserde; Selîm’in şahsiyetinden bahsedilirken şöyle denilir: Bu faziletlû, insaniyetlû, adil ve münevver hükümdar, onsekiz sene süren saltanat devrinde her şeyden ziyade Osmanlıları medeniyet yoluna sokmak için uğraşmış ve bu arzu felaketinin müsebbibi olmuştur.”

“Dinî bütün bir padişah olmakla beraber icraat olması isteyen III. Selim, savaşlar için dua okutması yanında savaşların kazanılmasındaki önem içinde savaşçılık ve ilericilik olarak görmektedir.”²³

---

²³Necati Elgin, a.g.e, s.47.

“Sultan III. Selim Yıldız ilmine inanmazdı; bununla beraber yapacağı işlerde çoğunlukla eşref saati (kutlu saat) dikkate alırdı. İlim adamlarının yaşlılarına özellikle alimlere hürmet eder, onların hatırlarını kırmaktan, beddualarını almaktan sakınırdı...”²⁴

III. Selim halkçı bir yapıya sahiptir. Vakıfların korunması, halka hizmet ve haklarının korunmasına dikkat ederdi.

Dönemin yapısı ve devlet işlerindeki rüşvetçiliğin artmasındaki endişeler karşısında devlet düzenini sağlamak ve iyi devlet adamları yetiştirmek için çok uğraşmıştır.

Devlet malının değerini bilen, onu korumak için elinden gelen herşeyi yapan bir padişah olmuştur.

Siyasi işlerin yürütülmesinde önder olan III. Selim, kayırmacılığa karşı hep durmuştur. Devletin işlerliğine önem verip, herkese eşit davranmayı kendisine yol-yordam edinmiştir. On sekiz yıldan fazla padişah kalan III. Selim, yapılan her türlü haksızlığa göğüs germiştir. Halka karşı yumuşak olan ve sevecen yapısıyla ile hep saygı duyulan biri olmuştur. İleri görüşlü ve yenilikçi bir insan olması onun şairlik yönünü de etkilemiştir. Savaşta sürekli yenilgi ve Yeniçerilerin düzensiz hareketleri münasebetiyle Nizâm-ı Cedîd ordusunu kurarak düzenli orduya geçmiştir. Avrupaî yapısı onu hep reformist yapmıştır.

Batı tarzı yenilikler onu canından edecek kadar yerinde hareketlerdir. Kabakçı Mustafa İsyanı ile tahtından edilip, öldürülmüştür.²⁵

Dönemin vardığı nokta ve yenileşme çabası III. Selim’i halkına hep yaklaştırmıştır. Yaptıklarında temel etken her zaman halkın ruhuna dokunmaktır. Halkın geri kalmasını önlemek ve ileriye gitmesini sağlamak yegâne emelleri arasındadır.

Halkın ıslahatlara katılmasında hep yumuşak bir yöntem izlemiştir. Bu

²⁴ *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 6, s. 506.

²⁵ Sedit Yüksel, *Şeyh Galip, Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1980, s.18.

yüzden döneminde devletin içindeki hiyerarşi nedeniyle halkı ıslahatlara katma konusunda eksik kalmıştır. Ömrü vasıl olduğu müddetçe hep halkı için var olmayı istemesine karşın çevresindekilerin etkisiyle hep bir adım geride kalmak mecburiyetinde kalmıştır. Bir şiirinde kendisine seslenerek içindeki durumu özetlemektedir:

“Serîr-i saltanatda olma gâfil bir ân ey İlhamî;

Sana da bâkî kalmaz bu bir çarh-ı devrândır.”

Beytiyle buna işaret etmiştir.²⁶

Sanatın gelişimi içinde III. Selim önemli bir padişah olmuştur. İlim sahibi her şahsın gelişimine ön ayak olmuştur.²⁷ Dönemin önemli okullarına alınacak kişilerin belirlenmesinde belirli kıstasların olmasını emretmiştir. Enderûn ve saray okullarına alınacakların imtihanla alınmasını istemiştir. Çıkarttığı hatt-ı hümayunla bunu duyurmuştur.²⁸

Şiir ve sanata ilgisi oldukça fazla olan III. Selim, Şeyh Galib’e hayrandır.

*“Şiir ve şâirlere olan saygısı bilhassa Şeyh Gâlib’in sanatında ve şahsiyetinde son haddini bulmuştur.”*²⁹

Şeyh Galib’e olan hayranlığı münasebetiyle onun Konya Mevlana Türbesi için bir beyit yazmasını istemiştir. O da şu beyiti yazmıştır:

“Müceddid olduğu Sultân Selîm’in dîn ü dünyâyâ

Nümâyândır bu nev pûşîdesinden kabır-i Monlâ’ya”

ile başlayan bir beyit yazarak III. Selim’e sunmuştur. Böylece Sultan ile en büyük şâir arasında daha yakın bir ilişki kurulmuş oluyordu.³⁰

²⁶ Ziya Nur Aksun, a.g.e., 95.

²⁷ Faik Reşat, Eski Bilginler, *Düşünürler, Şairler*, İstanbul, s. 302-304. Ahmet Cevat Eren, *Selîm III’ün Biyografisi*, İstanbul, 1964, s. 32.

²⁸ Faik Reşat, a.g.e. s.37.

²⁹ Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarih,i* MEB Yayınları, İstanbul, 1973, s.749.

³⁰ Naci Okçu, *Şeyh, Galib Divanı*, Diyanet Yayınları, Ankara, C. I, s. 136, Midhat Cemal Kuntay, *“Padişahlar ve Şairler”*, İstanbul, 1948, s. 4.

Şiir ve mûsikî sevdası onu Şeyh Galib’e yaklaştırmıştır. Hayranlığı dolayısıyla Mevlevî olmuş ve Mevlevihânelere desteklerini eksik etmemiştir.³¹

Şeyh Galib’in Galata Mevlevihânesine şeyhi olmasından sonra III. Selim’e bir şiir yazarak himmetlerini ister:

“Gönül bir beyt-i mâmûr u safâdır aşk mimârı

*Yatur amma ki şimdi başka bâmı başka dîvârı”*³²

Mevlevihânenin durumu için ondan destek bekler.³³ Mevlevî geleneğini seven padişah mevlavihâneyi bir sene içinde tamir ettirir.³⁴

“Yaptı bu dergâhı pâk ü hem cedîd

Binikiyüz altıda Sultan Selîm”

1206 senesinde III. Selim tamir ettirdiğine dair Şeyh Galib mevlavihânenin kapısına tarih beyiti düşmüştür.

“Bu olaya Gâlib’le birlikte Surûrî, Ayntablı Aynî ve başka şâirler de kasîdeler söylediler.”³⁵

“Keremler kim senin devrinde gördü Gâlib-i nâ-çar

Hüseyin Baykara’dan görmedi Câmî gibi yektâ

Bu gûne lutf kim gördüm asla görmemişler

*Kızılarslan u Sultan Baykara’dan Gencevî Câmî”*³⁶

Şeyh Gâlib Mehtâb redifli kasidesinin girizgâh bölümünü padişaha sunarak;

---

³¹ Sedit Yüksel, a.g.e., 18.

³² Naci Okçu, a.g.e., C. I, 125.

³³ Ahmed Efendi, a.g.e., 38.

³⁴ Ahmed Efendi, a.g.e., 56.

³⁵ Haluk İpekten, *Şeyh Gâlib, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Ankara 2012s.11.

³⁶ Naci Okçu, a.g.e., C. I, 64.

“Kudûm-ı Hazret-i Sultân Selîm’e deryâda

Hezâr şevkile sûr-ı fîşeng eder mehtâb”³⁷

Sultan Selîm ’in teşrifine gelirse mehtâb, bin şevk ile fîşek bayramı yapar demiştir.

III. Selim, Şeyh Gâlib’i şairlerin en büyüğü olarak görürdü. Mûsıkî ve sanat sohbetlerinde onun ender bilgilerinden haz duyardı. Sanatkâr ve duygulu pâdişahı kendisine çok yakın bulan ünlü şâir de onun için yazdığı şiirlerde o devre ait yapılan yenilikler hakkında övgüler yağdırmış ve mevlevîlere ait bir takım yeni yapıların yapılmasında, tamirinde büyük bir tesiri olmuştur. Bu kasidelerinden birinde,

“Ol pâdişah ki verdi mühimmât-ı devlete

Hüsn-i nizâm Mehdî-i sâhib-zamân gibi”

diyerek pâdişahı Mehdi’ye benzetmektedir.

Cem Dilçin’in *“III. Selîm’in başlattığı Nizâm-ı Cedit döneminin içerisinde oluşan yenileşme çabalarını Şeyh Gâlib şiirlerinde yer vermiştir.”* *“Şeyh Gâlib’in Şiirlerinde III. Selîm ve Nizam-ı Cedit”³⁸* başlıklı yazısında III. Selim yenileşme çabalarını vermiştir.

Şeyh Gâlib, Selîm’e sunduğu bir kasîdede³⁹ *“Onun dünyâya, dine, devlete ve ülkeye yeni bir nizam verme, yenilikçi bir pâdişah olma özelliğini, zamanın şâirleri arasında ilk kendisinin söylediğini “şâirler tanığımdır, herkesten önce ben demiştım” diyerek onun durumunu dile getirir:*

“Güvâhımdır ki erbâb-ı sühan ben cümleden evvel

Demişdüm şimdi buldu revnak-ı evreng-i hakanî”

Şeyh Gâlib, III. Selîm’in yenilikçi yönü için yazdığı türlü kasîdelerde,

³⁷ Naci Okçu, a.g.e., C. I, 108.

³⁸ Cem Dilçin, *Şeyh Galip’in Şiirlerinde III. Selîm ve Nizam-ı Cedit*, Ankara,1993, s.209-219.

³⁹ Naci Okçu, a.g.e., C. I, 206.

baruthâne, humbarahâne gibi askerî tesisler için düşürdüğü tarihlerde padişahına bağlılığını dile getirerek, onun ne kadar modern bir düşünce ile yenilikler yaptığını dile getirir.

Şeyh Gâlib, bu şiirlerinde III. Selîm'in yenilikçi yönünü belirtmek için "yeni" kavramını çok işler. "Yeni" ve "nev" sözcüklerini sıfat olarak, kimi zaman zarf olarak çok sık kullanır.

Humbarahane'nin içine yapılan kasr-ı hümayun için yazdığı tarihte, dinin ve devletin yeniden âbad olmaya başladığını söyler:

"Cenâb-ı Han Selîm-i ma 'delet-pîrâ ki devrinde

Yeniden başladı bu dîn ü devlet olmaga âbâd"

Levend Çiftliğinde, asâkir-i cedit için yapılan mahallere söylediği tarihte, himmet ve adli onun yeniden icat eylediği anlatılır:

"Cenâb-ı Han Selîm-i kâr-fermâ-yı kerem-mu 'tâd

Ki oldur himmet ü 'adli yeniden eyleyen îcâd"

III. Selîm'in yaptığı çalışmalar, Şeyh Gâlib'in şiirlerinde "tanzim" ve "intizam" sözcükleriyle anlatılır. Birkaç örnek:

"Cenâb-ı Han Selîm-i ma 'delet-güster ki devrinde

Olur tanzîm dehrün çok binâ-yı nâ-be-hencârı

Selîm Han-ı keremver kâm-yâb itdükde devrânı

Cihânun intizâma tutdı yüz hâl-i perîşânı"

Askeri alanda yapılan reformların temeli III. Selîm'in askerî ıstılahlarına dayanıyorsa, Şeyh Gâlib'in şiirlerinde bu terimlerin geçmesi daha sonraki dönemlere ad olarak verilen "Tanzimat" terimi için, edebî metinlerde kullanılmak açısından bir başlangıç oluşturmaktadır.

Şeyh Gâlib, bütün bu nitelemelerin sonunda III. Selîm'in bir "müceddit" yani "yenilikçi" (ıslahatçı, reformcu) bir padişah olduğunu bir kasidesindeki şu beyitle açıkça belirtir:

"Müceddid olduğu dünyâ vü dîne günde ezhardur

Odur sâhib-kırân-ı nev-zuhûr-ı nesl-i 'Osmânî"

III. Sultan Selim gibi bir teceddüd pâdişahına Şeyh Gâlib gibi bir teceddüd şâiri çok yakışıyordu. O büyük şâir:

"Kadr-i dürr ü gevheri âlem bilür

Âdemi amma gene âdem bilür"

Dediği zaman ikinci mısradaki "âdem" den birisi Selîm, biri Gâlib idi ve muhakkak III. Selîm pâdişah değildi, adamdı.⁴⁰

Şeyh Gâlib Dîvânında, III. Selîm için on kasîde, yirmialtı tarih, bir terci' ve kısa bir mesnevi yazmıştır. Gâlib gibi bir Mevlevî dedesi ve mutasavvıf bir şâirin III. Selîm'le ilgili bu kadar çok şiir yazmasının sebebi maddi alâka olamaz. Çünkü III. Selîm, yenilikçi bir pâdişah, güzel sanatlarla da uğraşan üstün yetenekli bir kişi, şiirler yazan bir şâir, Hüsn-i Hat sanatında da usta, aynı zamanda Mevlevî,⁴¹ büyük bir mûsikîşinas ve bestekârdır. Galata Mevlevîhânesi şeyhi olan Gâlib de şehzâdeliğinden beri ilgilenmiş ve ona içten bir sevgiyle bağlanmıştır. İşte bu dostça ilgi ve sevgiyi Gâlib, ona sunduğu bir kasîdede; Hüseyin Baykara-Molla Cami ve Ali Şîr Nevâî⁴² münasebetleri anlamında ve daha yüksek düzeyde bir münasebet olduğunu ifade ediyor:

"Hüseyin-i Baykara bahş etmemişti Monlâ Câmî'ye

*Bana ol kâmu kim bu husrev-i sâhib-kıran verdi"*⁴³

"Dîvân şâirlerinin sunduğu kasidelerde övülen kişilerin adları çıkarılıp,

⁴⁰ Mithat Cemal Kuntay, "Padişahlar ve Şairler." İstanbul, s.4; Naci Okçu, a.g.e., C. II, 1011.

⁴¹ Necati Elgin, a.g.e. s.34.

⁴² Rüştü Şardağ, Şair Sultanlar, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1982, s.67

övülmeye değer başka isimler konulsa pek bir şey değişmez. Ama, Şeyh Gâlib'in yazdığı kasîdelerden III. Selîm'in adı çıkarılsa dahi yine de III. Selîm'e yazıldığı kolayca anlaşılabilir. Yani, Şeyh Gâlib III. Selîm'e sunduğu şiirlerde onun düşüncelerini, davranışlarını, yenilikçi ve inkılapçı kişiliğini belgelendirmiştir denilebilir."⁴⁴

Necati Elgin, Cevat Ulunay'ın "Dervişlere Dâir" başlıklı bir yazılarından naklen, "Selîm III (İlhâmî)" adlı eserinde: "Şeyh Gâlib'i Sultan III. Selîm çok severdi. Ekseriya, saraya davet eder, onunla şiir ve mûsikî sohbetleri yapardı. Hükümdar bu sohbetlerde tamamen merasim ve teklif, tekellüf kaldırmıştı. Kendisi de Mevlevî olduğu için bir gün başını Şeyh Gâlib'in dizine koyarak görüşürlerken Üçüncü Selîm:

-Şeyhim der, bana Hazret-i Mevlana'nın bazı kerâmetlerini söyler misiniz.

Şeyh Gâlib:

-Aman efendimiz, der, bir iradesiyle orduları, donanmaları harekete getiren, üç kıt'ada yaptığı fütûhat ile muazzam bir ülkenin sâhibi bulunan sizin gibi bir hükümdarın, benim gibi âciz bir dervişin dizine başını koyarak ona bu derece iltifat etmesi Hazret-i Mevlâna'nın en büyük kerameti değil midir? Daha nasıl bir keramet istiyorsunuz" diyor.

III. Selîm, Galata Mevlevîhânesine bizzat devam edecek kadar Şeyh Gâlib'e en yüksek iltifatı gösterirdi. Ama Şeyh III. Selîm'den daha fazla Mevlâna'nın pâdişahlığını kabul ve tasdik ediyor:

"Celâleddin-i Rumî yani pîrim

Efendim pâdişahım destgîrim"

diyor.

Devrin diğer şâirlerinden Sünbülzâde Vehbi, Târihini Selîm Han derse değil mi şâyân/Şâhâne oldu Vehbi divân-ı nev müretteb 1790'da Sultan III. Selîm

---

⁴⁴ Necati Elgin, a.g.e. s.43

adına yeniden tertib ettiği Divânı'nı III. Selim'e sunmuştur. Bu Divânda Pâdişah'a 23 kaside, 5 târih yazan Vehbi, olsun redifli kasidesinin bir beytinde; "III. Selim gibi tahtı yüce bir başka Şâh daha görülmüş müdür ki? O, hem gönül ehli hem de devrânın Rüstemi olsun." diyor.

"Taht-ı iclâlde kim gördü bir öyle şâhı

Ki hem ehl-i dil ü Rüstem-i devrân olsun "

Yine verir redifli kasidesinin bir beytinde; *"Allah'ın koruduğu Sultan III. Selîm'in adaleti dünyaya emniyet ve huzur verir"* diyor.

"Zill-i ilâh Hazret-i Sultan Selîm kim

Adli cihâna sâye-i emn ü emân verir"

Vehbi, bir târih manzumesinin birinci beytinde de; "III. Selim'in Allah'ın ilhâmı ile kerâmet sahibi olduğunu söyler."

"Kerâmetle müeyyed Hazret-i Sultan Selîm Hânın

Zamîr-i rûşeni âyinedir ilhâm-ı Mevlâya"

Sultan III. Selîm'e yazdığı Kaside-i bahariyyesinin bir beytinde, Sünbülzâde Vehbi III. Selim'e hitâben; *"Senin sâf tabiatının ne parlak bir ayna olduğunu, İskender görseydi kıskançlıktan aynasını parçalardı"* diyor:

"Şikest eylerdi âyînesin reşk ile İskender

Göreydi safvet-i tab'ın ne mir'ât-ı mücellâdır"

Yine bir târih beytinde ise; *"O himmet sahibi pâdişahın lutfu, Vehbi'yi ihtiyarlığında gençleştirmiştir"* diyor.

"Lutfi ol Husrev-i âlî-himemin

*Vakt-i pîrîde beni buldu civân"*⁴⁵

⁴⁵ Süreyya Ali Beyzadeoğlu, *Sünbülzâde Vehbi Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 2010, s.35-246

Tayyar Mahmut Paşa da *Divânı'nda* III. Selîm'e iki kaside sunmuştur. Ayrıca “*gönül*” redifli gazelinde de yardımlarından memnun olduğunu belirterek III. Selim'in saltanatını güneşe benzetir.

“*Âfitâb-ı saltanat Sultân Selîm-i Sâlis'in*

Sâye-i pertev-fürûzunda çerâğ olsun gönül”⁴⁶

III. Selîm'in gideceği yere evvela çadırlar kurulup hazırlanır, pâdişah vardığında buralarda istirahat eder, yemek yer, namaz kılar daha sonra binlerce seyircinin ortasında pehlivanlar güreştirilir, askerlere cirit oyunları oynatılır, canbazlar oynatılır, ayılar boğuşturulur, iri köpek ve saray atlarının gösterileri izlenir ve sporlarda başarı gösterenlere üç beş altın hediye verilirdi. Bu kadar eğlenceye düşkün olan III. Selîm asla içki kullanmazdı. Bu pâdişah, zamanının önemli bir kısmını müzisyenlerle birlikte saz ve mûsikî fasıllarında, helva sohbetlerinde ve çengi oynatarak geçirmiştir.⁴⁷ Meselâ: “*Sırkâtibi Ahmed Efendi Rûznâme'nin ellidokuzuncu sayfasında; sene 1207, mâh-ı seferü'l-hayrın onüçüncü pazar günü Kasr-ı İnciliye teşrif ve ârâm buyurulup Tıflî ve Hâfız nâmân iki çöğür şâirleri getirtilüp anların istimâ'ıyle eğlenildi*” şeklinde bilgi veriyor.⁴⁸

“*Selîm III devrinin saray eğlenceleri, ayı oyun ve güreşleri, menzil cambazları hakkında Melling'in meşhur hatıralarında da mühim noktalara tesadüf olunur. Selîm III ve Mahmud II devirleri, mûsikî tarihimizde çok parlak bir devir teşkil eder. Bu saray eğlenceleri arasında, ancak pek iptidaî, kaba zevkleri tatmin edebilecek şeyler pek çoktur; devletin en gaileli zamanlarında hükümdarlar eğlencelerle vakit geçiriyorlardı.*”⁴⁹

Sultan III. Selîm'in, resmî, gayri resmî ve siyâsî hayatı ile özel hayatı ailesine olan düşkünlüğü; Zeynep Sultan'ın düğün alayından Şehzade Mahmud'un sünnet düğününde yangınlarda, eğlence ve mesire gezilerinden, atış

⁴⁶Tayyarzade Tarihi, s.92.

⁴⁷Necati Elgin, a.g.e., 85.

⁴⁸Fuad Köprülü, a.g.e., 220.

⁴⁹Fuat Köprülü, a.g.e., 402.

talimlerinden,⁵⁰ bayram törenleri ve elçi kabullerinden, giyilecek elbise çeşitlerinden, huzur derslerinden, karagöz oyunlarından,⁵¹ meddah ve ilk “opera” gösterilerinden ilk balon uçuşlarından,⁵² sabahtan akşama kadar teftişten teftişe koşan, devletin yarasını görüp tedavisini iş edinen ve bu enerjinin yorgunluğunu eğlence zevki ile dinlendiren kısacası III. Selim’in etrafında oluşan gündelik hayatın her türlü safahatından ayrıntılı bir biçimde söz eden Sırkâtibi Ahmed Efendi tarafından tutulan “Rûznâme”, adlı eserde III. Selim’e yapılan suikast olayını anlatıyor:

“1206 (1792) Rebiulâhırın yirminci Cuma günü edâ-yı salât-ı Cum’a için Ayasofya-i Kebîre alây-süvâr teşerrüf buyurulup Şevketlü Kerâmetlü Efendimiz Salât-ı Sünnet-i ûlânın tahıyyâtında iken mahfil-i hümayûn tahtına magribî-kıyâfet bir şahs-ı meçhûl ü meczûb maâz-Allah-ı teâlâ kafes-i hümayûna bağteten bir vukıyyelik misket güllesini şiddetle remy ü darb eylemekle ahz-i arzuhale me’mfir olacak yazıcıları ayrışınca birin dahi atıp gülleler kafesi şikest ve içeriye duhûl eyleyip hizâ-yı vech-i mülûkânedan savuşup hıfz-ı hikmeti’llâhi te’âlâ isâbet eylemedi. Bağteten zuhûnundan keyfiyyet ma’lûm olup eshâb-ı cezbeden olduğu ve alız olduğu manzûr olunca muharrebân-ı hazerâta hayli telâş verip bâ-emr-i hümayûn derhâl harifî pîş-gâh-ı bâb-ı hümayûnda âğuşte-i tîğ-i helâk ve kellesin galtide-i hûn ü hâk eylediler ba’de’s-salât suffice’ye nüzûl ve mâbeyn-i hümayûnda ârâm buyuruldu.”⁵³

Selamlık zamanında şikâyet ve isteklerini isteyenlerin yanında padişaha suikast yapılması da bilinen bir durumdur:

“20 zilkade 1206 (10 Temmuz 1792) tarihinde III. Selim’in Ayasofya’daki Cuma selamlığı sırasında, cumanın sünnetini kılarken magribî kıyafetli bir meçhul şahıs ansızın bir okka ağırlığında bir misket güllesini süratle mahfil-i hümayûna fırlatmış, arzuhalleri toplamakla görevli ocak yazıcıları dağılınca bir tane daha fırlatmıştır. Gülleler kafesi kırarak içeri girmiş, pâdişahın yüzüne temas edecek kadar yakından geçmiş, ancak yüzüne isabet etmemiştir. Meczub

⁵⁰ Ahmed Efendi, a.g.e., 54.

⁵¹ Fuat Köprülü, a.g.e., 410, III. Selim Konseri, Ankara, TRT 1, 03.03.1999.

⁵² Ahmed Efendi, a.g.e., 88,226.

⁵³ Ahmet Efendi, a.g.e., 33.

*olduğu anlaşılan bu şahıs derhal yakalanarak Bâb-ı Humâyûn önünde idam edilmiştir.*⁵⁴

Ayrıca, İ. H. Uzunçarşılı'nın yayınladığı *Rûznâme'de*, III. Selim'e karşı Ayasofya Camii'nde girişilen bu suikast olayı daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.⁵⁵

1.1.3 III. Selim'in Edebi Kişiliği ve Sanatı

III. Selim, 18. yüzyıl Dîvân Edebiyatında önemli bir kişiliğe sahip ender bir şairdir. İlhamî mahlası ile şiirler yazan padişah, bir dîvânı dolduracak kadar şiire sahiptir. Dönemin tüm ilimlerine sahip olup, kafes hayatı boyunca şiir ve mûsikî ile uğraşmıştır.

Dîvân edebiyatının tasavvufî ve rindliğine hâkim bir geleneğe sahip Selim, döneminin birikimini şiirlerinde rahat şekilde aksettirmiştir. Hem veliaht hem de hâmî olması onu döneminde önemli bir şahsiyet haline getirmiştir. Düşüncelerinde özgür bir şekilde dile getirmesinin yanında konumu gereği aşırılığa kaçmamıştır. Rindane şiirlerinde ağır başlı olmasının yanında, tasavvufî şiirlerinde de dini bütün davranmıştır.

Şiirlerinde yaşanan dönemi yazmaktan asla çekinmemiştir. Savaşlar karşısında üzüntüsünden, halkın durumuna kadar her olay şiirlerinde kendisine yer bulmuştur. Bu durum şairde kırılgan ve hisli bir yapı oluşturmuştur.

Dîvân edebiyatına bağlılığının yanında halk söyleyişlerine de önem vermiştir. Atasözleri, deyimler ve türküler dîvânında Türkçe bir söyleyişle karşımıza çıkmaktadır. Arap ve Fars edebiyatlarının dili yerine, halkının dilini kullanmayı tercih etmiştir. Süslü söylemek yerine anlaşılır şiir söylemek daha içten olmuştur.

Mûsikîye ilgisi ve mûsikîşinas olması hasebiyle şiirlerinin çoğunda şarkı

⁵⁴ Mehmet İpşirli, *Osmanlılarda Cuma Selamlığı*, İstanbul, 1991, s.471.

⁵⁵ İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlılar Zamanında Mûsikî Hayatı*, Belleten, Cilt: XXXVII, Ankara, 1971, Sayı:148, s.49

formunu kullanmıştır. Şarkılarında halkın anlayacağı dilde olması ve bestelenmesi için çaba harcamıştır. Şekil ve söyleyiş bakımından bakımından yerli bir dil kullanmıştır.

Dîvân şiirinin süslü ve girift yapısı şiirlerinde fazla rağbet görmese de, aşkın terennümü diğer şairlerinki gibidir. Sevgili mefhumu maddi ve çekicidir. Ahenk ve lirizmin yer bulduğu şiirlerinde hassas ve sanatkarene davranmıştır. İçten duygularının zarif ve geleneğe uygundur. Alaycı bakış açısı ile dîvân edebiyatına bağlı kalmıştır.

Şiirlerinde Nâbî etkisi de vardır. Hikmetli şiirleri diğer şiirlerine oranla az da olsa vardır. Dönem içinde oluşan şiir tarzlarındaki etkilerden her şair gibi oda etkilenmiştir. Ekol sahibi şairleri takip etmiş ve onların yolunda şiirler yazmıştır. Eski geleneğe bağlı; fakat ileriye dönük ruh yapısı ile dîvân edebiyatında yenilik peşine düşmüştür.

III. Selim etkilendiği şairlerin başında Vasfî gelmektedir. II. Beyazıt dönemi şairi olan Vasfî'nin etkisi oldukça fazladır. Vasfî'nin halk geleneğinin temsilcisi olması ve halk söyleyişlerine yer vermesi Selim'de önemli bir etki bırakmıştır. Bunların dışında rindane şiirlerinde Fuzûlî etkisi vardır. Fuzûlî'nin aşk terennümlerine nazireler yazarak ondaki şiir gücüne atıfta bulunmuştur. Döneminde Nedîm'e hayranlığı her şairde olduğu gibi padişapta da vardır. Nedîm'in Kâğıthane, Sad'abâd ve Göksu şarkılarına nazire yaparak, onun şarkı tarzındaki yeniliklerine kayıtsız kalmamıştır. Aşıkane şiirler için ise, “*şiirleri umumiyetle âşıkâne olan*”⁵⁶ Vasfî etkisi olduğu görülmektedir.

Şiirlerini hepsi aynı şekilde yazılmamıştır. Bazı durumlarda ciddi olmayan bir eda takınırken, bazen de maddi dünyanın varlığındaki yüceliği dile getirerek düşük manada şiirler yazmıştır. Bu bakımdan dîvânında şiirlerin yanında şarkılarının değeri daha fazladır. Şiirlerinde siyasi, sosyal ve mahallî konularına değindiği için döneminde zevksiz bir dil kullandığı söylemlerine neden olmuştur.

III. Selim'den bahseden araştırmacılar onun şiir sahasında değil de mûsıkî

---

⁵⁶ Mehmet Çavuşoğlu, *Vasfî Dîvânı Tenkitli Basım*, İstanbul, s15.

sahasında üstad olduğunu dile getirmişlerdir.

Necib Efendi belirttiğine göre; “...şiiire olan sevgi, arzu ve düşkünlüğü bilinen *III. Selîm*, ‘*İlhâmî*’ mahlasını kullanırlardı. İlk tahta çıktıklarında söyledikleri güzel şiiri bu deftere yazılmıştır...” diyerek ilk şiir deneyimlerini belirmiştir.

Şeyhüislam Arif Hikmet yazdığı tezkirede ise; “*III. Selîm*, yer yer şiirler söyler, ‘*İlhâmî*’ mahlasını kullanırdı. Yüce sözleri, Arapların “hükümdarların sözü, sözlerin hükümdarıdır” diyen atasözünün hükmüne uygun olarak söylediği güzel şiirlerine yakışır ve dîvân sahibi şerefli bir pâdişahı. Buraya pâdişaha ait bazı mübarek eserlerin yazılmasıyla yetinildi. Bu güzel yazılmış na’t Hz. Muhammed’in mezarında sekiz âdet ihtişamlı sütun üzerine altın suyu ile yazılmıştır.”

İsmail Hikmet Ertaylan, *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde ise; “... şâir, mûsikîşinâs bir pâdişah...” şeklinde yazıyor.

Mehmed Süreyya, *Osmanlı Tarihinde şairleri ele aldığı Sicill-i Osmani* adlı eserinde; “... güzel eş’ârı vardır. Mûsikî ilminde ustadır...”

Mehmed Tahir ise *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde; “... şiir ve mûsikîye de mükemmel bir bağlılığı olup mahlasları ‘*İlhâmî*’ idi. Altın suyu ile yaldızlanmış, düzenli olan ‘Dîvân’ları Yıldız Kütüphanesinde. Bir kısmı da Atâ Târihi’nin IV. cildinde yazılıdır...”

Ali Emin, *Cevâhirü’l-Mülûk* adlı eserinde bir şiirle *III. Selim*’in şiir sanatındaki hüneri için;

“*Sultân Selîm-i Sâlis’in hem*

Eş’âr-ı Selîsi sanki zemzem

Şâhen-şehi tahtgâh-i nazmın

Tâc-ı sühanın sipâh-ı nazmın

Olmuşdu o gazi-i sühan-dân

Aktar-ı belagata nigezbân

Dîvân-ı münîfî varki zîbâ

Şâ‘irlere iftihâr-ı bâla

İlhâm-ı Hudâya oldu muhtas

“İlhâmî” o şâha oldu mahlas

Asârı kesîrdir be-gâyet

Şarkıları da karîn-i kesret

Yektâ idi fenn-i mûsikîde

Rûşen-güher ü kavî-akîde

Nazmında eder ayân hamîyyet

Arslanlar gibi gösterir hamâset

Gâhîce hamâset eyler izhâr

Bazan da teessür eyler îsâr”⁵⁷

Enderunlu Vâsıf, dîvânında III. Selim çin yazdığı kaside de onun şiir sahasındaki ustalığını dile getirerek, sanatçı ruhunu ortaya koymuştur;

“Nükte-fehmân ü kadir-dân ü hüner-mend-i kemâl

Gelmedi dehre dahi böyle şeh-i nâdire-dân”⁵⁸

Rif‘at Efendi, dîvânında III. Selim’e ithafta bulunarak şiirlerine övgü yağdırmıştır. Mahlası İlhamî’dir diyerek onun şiirlerini sonsuzluk suyu olduğunu dile getirmiştir.

“Ulûmı fenn-i eş‘âra bu denlû dest-res bulmak

Sa‘yile olmaz el-hak Hudâ’nın bir ilhâmıdır”

“Aktı eş‘âr-ı selsebîli kim Hızırın âb-ı hayâtıdır”

“Şâirlik Hakdan ana mahlas İlhamîdir”

“Hak bilir ki görmedi üstâddan bu fennî dâd-ı Hakdır ana” diyerek onun hak yolunda bir hâmî olduğunu dile getirir;

Şair İhyâ Efendi ise yazdığı dîvânında ise, III. Selim’in şiirlerini çok beğendini ve tahmisler yazdığını dile getirir;

“Degül mecmû‘una tahmîs sünbülzâr-ı ma‘nâdır

Beşer kandîlli sünbüller oldu anda ki eş‘âr

⁵⁷ Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-Mülûk*, (Hazırlayan: İdris Kadioğlu),Diyarbakır, 2013, s.14.

⁵⁸ Haluk İpekten, *Enderunlu Vasıf*, İstanbul, s.17.

Yahûd nev‘-i beşerden bir perî-rûhsârdır gûyâ

Eder râz-ı nihânın bulsa bir ehl-i hüner iş‘âr

Husûsâ şâhid-i ra‘nâ-yı nutk-ı şâh-ı heft-iklîm

Ruhu çün pençe-i hurşîd eder bu bâğ-ı pür-envâr

Degül tahmîsler etrâfına cem‘ oldu huddâmı

Edince ol şeh-i mülk-i belâgat nâz ile reftâr

Veliyy-i ni‘inet-i âlemdir İhyâ çünkü ol sultân

Du‘â-yı devletin kıl çün salât-ı hams edâ her-bâr’’⁵⁹

Bunun dışında **İhyâ Efendi Dîvân’ında**, Sultan III. Selim’e sunduğu Bahariyye Kasidesi’nde; “şîir sâhasında her şey bilinse de, senin şîir alanındaki üstünlüğünün sınırı yoktur. İnsaflı, kudretli ve kuvvetli bir hükümdarsın, güzel eserlerin Allah’ın yardımıyla oluşup, meydana çıktı” diyerek kasidesinde III. Selim şîir gücünü göstermektedir:

“Sâha-i midhatına medd ü nihâyet yokdur

Ne kadar olsa da peymûde-i pâ-yı efkâr

Sensin ol dâver-i evreng-nişîn-i iclâl

Sen de Hak eyledi âsâr-ı cemâlin izhâr’’⁶⁰

⁵⁹ İhyâ Efendi, *Amelî ve Talim-i Kitabet Yahut Mükemmel İnşa*, İstanbul, 1895. s.20

Şâir, pâdişahın kalemini şiirlerini ve sözünü överken; “*Şimdi III. Selâm’ın şiirleriyle, sözleriyle (şiirlerine karşılık), pâdişaha layık, iri inci dizili ipliğin, gayret (kıskançlık) pençesiyle başı koptu, gevşedi.*”

Ayrıca **Şair İhyâ Efendi** III. Selim’in şiirlerini ölüleri diriltten bir can iksirini olduğunu belirterek, şiirinin kudretine değinmiştir.

“Oldu begsiste-ser-i pençe-i gayret şimdi

Nazm-ı güftârı ile rişte-i dürr-i şehvâr

Kilk-i mu‘ciz demi zannım bu sarîr ile eder

Şu‘arâ-yı selefi hâb-ı ademden bî-dâr”⁶¹

Mesnevilerinde de; Ey gizli sırları bilen pâdişah, şiirlerin incilere eş oldu.

Kalender, olgun ve âşık yaratılışınla, senin kalemin büyüleyici, olağanüstü şiirler yazan efsuncudur, diyor:

“Nazm-ı eş‘ârın oldu dürre nazîr

Ey hidv-i serîre-dân-ı zamîr

Kalemin rukye-hân-ı sihr-i helâl

Tab‘ın âşüfte-sâz ehl-i kemâl”⁶²

III. Selâm’ın şiirlerini şâir Hüsrev’in şiirlerine, kendisini de şâirler topluluğunun Ferhâd’ına benzetiyor:

---

⁶⁰ İhyâ Efendi, a.g.e. s.47.

⁶¹ İhyâ Efendi, a.g.e. s.11.

⁶² İhyâ Efendi, a.g.e., 27.

“Nazmı şîrîn-i şâh-ı Hüsrev-dâd

Zümre-i şâ‘irâne çün Ferhâd”⁶³

Sünbülzâde Vehbî, III. Selim için yazdığı bir şiirinde onun için gelen şair-padişahlarının en yücesi olduğunu söylemektedir;

“Gelir mi derdim âyâ bu cihâna

Sühanver bir şehin-şâh-ı yegâne

Hele şükür bahtı yaver gider, bir parlak güneş doğar:

Bi-hamdillah ki bahtım oldu yâver

Tulû‘ etdi bir mihr-i enver

O ikram sahibi şâir Sultan Selîm Han’dır:

Kerîm ü kâm-bahşâ vü sühan-dân

Şeh-i gerdûn-hoşem Sultan Selîm Hân”⁶⁴

III. Selîm’in sanatçı kişiliği için döneminden sonrada birçok yazı ortaya çıkmıştır. Bu yazıların bazıları aşağıda belirtilen şekildedir.

Ahmet Cevat Eren, III. Selim için yazdığı biyografi de onun için şunları yazmıştı; “Ruhen san’atkâr yaratılmış bir fıtrata malik olan Selîm’in mûsikîde olduğu gibi edebiyat sâhasında da kabiliyeti vardı. Vücuda getirmiş olduğu dîvânı Osmanlı Dîvân Edebiyatı şâirleri arasında ona yer veren bir değer taşır, kendisine ‘İlhâmî’ mahlasını vermişti.” diyor.

Necati Elgin, III. Selim hakkında Ahmed Cevdet’in Tarihi’ne dayanarak şunları yazmıştır; “Sözün özü devletinin mutluluğu için sonsuz çalışma ve gayretleriyle birçok güzel eser meydana getirdi. Gayretli, cömert, güzel yüzlü, saf ve temiz yaratılışlı, güzel tâlik yazar, mûsikî fenninde büyük payı var, İlhâmî

⁶³ İhyâ Efendi, a.g.e., 53.

⁶⁴ Süreyyâ Ali Beyzâdeoğlu, a.g.e., 31.

mahlasını kullanır, yer yer şiirler söyler ve ilim adamlarını korur, çok saygı duyardı.” diyor.⁶⁵

Bir başka yazısında **Necati Elgin**, “Sultan Selîm, siması kadar necip bir sanatkâr ruhuna sahipti. Umumi terbiyesi ile tamamıyla yerli olan ve orta bir şâiri, büyük mûsikîşinâsı nefsinde birleştirmiştir” diyor.⁶⁶

Şahmeran Baltacıoğlu, Osmanlı padişahlarının biyografilerini ele aldığı eserinde III. Selim için: “Çeşitli konularda şiirler yazmıştır. III. Selîm şiirlerinde İlhamı, Selîm, Selîmî mahlaslarını kullanmıştır. Sakin, merhametli, saf kalbli ve zarîf bir insandır. Mûsikî ve edebiyatla şehzâde iken daha çok uğraşmıştır. Aynı zamanda Mevlevîdir. Galata Mevlevîhânesinde ayinlere iştirak ederdi. Şeyh Gâlib’i çok beğenir, bizzat onu ziyarete giderdi. Kudretli bir bestekâr idi. Aynı zamanda Tanbûrî ve neyzen idi.”

“Dîvânda hemen hemen her nazım çeşidi vardır. Bu nazım şekillerini çok başarılı kullanmıştır. Kâfiyeleri sağlamdır. İnce ve hassas nihundan kopan feryatları duyurmak için şiirin sesine mısra mûsikîsine ve lirizme çok önem vermiştir. Bilhassa şarkı tarzındaki sözleri ve besteleri onu yaşatmıştır. Kültürlü bir pâdişah olduğu ve Dîvân edebiyatının simalarıyla alakadar olduğu için bu edebiyatın stilizmine rahatlıkla intibak ettiği anlaşılmaktadır. Anız veznini tatbik etmede bazı imâle ve zihâf hataları görülür.”

“Sosyal konulara oldukça açıktır. Günlük işlerden siyâsî ve içtimâî hadiseler kadar hemen hemen her konuda şiir söylemiştir. Bazen kaybedilmiş bir vatan toprağının acısını, kendi düşünce ve duygularını, Bazan da Namık Kemal’i müjdeleyen “Uyan ki hâb-ı gafletten bu mülk zirâ perişândır” gibi söyleyişlerle siyâsi mücadele telkin eder. Zaten onun pâdişahlık icraati ve garplılaşmak için giriştiği mücadele ruhu ile şiirlerindeki bu atmosfer tamamen uyuyor. Denilebilir ki İlhamî çağını şiire sokmaya çalışan dîvân şâirlerindendir. Şiir dilinde Arapça ve Farsça kelime fazlacadır. Ses ve mûsikîli kelimeler tercih

---

⁶⁵ Necati Elgin, a.g.e., 156.

⁶⁶ Necati Elgin, a.g.e., 79.

etmiştir.”⁶⁷

Saffet Sıtkı Bilmen, şiir sahasında sade güzelliği ile dikkat çeken III. Selim için: *‘Tab‘an pek güzide bir şâirdir. Şehzâdelik zamanı hâl-i inzivâda geçmiş olduğundan, dîvân-ı eş‘ârının kısm-ı a‘zamî o hayât-ı münzevîyesinin mahsûl-ı teessürâtıdır.*”⁶⁸

Ziya Nur Aksun, III. Selim için; *“Arapça ve Farsça ile ulûm-ı ilmiyyeyi tahsil etmiş, ney ve tanbur çalmasını öğrenmiş; mûsikî ve hat talim etmişti. ‘İlhâmî’ mahlasıyla güzel şiirler yazan rakik, zarîf ve hisli şehzâde, kıymetli besteleriyle; Türk mûsikîsinin en büyük şahsiyetlerinden biri olmuştur. Askeri, idari, edebi, ilmi ve bedii sâhada tarihin en büyük devlet reislerini yetiştiren Osmanlı Hânedânı, onunla mûsiki dalında da bir yıldız vücûda getirmiştir.*”⁶⁹

Ahmed Refik, kendi eserinde ise; *“Sultan III. Selîm’in şiir ve mûsikiye muhabbeti herkesçe bilinirdi. Fakat tahsili o derece mükemmel değildi.”*

Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde ise: *“Üçüncü Selim hatt sanatıyla da meşgul olmuşdu. İlhâmî mahlasıyla söylediği şiirler, Osmanlı Hânedânı’nın gelenek hâline gelmiş şâirliklerinin bir devâmıydı. Çok okuyan, münevver bir hükümdardı. Tasavvuf felsefesine bir imân ölçüsünde vâkıfdı. Öldürüldüğü gün entârisinin cebinde bulunan”:*

“Kendi elimle yâra kesip verdiğim kalem

*Fetvâ-yı hûn-ı nâ-hakımı yazdı ibtida”*⁷⁰

beyti, bir atasözü gibi dillerde kalmış, manalı bir söyleyişdi. Gençliğinde Sultan Birinci Abdülhamid’ in yerine geçirileceği iftirâsiyle kapatıldığı kafeste saltanat vârislerinin kafes ardı mâcerâsını, kafes redifli bir gazelle dile getirmişdi:

⁶⁷ Şahmeran Baltacıoğlu, *Şâir Osmanlı Pâdişahları*, İstanbul, s. 40.

⁶⁸ Saffet Sıtkı Bilmen, *Şair Osmanlı Padişahları-Edebî Tetkik*, Aydınlık Yayınları, İstanbul, 1971, s.33.

⁶⁹ Ziya Nur Aksun, a.g.e, s.49.

⁷⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, 6. cilt, s. 548

“Hayli demdir ki dönüp külbe-i ahzâna kafes

Bâis oldu bize bu mertebe ahzâna kafes

N’ola rahm etse felekler bana feryâdımdan

Oldu bülbül gibi murg-i dilime lâne kafes

Şimdi Şehbâz-ı dil ister ki adûsıyla cidâl

Fırsat elvermiyor ammâ bize meydâna kafes

Şimdi İlhamî nola şî‘rin olursa mahfî

Görmeye vermez aman nazmını yârâna kafes”⁷¹

III. Selim’in şiirleri bir divânda toplanmıştır. Divân’ında umumiyetle gençlik çağlarında söylediği şiirler vardır.

Fakat hem hattat, hem şâir, hem iyi bir binici; kılıç sallamakta ve ok atmakta mâhir bir hükümdar olan Selim’in asıl büyük sanatı mûsiki sâhasında idi.

Kendisi ney ve tanbur çalardı. Mevlevî mûsikîsini bütün incelikleriyle bilir; bestekârları ve mûsikî teşekküllerini himâye ederdi. Şiire ve şâirlere olan saygısı bilhassa Şeyh Gâlib’in sanatında ve şahsiyetinde son haddini bulmuştu. Mûsikîde birçok mühim ve muvaffakiyetli besteler ve terkîbî makamlar vücûda getirmişti. Birçokları bugün hâlâ sevilip yaşatılmakta olan besteleri Sultan Üçüncü Selîm’i mûsikî sanatımızın ve mûsikî tarihimizin ölümsüzleri arasına koymuştu. İcâd ettiği makamlar arasında sûz-ı dilârâ, evcârâ, şevk-efzâ makamları ve sûz-ı dilârâ ile bestelediği Mevlevî Ayini, onun en beğenilen eserleridir.

---

⁷¹ Nihad Sami Banarlı, a.g.e., 748.

Bir taraftan güzel şiirler söyleyen, öte yandan mûsikîde üstâdâne besteleriyle tanınan ve sevilen Üçüncü Selîm, bir şiir, raks, mûsikî, cezbe ve Mevlevîliğe derin saygı gösteriyor; Galip Dede'nin şeyhliği yıllarında onun dergâhını çok sık ziyaret ediyordu.”⁷²

Yılmaz Öztuna, III. Selim gençlik yıllarında başlayarak mûsikî ilmine ilgi duyması ve hâmilliğine övgü yaparak şunları kaydetmiştir; “*Şehzâdeliğinde serbest bir hayat geçirmiş, bilgisinin yanında görgü ve tecrübe edinmişti. Arapça ve Farsça'yı, İslâmî ilimleri, ney ve tanbur çalmasını, mûsikî ve hattatlığı öğrenen III. Selîm, 'İlhâmî' mahlasını kullanan dîvân sahibi iyi bir şâirdir. Ancak san'atkâr olarak, bestekârlığı çok ünlüdür. Osmanogulları'nn yetiştirdiği en büyük bestekâr olan III. Selîm, XVIII. asır Türk Mûsikîsi'nin sayılı şahsiyetlerinden biridir. Güzel san'atları olan Türkiye'de her türlü gelişmeyi candan himâye eden bu hükümdar, çok nâzik ve merhametliydi.*”⁷³

İ. H. Uzunçarşılı Osmanlı üzerine araştırmalarında; III. Selim'in yeri ayrı tutar ve onun şiir sahasındaki yerini belirler, “III. Selîm'in İlhamî mahlasıyla bir dîvânı ve içinde oldukça güzel şiir veya nazımları görülmektedir.

“N'ola fahretse yazarken hâme nâti hizmetin

Ol Resul-ı Kibriyanın vasf-ı zat-ı devletin”

matla'ıyla başlayan na'ti şerifi ravzai mutahharede sekiz aded üstüvâne (sütun) üzerine yazılmıştır. Aşağıdaki birkaç beyit III. Selîm'indir.

Büyük ceddî Kanunî Sultan Süleyman'ın bir gazeline naziresinin ilk ve son beyitleri:

“Göreliden rûy-ı yârı yandı sîne hâr-ı sûzana

Gece tâ subhadek bir şem-i hüsne oldu pervâne

⁷²Nihad Sami Banarlı, a.g.e., 770.

⁷³ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi*, c.1-2, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990, s.385.

Dedi bir hoş eserdir ber-güzâr olsun bu âlemde

Nazîre etdi İlhamî Muhibbî Hân Süleymâna”

Diğer bir naziresinin son beyti:

“Bu şi‘r-i pâki bildin mi Muhibbî gibi bir şâhın

Anın neslinden İlhamî eder tanzir yârâna”

Meşhur ağlar redifli bir gazelinden:

“Gördü çün derd-i dil-i zârıma rahmetdi tabib

Dedi ey haste-i hicran sana dermân ağlar

Gine rahmeylemez asla bana ol afet-i cân

Böyle bîmârı görüp hâlîme yârân ağlar

Derd ile rûyuna bakdıkca senin İlhamî

Gerçi handan olur amma cigeri kan ağla”⁷⁴

Vasfı Mahir Kocatürk, III. Selim edebiyat tarihinde yegâne yeri olduğunu belirterek onun içtimai yapısı hakkında bilgi verir; “Üçüncü Selîm, şefkatli kalbi, nezih ve san‘atkâr ruhiyle Osmanogulları arasında hususî bir yer almaktadır.

Müzikteki kudreti gerçekten büyük ve şahsiyeti yaratıcıdır. Besteleriyle klasik Türk müziğinin büyük üstadlarından sayılır. İlhamî mahlasıyla yazdığı

---

⁷⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, a.g.e., 551.

şairlerinde mühim bir kudret olmamakla beraber sevimli bir samimiyet vardır."⁷⁵

Reşad Ekrem Koçu ise padişah için ise; "*Sultan Selîm, şâir, mûsikîşinâs, yüzü güzel, mim ipek, memleketinin ve devletinin teâlisine çalışan münevver bir pâdişahı.*"⁷⁶

Ahmed Hamdi Tanpınar, III. Selim için yaptığı malumatta ise; "*Umumî terbiyesiyle tamamiyle yerli olan ve mutavassıt bir şâirle büyük bir mûsikîşinâsı nefsinde birleştiren Selîm III...*"⁷⁷

Araştırmacıların yaptığı tespitler doğrultusunda III. Selim dönemi için gerçek bir şair olduğunu kanısına varılmıştır. Şiir ve mûsikî alanında yaptığı çalışmalar bağlamında örnek alınan bir şair olmuştur. Bu bağlamda edebi kişiliğinin tespitinde varılan sonuca baktığımızda ise; III. Selim kendinden önce ve kendi döneminin şiir ilmine hâkim, orijinal bir yapıya sahip önemli bir şahsiyettir. Bu nedenle şiiri Klasik Edebiyat içinde bir ekol olacak kadar değerlidir. Mûsikî yönü ise, daha güçlü ve gelecek dönemlere örnek teşkil edecek kadar sağlamdır.

1.1.4. III. Selîm'in Mûsikîşinaslığı

III. Selim'in edebi kişiliğinde zariflik ve incelik onu mûsikîye yönlendirmiştir. Mûsikî eğitimini veliaht olduğu dönemde kafes hayatında edinmiştir. Amcası I. Abdülhamit, ona dönemin en ünlü tanbûr ve mûsikî ustalarını saraya getirterek gelişmesinde yardımcı olmuştur. Onun mûsikî çalışmaları sayesinde günümüzde bu dönemin altın çağ olarak adlandırılması önem arz etmektedir. Raûf Yektâ'nın 1917'de kaleme aldığı "*Selîm-i Sâlis, Mûsikîşinâs*" adlı makalesinden III. Selim döneminde olanlar kısa ve net bir şekilde anlatılmıştır. Döneminde yetişen mûsikîşinasların günümüz mûsikîsinde hala anılmasında III. Selim'in rolü büyüktür.

"Sadullah Ağa, Vardakosta Ahmet Ağa, Ortaköylü Tanbûrî İsak (Şehzade

⁷⁵ Vasfî Mahir Kocatürk, *Osmanlı Padişahları*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1963 s.307.

⁷⁶ Reşad Ekrem Koçu, *Osmanlı Padişahları*, Ana Yayınları, İstanbul, 1981, s.335.

⁷⁷ Ahmed Hamdi Tanpınar, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 1967, s.27.

Selîm'in "Tanbur" hocası), Arif Mehmet Ağa, Hızır Ağa, Abdülhalim Ağa, Dellâlzâde, Kırmılı Ahmet Kâmili Efendi (Şehzade Selîm'e, müzikte ses bilgisi dersi vermekle görevlendirilmiştir. III. Selîm bilhassa kendisinden usul ve eserler meşk etmiştir.) gibi büyük üstadlar da ses âlemine benzeri görülmemiş, yeni ve güzel eserler kazandırıyorlardı. Onun devrinde edebiyat ve mûsikîmiz hayli ilerlemişti. Şeyh Gâlib'in "Hüsn ü Aşk'ı" Türk şiirinin inceliklerini, dilin taşıma gücünü ve bildirme anlayışını genişletmeye çalışırken ifadede, tasvirlerde sadelik ve tabiiğe doğru ilerliyordu. III. Selîm, devrinin bu en güzide mûsikîşinâslarını ve değerli şâirlerini davet eder, gece gündüz bunlarla vaktini geçirirdi."⁷⁸

"Kendisi mûsikîşinâs ve bestekâr olan III. Selîm zamanının en tanınmış mutriplerini, hanendelerini, bestekârlarını sarayına topladığı gibi aynı zamanda muayyen günlerde memleketin tanınmış mûsikîşinâslarını da saraya çağırır, huzurunda elli altmış kişilik bir mûsiki heyeti tarafından fasıllar yaptırırdı."⁷⁹

"III. Selim, şiir ve mûsikiye meftûndü; şâir ve mûsikîşinâs musâhiblerinin refakatinde, gönül mâcerâlarını gözyaşlarının lirik selinde boğabilen bir bedâat üstâdı..."⁸⁰

"Türklerin ses mûsikisinde tarihleri boyunca toplu icrâyâ büyük yer verdiklerini, XIX. yüzyıl başlarına kadar sâdece erkeklerden meydana gelen fasıl heyetine III. Selim devrinden itibaren kadınların da katıldığını, müzikolog Bernard Mauguin anlatıyor."⁸⁰

Onun zamanında Boğaziçi'nin mehtap âlemleri, Çırağan şenlikleri gayet revaçta idi. Boğazın titrek, nurlu suları karşısında, sarayın yaldızlı bir salonunda, kâtibi sarıklı, iri kavuklu, ihtiyar, genç, sanat zevkiyle mest olmuş hanendelerin güzel sesleri işitilir, ney ve tanburların feryatları arasında en sanatkârane besteler terennüm edilirdi. Bazı akşamlar bostancı başının kayığı, seri bir hışırtı ile geçer, o zaman büyük bir kayıkta uzun sakallı, turuncu külâhı ve papucu ile bostancı başının boğazı teftiş ettiği görülürdü. Bu geçiş herkeste bir korku hissi peyda eder,

⁷⁸ Sırkâtibi Ahmed Efendi, a.g.e. , İstanbul, s.14-105

⁷⁹ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt: II, İstanbul, 1983, s.340.

⁸⁰ Cinuçen Tanrıkorur, "Yabancı Elinde Mûsikîmiz III", (İstanbul, 1978,s.52.

nazarlar bu koca kayığın İstanbul'a doğru uzaklaştığını memnuniyetle seyrederdi. Bostancı başının uzaklaşması herkese geniş bir nefes aldırır, artık bütün kayıkların, boğazın suları üstünde zarif kadınlar ve erkeklerle dolu, ney ve tanbur nağmeleriyle dolaştıkları görülürdü. Boğazın korularından akseden bülbüllerin feryadı gecenin sessizliği içinde semalarda billûri akisler bıraktığı sırada, yalıların büyük pencerelerinden taşan nağmeler en duygusuz gönülleri bile teshir ederdi.

Mûsikî araştırmacısı Ruşen Ferit Kam Ankara Radyo Mecmuası için yazdığı yazıda “ *III. Selim Ekolü* ” için şunları belirtmiştir:

“Filhakika bu asırda İstanbul'un bedayii bütün garp halkını teshir etmişti. Melling ve Castello gibi ressamalar İstanbul'un güzide noktalarını tasvir için birbiriyle rekabet ediyorlardı. Boğaziçi'nin müzeyyen yalıları, sarayları, paşaların, Avrupa sefirlerinin köşkleri, Anadolu sahilinin, zümrüdün yeşillikler içinde beyaz ve narin minareleriyle nazarları teshir etmesi, resamlara mütenevvi, cazip mevzular teşkil ediyordu. İstanbul cidden sihirli bir tesiri haizdi. Nedîm'in iki bahir arasındaki gevheri yekpare, saf bir sema, parlak bir güneş altında her lâhza tebdili letafet ediyordu. Boğazın dilnişin suları mavi bir kordelânın renkli ve titrek hârelerini andırıyordu. Sahilin muhtelif noktalarında yeşil ve yüksek birer şemsiye gibi yükselen yeşil taravetdar çamlar, ihtiyar çınarlar altında, başlarında beyaz yaşmaklar, kadınların seyre çıktıkları, erkeklerin, ellerinde birer çubuk, namazgâh önlerinde, çınar diplerinde, berrak sular karşısında çubuk içtikleri görülüyordu. Fransa, İngiltere, Rusya sefirleri bu güzelliklerden daima istifade ediyorlardı. Şarkın nefis manzaralarını en meşhur resamlara resmettirmekten geri durmuyorlardı. Bu sırada Melling'in resmettiği tablolar bu asırda Paris'te kemali faaliyetle tab olunuyordu. Kastella'nın Osmanlı kıyafetlerini tasvir eden eserleri, renkli ve nefis bir surette neşrediliyordu. Üçüncü Selim zamanında Topkapı Sarayı da eski halini muhafaza ediyordu. Sarayın Galata'ya nazır kısmında, kubbe altının üstündeki kulenin sol tarafında, Üçüncü Selim'in dairesi, Türk sanatı mimarisine, Türk tezyini sanatına parlak bir numune teşkil ediyordu. Bilhassa Vâlide Sultanın odası, duvarlarının müzehheb ve parlak kabartmaları, alçıdan rengârenk meyve ve çiçek resimleri Türk ressamlık sanatına numune teşkil eden ufak levhalar, göz kamaştıran bir renk birliği husule getiriyordu. Her

odada olduğu gibi burada da bir ocak vardı. Ocağın yaşmağı yekpare mermerden beyaz ve kırmızı somakilerle müzeyyendi. Diğer odalarda da rengârenk çiniler, üzeri kabartma nakışlarla boyanmış mermer direkler, duvarları muhtelif tablolar çiçek ve meyve resimleriyle tezyin edilmiş kapıların süveleri yaldızlar, kanatları kabartmalarla süslenmişti. Bütün odalarda ocak yaşmaklarının sanatı, duvarlardaki ve tavanlardaki yaldızların mebzuliyeti gözleri kamaştırıyordu.

Odanın içinde siyah ve beyaz renkte mermerlerin imtizacıyla bir çeşme vücuda getirilmiş ve üzerine, Çeşme-i dil-cu hayat-ı cavidan ayn-ı şifa mısra yazılmıştı. İşte Üçüncü Selim ekser vakitlerini burada geçirirdi. Bütün bunlar Selîm'in sanat zevkine âşinâ bir insan olduğunu gösteriyordu.”⁸¹

Yahya Kemal Beyatlı “Üsküdar Vafında Gazel” adlı şiirinde III. Seim’in Şerefâbad ve Üsküdar’a verdiği önemi belirtmektedir:

*“Firdevs bu şehrin şeb ü rûzunda ıyândır
Her çeşmeden âb-ı Şerefâbâd revandır*

*Bir cûy-ı bahârın negamâtıyla dolar gûş
Dil farkına varmaz ki akan cûy-i zamândır*

*Her lâhzası bir zemzeme-i Sûz-i dil-ârâ
Her saati bir fasl-ı Beyâtî Arabândır*

*Her bâğına ziynet nice bir serv-i hırâmân
Her kasrına revnak nice bir şûh-i cihândır*

---

⁸¹ Ruşen Ferit Kam, *Üçüncü Selim, Müzik Konuşmaları*, Ankara, 1946, s.49.

Amma yine hicranla Kemâl andığım âfet

Bağlarbaşı'nın goncası bir yosma civândır”

Bu şehrin gecesinde, gündüzünde bir cennet güzelliği vardır. Her çeşmesinde Şeref-abâd suyu akar. Orada insan bir bahar ırmağının akışındaki nağmeleri duyar ve gönül, akıp gidenin, zaman ırmağı olduğunu farketmez.

Orda her lâhza, bir Sûz-i dil-ârâ terennümü, orda her saat bir Beyâtî Arabân faslı dinleniyormuş gibi, akan bir mûsiki hâlinde geçer.

Her bahçesi, servi salınışlı güzellerle süslü, her köşkü nice bir neş'eli dünya güzeli ile aydınlıktır.

Gerçi şâir, bir Lâle Devri nüktesi ve bir tenâsüb sanatı ile konuşarak hicranla andığı güzelin yine, Bağlarbaşı'nın goncası bir yosma civan olduğunu söyler. Ancak bu gazel, ilk beyitlerinde belirtildiği gibi bütün bir Şerefabâd ve bütün bir Üsküdar güzelliğidir.

Böylelikle gazelde III. Ahmed Devri'nin Şerefiâbâd'ıyla III. Selîm Devri'nin engin mûsikîsi birleşmiş ve Üsküdar'ın târih yâdigârı güzelliği, bu sesler, bu hâtıralarla söylenmiştir.⁸²

Mûsikî hüneryle döneminde ünlü bir isim olan III. Selim için Alaattin Yavaşca şunları yazmıştır: “*III. Selîm dönemi mûsikîmizin en parlak ve verimli dönemidir. Enderun en büyük bestekâr ve icracılarla neredeyse dolup taşmaktadır. Zîrâ büyük bestekâr ve mûsikîşinâs III. Selim pâdişah'tır. İşte o zaman dilimindeki bu muhteşem mûsikî hanesinin tam orta yerindeki güneş de III. Selîm'dir. Bu onun büyük bestekârların yetişmesi ve onlara kol kanat germesinden değil doğrudan çok önemli bir bestekâr olmasındandır.*”⁸³

Türk Mûsikîsi tarihinde, Üçüncü Selim Ekolü 1789-1825 tarihleri arasında gelişen bir mûsikî ekolüdür. Bu devirde Türk Mûsikîsi, yeni makamlar ve bir

⁸² Nihad Sami Banarlı, *Yahya Kemal Yaşarken*, İstanbul. 1959, s.160.

⁸³ *III. Selîm Konseri, Canlı Özel Programı Sunuş Metni*, Ankara, 1999

bestekârlık furyası ile yeni yollar aramıştır. Nota ihtiyacı duyan III. Selim, Hamparsum'a ve Şeyh Abdülbâki Nâsir Dede'ye iki ayrı sistemde nota icad ettirmiş ve bu zâtlar, kendi sistemleriyle beraber, birçok parçayı notaya almışlardır. Ne yazık ki, notaların en iyisi olan Abdülbâki Dede'nin sistemi hiç tutunamamıştır. Buna karşılık, en yetersiz sistem olan Hamparsum notası basit olduğu için bu asrın başlarına kadar tutunmuştur.

III. Selim Ekolü bestekârlarını zaman bakımından 3 tabakaya ayırmak mümkün olduğu gibi, bu bestekârların temâyülleri, mûsikî anlayışları ve zevkleri de aynı değildir. En büyükleri Sâdullah Ağa'dır. Sâdullah Ağa, Mehmed Ağa ve genç İsmail Dede, ekolün zirvelerini teşkil eder ve dehâ çizgisini geçerler. Dede'nin mûsikî hayatı daha sonra da devam eder ve hayatının ancak ilk safhası ile bu ekole dâhil edilebilir. Esas bakımından bu ekole dâhil etmemek, bu ekolün genç dâhisi olarak kabûl etmek doğru olur.⁸⁴

Osmanlı döneminin şiir zevkine uyacak şekilde mûsikî terennümleri bu dönemde oldukça yaygın olmuştur. Ekol içerisinde gelişim ve mûsikî yaygınlığı sayesinde Klasik Türk Mûsikîsi bir kimlik kazanacak kadar önem kazanmıştır.

Türk Mûsikîsi içerisinde III. Selim'in yeri çok önemlidir. Tasavvufî mûsikî hayranlığı sayesinde yazdığı şiirlerinde Selim Dede mahlasını almıştır. Dinî şiirleri ile din dışı şiirlerinde farklı mahlaslar kullanarak günümüze kadar gelmiştir.

“Makam sahibi olan III. Selim Türk Mûsikîsine 14 farklı makam kazandırmıştır: Acem-Bûselik, Arazbâr-Bûselik, Dil-nevâz, Evcârâ, Gerdâniye-Kürdî, Hicâzeyn, Hüseyinî-Zemzeme, Isfahânek-i Cedîd, Nevâ-Kürdî, Nevâ-Bûselik, Pesendîde, Rast-ı Cedîd, Sûz-i Dilara, Şevk- Efvâ ve Şevk-ı Dil. Bunlardan Şevk-Efvâ ile Evcârâ.”

III. Selim musiki ve şiir uğraşları dışında hat ile de uğraşan Osmanlı padişahıdır. Musiki ve şiirde başarılı bir yol çizirken, hat alanında da ismi öne çıkmıştır. Ta'lik yazısında usta olan şair yaptığı hat çalışmaları şu an bile yerlerini

⁸⁴Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi c.II*, Ankara, 1990, s.282.

korumaktadır. Biri Fatih Camii'nin duvarlarını süslemektedir. Elleriyle yazdığı bir Kur'ân-ı Kerim'i, Konya'daki Mevlânâ Türbesi'ne armağan etmiştir.⁸⁵

1864'te Haşim Bey tarafından yayınlanan ve “Hâşim Bey Mecmuası” olarak bilinen “Mecmûa-i Kârâhâ ve Nakışhâ ve Şarkıyât” adlı eserinin ikinci baskısı Batı müzik teorisi bilgileri içeren ilk basılı kaynaktır. Bu kitabın başka bir özelliği de Türk müziği makamlarının tarifinde Haşim Bey'in makamları Batı müziği tonal dizileri ile karşılaştırmış ve tanımlamış olmasıdır. Kimi müzikologlar tarafından bu karşılaştırma tamamen reddedilmiş, kimileri tarafından bir ilk olarak kabul edilmiştir. İlgili araştırmalar incelenmiş Haşim Bey mecmuasının çevirisinin yapıldığı fakat Batı müziği teorisi ile ilgili bölümün analizinin yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın amacı da, Haşim Bey mecmuasının Batı müziği ile ilgili bölümlerinin incelenmesi ve Türk müziği makamları ile Batı müziği tonal dizileri karşılaştırmasında bulunan benzerliklerin neler olduğunun ortaya konulması olarak belirlenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre benzerliklerin, “karar seslerine göre”, “seyir ve hareketlerine göre”, “kullandığı değiştirici işaretlere göre” ve “tüm yönleriyle benzerlik” şeklinde sınıflandığı görülmüştür. Aynı dönemde ve sonraki yıllarda bestelenen makamsal çok sesli eserlerin armonik analizi yapılmış ve kullanılan armoniye göre tonalitelerin Haşim Bey'in benzerlikleri ile örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca bir nazariyat kitabı olarak bu mecmuada karşılaştırmanın, tonalitelerin tanıtılması ve öğretilmesinde bir yöntem olarak ya da makamların tanıtılması ve öğretilmesinde bir yöntem olarak kullanıldığı, bu türden çalışmaların daha sonraki yıllarda özellikle Batı müziği notalarının öğretilmesinde bir yöntem olarak kullanıldığı görülmüştür.

Haşim Bey Mecmuası, III. Selim Ekolüne mensup olan Haşim Bey, mûsıkîşinastır. Şakir Ağa, Dede Efendi ve Emin Ağa'dan eğitim almıştır. Güfte Mecmuası içinde 32 bestekâra ait olan şarkıların güfteleri mevcuttur. Güfteleri kalıpları olmaksızın alfabetik bir sırada vermiştir. Güfte Mecmuasının'da III. Selim'e ait 23 şarkının güfteleri vardır. Güfte Mecmuasının iki yazma nüshası

---

⁸⁵ *Osmnlı Pâdişahları Ansiklopedisi*, (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1986), s.585.

vardır. Atatürk Kitaplığı ve Yapı Kredi Sermet Çifter Kolaksiyonu'nda bulunmaktadır. Ayrıca, söz konusu mecmua üzerine Gökhan Yalçın çalışmıştır.⁸⁶

Aşağıda Haşim Bey Güfte Mecmuasında bulunan III. Selim'e ait şarkıların güfteleri verilmiştir.⁸⁷

(Der fasl-ı süz-ı dilârâ)

Beste-i hafif Sultan Selim Hân

Çîn-i gîsûsuna zencîr-i teselsül dediler

Döndüler sonra hatâdır deyü kâkûl dediler

Gonca-i la'l-i şeker-handesine gül der iken

Yanılıp zâika-sencân heves-i mül dediler

Belî yârim belî mîrim belî şâhımız amânamân amân âh dediler

(Güfte: Bağdatlı Es'ad)

Beste-i darbeyn-i Sultân Selîm Hân

Kemân-ı aşkını çekmek o şuhûn haylî müşkilmiş

Ki evvel menzil-i tîr-i cefâsı bûte-i dilmiş

Nizâm üzre fusûlün âmed ü reftinden anlandı

Kişî matlûba ermek sabr ile her gâh kâbilmiş

Ah cânım yâ lâyle-lel-lel-lel-lel-lel-lelli

vayo şûhun haylî müşkilmiş

(Güfte: III. Selîm)

---

⁸⁶ Gökhan Yalçın, *Haşim Bey Mecmuâsının "Makam ve Tonalite Karşılaştırılması" Yönünden İncelenmesi*, Turkish Studies Dergisi, C.6, S.6, Ankara, 2013, s. 753.

⁸⁷ Gökhan Yalçın, *19. yüzyıl türk musikisinde Haşim Bey Mecmuası*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2016, s.12-37.

Semâ'i-i Sultân Selîm Hân

A gönül cur'amıyız ka'rı penâh eyleyelim
Yüze çık şunda hıyâbâne (habâbâne) şinâh eyleyelim
Sîneye bâri hayâlin çekelim dildârın
Kurs-ı âyinimizi hâle-i mâh eyleyelim
Tânâder tennenni tennenni tennen tenenen
Tenenen tenenen tenendir dertden âh amân âh eyleyelim
(Güfte: Sabit)⁸⁸

(Süz-i Dilârâ Nakış Yürük Semâî)

Semâ'î-i Sultân Selîm Hân
Âb u tâb ile bu şeb hâneme cânân geliyor
Halvet-i ülfete bir şem'-i şebistân geliyor
Perçemi zîver-i dûş u nigehi âfet-i hûş
Dil-i sevdâ-zedeye silsile-i cünbân geliyor

Âh el-amân ey yüzü mâhım
Söyle nedir benim günâhım
Erişmişdir göklere âhım
Feryâd ederim
Şekvâ ederim senden
Bâlâya amân amân amân âh geliyor
(Güfte: Bağdatlı Es'ad)

---

⁸⁸Turgut Karacan, *Bosnalı Alaeddin Sabit Dîvân*, Sivas, 1991, s.307

(Der fasl-ı pesendîde)

Beste-i çenber Sultân Selîm-i ner

Her ne dem sâkî elinden sâgar-ı işret gelir

Gelmemek mümkün mi vuslat hâtıra elbet gelir

Âşıkım bir şûha kim kesret-i uşşâkdan

Pûs-ı dâmân-ı niyâza yılda bir nevbet gelir

Mîrim cânım amân bî-bedeldir ince beldir

Âşıkâ tûl-i emeldir amân amân amân sâgar-ı işret gelir

(Güfte: Vâsıf)

(Semâiyyât)

Semâ'î-i Sultân Selîm

Zîver-i sîne edip rûh-ı revânım diyerek

Emsem ol gonca lebin la'lini cânım diyerek

Ey yüzü mâhım varsa günâhım

Lutfunla n'olur afv eyle şâhım

Gel gel hâl yaman oldu gel gel çok zamân oldu şîveli yâr

Kalmadı karârım sevdim seni eylemem inkâr

Ağyârla ülfet eyleme sohbet

Bana ey mehveş sen eyle şefkat

Gel gel âh amân diyerek vây miyân-hâne

Subha dek arz-ı niyâz etdim o fettâne bu şeb
Sevdiğim dil-ber-i mümtâz-ı cihânım diyerek

(Şarkıyât-ı Mâhûr)

Şarkı-i Sultân Selîm

Gel açıl gonca dehen zevk edecek günlerdir
Gidelim gülşene gâyetle safâ-güsterdir
Lâleler güller ile sahn-ı çemen pür-ferdir
Gidelim gülşene gâyetle safâ-güsterdir

Dağıdıp zülfünü ol mâh misâl-i sünbül
Ruh-ı rengîni eder bâde-i nâbı gül-gül
Bezme teşrîfi ile eyledi mînâ kul kul
Sokmuş ol perçem-i pür-çîn içine bir zerrîn
Reşkle dîdelerin kıldı benefşe nemgîn

Lutf et ey kâmet-i mevzûn yeter artık temkîn
Mevsim-i lâle vü gül esdî nesîm ezhâre
Îd-ber-îd olur gelsen eyâ meh-pâre
Şâkir-i zârın ile bir de bu ben bî-çâre

(Güfte: Şakir Ağa)

Şarkı-i Sultân Selîm

Sen şeh-i hüsn ü bahâsın
Bî-bedel bir mehlîkâsın
Yok nazîrin dil-rübâsın
Dil-ber-i memdûh-edâsın

Sevmege lâıık sezâsın

Tavrına mâil zarâfet

Hüsnüne âşık nezâket

Başkadır sende letâfet

Ülfete vardır devâmın

Gönlüm almakdır merâmın

Hoşdur endâm-ı hırâmın

Sen gibi bir şûh yosma

Etmemiş Vâsıf temâşâ

Yok eşin âlemde hâlâ

(Güfte: Vâsıf)

Şarkı-i Sultân Selîm

Oldu gönül sana mâil

Vaslına kıl yârı nâil

Cümle âlem olsa hâil

Sarmadan geçmek ne kâbil

Firkatinle nev-civânım

Kalmadı tâb ü tuvânım

Tende oldukça bu cânım

N'ola ey şûh-ı sitemkâr

Vaslına olsam talebkâr

Sende mâdâm ki gözüm var
Eyle sen Vâsıfla sohbet
Sana mecbûr olur elbet
Etmedin gönlümce ülfet
(Güfte Vâsıf)

Şarkı

Va‘d etmiş idin ey gül-i ter vakt-ı şitâda
Yaz gelse de olsak yalıda zevk u safâda
Geldi o zamanlar ki cihân feyz-i nümâda
Mehtâb edelim ey meh-i enver bu hevâda

Deryâya çıkalım gece ayın on üçünde
Mestâne yat ağûşuma zevrakça kıçında
Zevkını verelim dâdını biz Boğaziçi’nde
Eylerse rutûbet gül-i ruhsârını pür-nem

Şal sar başına def‘ ola târ-ı bahş-ı şebnem
Şarkıyla sevâhil gezerek eyleyelim dem
Bir muğpeçenin da‘vetidir gel olalım pâk
Hânemde vü mutrible Tarabya’da tarab-nâk
Ârif gülerek oynayarak bî-elem ü bâk

Şarkı-i Sultan Selîm
Bir nev civâne dil mübtelâdır

Hemvâre kârı cevır ü cefâdır
Versem yoluna cânım fedâdır
Nâzik-tabî‘at bir dil-rübâdır
Gel gel gel gel âh âh âh âh

Çekem ne gamdır cevır ü cefâsın
Ağlatmaz aslâ ben mübtelâsın
Ben pek beğendim tavr u edâsın
Serv-i sehîdir reftârı gûyâ
Reng-i gaddârı şerminde zîbâ

Bir gonca güldür yok misli hâlâ
Serv misâli mûy-miyânı
Kâle getürme ol nev-fidânı
Sevdim gönülden terk etmem anı

(Der fasl-ı muhayyer sünbüle)

Semâ‘î-i Sultân Selîm Hân

Dem o demlerdi ki edip hemdem-i ülfet beni
Yarama merhem sarardın şimdi o demler kanı
Sanma ey meh dûr olup ‘ahdi ferâmûş eyledim
Sen unutma bendeni yohsa unutmam ben seni

Câna bu firkat kâr etdi gâyet
Yetmez mi hasret gel gel aşkınla

Derûnum yanıyor eyle mürüvvet

(Şarkıyyât-ı Muhayyer Sünbüle)

Şarkı-i Sultan Selîm

Bir yosma şûh-ı dil-rübâ

Seyr edip oldum mübtelâ

Her bir edâsı ber-edâ

Her bir nigâhı cân-fezâ

Bî-misl hüsn ü ânı var

Gâyet ile irfânı var

İnkâra kimin cânı var

Uşşakına mâil midir

Sevsem aceb kâil midir

Dil vermemek kâbil midir

Bak Vâsıf ol nevres güle

Okur muhayyer sünbüle

Hayret-fezâdır bülbüle

(Güfte: Vâsıf)

(Bûselik Şarkıyyât)

Şarkı-i Cennet-mekân efendimiz

Gülzâra salın gonca-i zîbâ-yı zamânsın

Görsün sînde reşkle gül âteşe yansın

La‘l-i lebine goncaların ağzı sulansın
Gül açıl efendim sad-berg-i cihânsın

Hulkında bahâ olduğuna kalbi inansın
Dâm-ı zülfün çıkar oldukça fesden
Dil murgî atıldı tutulup ten kafesden
Olsun eser-i feyz-i sabâ her nefesden

Nergisleri hergün edip âşifte nigâhın
Şebbûlara verdikçe safâ zülf-i siyâhın
Matlûb bu gülşende senin zevk u refâhın
Şol rütbe Sa‘îd edelim cünbüşe âgâz

Mey-i gül gibi der-dest ola ney âhıma hem-râz
Zevk-i çemenin vaktidir ey serv-i ser-efrâz

Şarkı-i Sultân Selîm Hân

Bir pür-cefâ hoş dil-berdir
Mübtelâyım hayli demdir
Elbet gönül ârzû eder
Şeftâlîsi her-şeb terdir
Öpebilsem sarabilsem yâr yâr amân
Amân amân gül yanağı her-şeb terdir

Yalvardıkça inâd eder
İnsâf eyle gayrı yeter
Üzerine pek varamam
Korkarım ki kaçır gider
Bir tenhâda yârı bulsam

Cevre sebep nedir sorsam
Oynayarak usûl ile
Gerdânından bûse alsam
Kaldı sende nazarımız
Uyuşaydı bâzârımız
Ne kaçarsın doğru söyle
Var mıdır bir zarârımız
(Güfte: III. Selîm)

Şarkı-i Sultân Selîm

Bu gün bir bî-amânı gördüm
Kimin cânânıdır kimdir
Katı nâ-mihribân gördüm
Kimin cânânıdır kimdir hey hey

Bulunmaz hüsnüne sâî
Değül mesmû‘ akrânı
Cihânda şûh-ı fettanî

O cânım kâmet-i dil-cû

Hırâmân servveş her sû

Mukahhal gözleri âhû

Ne mümkün dâniş-i bî-dil

Görüp de olmaya mâil

Bilinmezse katı müşkil

Şarkı-i Sultân Selîm

Güzel gel meclise tenhâ

Uşşâkına etme cefâ

Gel sürelim zevk ü safâ

Etme bana cevru cefâ

Gel sürelim zevk ü safâ

Şîvelidir hoş-reftârı

Âşık etmez vekârı

Dâimâ eyler cefâyı

Gül gibi ruhsârı alı

Saydına olmaz mecâli

Bağrımı deldi buçağı

Çâresi yokdur kıl devâ

Ümîd olmaz senden vefâ
Ammâ etdin bana cefâ

Şarkı-i Sultân Selîm

Gönül verdim bir civâna
Derdinden oldum dîvâne
Gel efendim girme kana
Ben seni vermem cihâna

Kaçma benden gönül sen de
Oldukça bu cânım tende
İnsâf eyle kuzum sen de
Aramızda cüdâlık var

Kuzum serde gedâlık var
Bizde her bâr vefâlık var
Sırma saçlı bir civândır
Görmeyeli çok zamândır

Âşıkın hâli yamandır

(Güfte: III. Selîm)

(Der-fasl-ı Şavk-ı Tarab)

Sultân Selîm Zencîr-beste

Perçem-i gül-pûşenin yâd ile feryâd eyledim

Andelîb-i bâğa feryâd ile imdâd eyledim
Eskidir âğâze-i hâlet-fezâ ey bûlbûlân
Bâ'is-i şevk-i tarab bir nağme îcâd eyledim

Âh cânım yâle le le le le le li mîrim
Yâ le lel le le le le yâr feryâd eyledim
(Güfte: III. Selîm)

Semâ'î

Gönlüm yine bir gonca-i nâzûk tene düşdü
Bûlbûl gibi şevkile yolum gülşene düşdü
Ruhsârını bûs etmeğe ruhsat bulamazken
Çün hâl-i mu'teber hevesim gerdene düşdü

Âh tene düşdü gel mûmiyânım gel tâze
Civânım gel beni üzme el ile gezme
Ağyâra amân bendini çözme âşıkım sana
Rahm eyle bana vây (mükerrer) âh tene düşdü

(Şarkıyât-ı Şavk-ı Tarab)

Şarkı-i Sultân Selim

Şarkı-i Cennet-mekân efendimiz

Ey gül-nihâl-i işve-zâ
Aç gönlünü kesb et safâ

Derdin dil ü cânê devâ

Ey nâz-perver dil-rübâ

Gör hüsn ü ânın el-amân

Mihr-i felekden bir nisân

Kılmaz mı dehri şâdmân

Her subh-dem tal‘at-nümâ

Bir dil-ber-i gül-pîrehen

Reşk o zülf-i semen

Âh yâ nasıl nâzûk-beden

Uşşâkına eyler vefâ

Kılsam n'ola vaslın emel

Kudretle çeşmi mükahhal

Mektûm idi sırr-ı ezel

Tûtî gibi şîrîn edâ

Şarkı-i Sultân Selim

Kapıldım ben bir civâna

Gül-nihâl-i nev-fidâna

Sarılsam ince miyâna

Gel etme cevri ü cefâyı

Sürelim zevk ü safâyı

Şûh-âlûfte mizâcı
Sâf ü berrâk vech-i sâfi
Bir değil çokdur uşşâkı

Güzeldir tarz-ı edâsı
Kâmet-i serv ü bâlâsı
Gönlüme düşdü sevdâsı

Seyr-i bâğa gitme tenhâ
Gel bize meclis-i meh-pâ
Tolu bâde câm-ı mînâ
(Güfte: III. Selîm)

(Şarkıyât-ı Şevk-efzâ)

Şarkı-i Sultân Selîm
Ey serv-i gülzâr-ı vefâ
Niçün etdin bana cefâ
Unutuldu hayâl oldu
Etdiğimiz zevk ü safâ
Gel gidelim zevk edelim
Etme bana cevr ü cefâ

Elâ gözün mestânedir
Âşık sana bîgânedir
Bilmez misin hâlim benim

Bu tegâfûl cânâ nedir

Bu reftâr ile bu edâ

Mecnûn etdi beni hâlâ

Sarılısam ince miyâne

Bir kerrecik dahi tenhâ (Güfte: III. Selâm)

2. BÖLÜM

2.1 III. SELİM VE 18. YÜZYIL KLASİK MÛSİKÎSİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun kültür ve medeniyet gelişiminde mûsıkî önemli bir mozaik görevi üstlenmektedir. Mûsıkî, ses ahenginin insan ruhundaki yansıması şeklinde yorumlanabilir. İbn-i Sîna'ya göre mûsıkî, “ *Birbiriyle uyumlu olup olmadığı yönünden sesleri ve bu sesler arasındaki zaman sürelerini araştıran riyazi bir ilimdir...* ” Emmanuel Kant'a göre, “ *Sesler vasıtasıyla birbirlerini takip eden güzel hisleri ifade etme sanatı...* ” Abdülkadir Meragi'ye göre, “ *İka devirlerinden biriyle tertip edilip, kulağa yumuşak gelen nağmelerin bir araya getirilmesi...* ” ve M. Kantemiroğlu'na göre, “ *Çıkardığımız seslerin ölçülü bir zamanda bir usulün düzenine uyarak hareket edip belirli bir yerde karar kılıp durması ve işitme gücümüze zevk vermesi...* ”⁸⁹ olarak tanımlanır.

Osmanlı mûsıkîsi, şiirin gücünden yararlanan bir yapıya sahiptir. Ritim ve nağmeyi güfteyle harmanlayan ve nota yoluyla talim edilen bir yapı söz konusudur. İslami kültüre bağlı aruzla vezinlenir. Ahenk ve melodilerle hissî hakikatler ortaya çıkar. Rauf Yekta “*Türk Mûsıkîsi*” adlı eserinde, “ *İnsanın dünya ve hayat görüşünün, kültür ve bilgi birikiminin, dış dünyadan aldığı duyumların (ihlas) kelimeler aracılığıyla objektif âlemde hüviyet kazanmasıdır.* ”⁹⁰ diyerek Osmanlı Mûsıkîsinin geniş bir yelpazede içtimai özelliklerini belirlemiştir.

Türk mûsıkîsinin tarihi gelişimi Osmanlı dönemi ile başlamaz. İlk dönem edebi eserlerin ortaya çıkışından günümüze kadar eserlerde mûsıkî etkiler vardır. Baksı-Ozanların kopuzlar eşliğinde söylediği şiirlerden beri mûsıkî Türk şiirinin vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Fuat Köprülü bu durum hakkında, “ *Eski Türk milletlerinde olduğu gibi, Türk şair-mûsıkîşinası, dinî yahut yarı-dinî ayinlerinde kopuzuyla mâbûdu takdis ve tebcil ediyor, hükümdarın menkâbelerine dair kasideler okuyor yahut eski esâtirî kahramanların hikâyelerini, Oğuz Han ve Kara Han menkâbelerini anlatıyordu.* ”⁹¹

⁸⁹ Nuri Özcan, Yalçın Çetinkaya, “*Mûsıkî*”, DİA, c.31, İstanbul, 2006, s.257.

⁹⁰ Rauf Yekta, *Türk Mûsıkîsi*, İstanbul, 1988, s.45.

⁹¹ Mehmed Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları*, Ankara, 2011, s.111.

Osmanlı mûsikîsi insan sesine ağırlık verdiği için sazdan ziyade söz (yani şiir) mûsikîsi yönünde gelişmiştir. Bu mûsikîde bahsedilen söz yani güftenin anlamı ölçülü kalıp söz olan usûldür. Klâsik Türk şiiri denilince de konuyu İslâmî kültür dairesine bağlı edebiyatı, klâsik vezni olan aruzun dışında düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple güftenin vezni ile usûlu münasebeti önemlidir.⁹²

2.1.2. Hâmîlik

Hâmî, Osmanlı toplumu gibi sosyal, onur, statü ve mertebelerin mutlak egemen bir hükümdar tarafından belirlendiği bir toplumda, sanatçının belli bir kültür çerçevesinde sanatını ifade edebilmesine yardımcı olan kişidir.⁹³ Hâmîlik şairlerin bir koruyucu tarafından korunup, onun gücü altında eserleri verme, icra etmesidir. Osmanlı Devletinde uzun yıllar şairler cûlûs bahşişi ve takdim edilen eserler için verilen maaşlar vasıtasıyla hayatlarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı devlet sisteminde hâmîlik sisteminin işleyişinde temel etken sanatçı ile hâmîsi arasındaki mutabakattır. Şair yazacağı şiirle yaranma gayesi güderken onu koruyan da bu şiirin değerini verir. Kuşkusuz Osmanlı toplumsal yapısı çerçevesinde düşünüldüğünde hâmîlik sisteminin, sanatçının hâmîsine eser sunup karşılığında câize alması ve hâmîsinin de benzer kazanımlar elde etmesinden daha önemli getirileri olmalıdır. Osmanlı sanatının hâmîlik sistemi ve işleyişi çerçevesinde geliştiği ve ilerlediği dikkate alındığında, sanatın ve sanatçının hâmîye takdimi yukarıda ifade edilen basit çerçevede düşünülmemelidir. Osmanlı sultanlarının ve hâmîlerinin ki bunlar yüksek rütbeli bürokratlar ya da varlıklı şiir severler olabilir, büyük çoğunluğunun sanatın aktif katılımcıları olarak böyle bir işleyişin içerisinde yer almaları, onları sadece hâmî ya da kendilerine şiir sunulan merci olmaktan çıkarmaktadır. Benzer şekilde Osmanlıda birçok şairin aynı zamanda hâmî olarak başka şairlerin yetişmesine katkıda bulunmaları da bu çerçevede değerlendirilebilir. Bu noktada hem hâmî hem de eleştirel izleyici aynı kişi olmaktadır. Yani sanatın tüketicisi çoğu zaman üreticisi de idi. Bunun en karakteristik örneğini başta padişahlar ve şehzadeler olmak üzere Osmanlı yöneticilerinde görmekteyiz. Bu isimlerin büyük çoğunluğu da aynı zamanda şâir oldukları için, edebiyatın desteklenmesine özel bir önem

⁹² Cinuçen, Tanrıkorur, *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, Dergah Yayınları, İstanbul, s. 49.

⁹³ Halil, İnalçık, *Şair ve Patron (Patrominyal Devlet ve Sanat Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme)*, Ankara, 2012, s.14.

vermişlerdir. Böyle bir konum, Osmanlı sanatının neden daha çok saray çevresinde rağbet bulduğu sorusunun da cevabını içermektedir. Ayrıca, basta saray olmak üzere sadrazam, şeyhülislam, kazasker, vezir, nişancı, defterdar gibi devlet büyüklerinin konakları; İstanbul dışında da şehzade sarayları, paşa ve bey konakları, hem birer sanat mekânı hem de korunma alanları olarak öne çıkmıştır.

18. yüzyıl mûsıkîsinde hâmilik geleneği genel itibarı ile III. Selim çevresinde olmuştur. III. Selim kendi dönemi içerisinde ilgi alanı olan konularda herkese hâmilik yapacak kadar cömert bir padişah olmuştur. Köşk ve saray fasıllarında icra edilen mûsıkî faaliyetlerinde hep en ön köşeyi mûsıkîşinaslara vermiştir. Yenilikçi yapısı hasebiyle orduda mızıkacıları maaşa bağlayıp, eğitimlerini takip etmiştir. Genç bestekârları korumuş ve onları gelişimlerine ön ayak olacak üstatları hizmetlerine vermiştir. Haşim Bey'in yetişmesi ve güfte mecmuası yapması için Emin Ağa ve Dede Efendi hocalık yapmışlardır.

18. yüzyıl Klasik Türk Mûsıkîsi'ne bakıldığında ise; toplumun kendi şiir ve mûsıkî değerlerine sahip olduğu dini, ilmi ve örfî değerlerini bir potada erittiği bir dönemdir. Şairler ve bestekârlar kendi mûsıkî geleneklerine göre şeyhülislam, âlim, kadı, ağa, dede, şeyhefendi gibi unvanlar almışlardır. Bu gibi unvanların verilmesindeki temel etken kişilerin bağlı bulundukları tebaadan gelmektedir. Dede unvanı genelde mevlevîhânelere mutasıp olanların aldıkları bir unvandır. Şeyefendi, kadı, âlim ve ağa unvanları ise İlmiye sınıfına dâhil olanların aldıkları unvanlardır. Besteler aracılığıyla yaptıkları eserleri ile toplumun sanat seviyesini göstermek ve değerlerin korunmasına vesile olmuşlardır. Sanatın toplumu birleştirme gücünden yararlanan mûsıkîşinaslar sanatı bir araç olarak kullanmışlardır.

III. Selim dönemi mûsıkî gelişimine bakıldığında ise; Osmanlı toplum değerlerine sahip çıkan bu devirde mûsıkî bir çağ atlamıştır. Kafes hayatı yaşadığı dönemde Kırımlı Hafız Ahmed Efendi ve Ortaköylü Tanbûri İsak Efendi'den dersler alarak mûsıkî ile tanışan padişah Türk Mûsıkîsi'ne değerli besteler kazandırmıştır. Mevlevî olması ve tasavvuf mûsıkîsi ile ilgilenmesinden mütevellit Mevlevihanelere sık sık gidip meşk etmiştir. Yenilikçi bir yapıya sahip olan padişah kültür ve sanatın gelişmesinde münevver bir şahsiyete sahiptir.

III. Selim döneminde şair ve bestekârlar oldukça fazla önemsenmiş ve korumuştur. Kendisi bestekâr ve mûsikîşinas olan padişah zamanın en iyi bestekâr ve mutraplarını sarayda toplamıştır. Türk Mûsikî tarihine “*III. Selim Ekolü*” diye geçen dönemde sanat ve kültür faaliyetleri bir üst seviyeye çıkmıştır. İnkılapçı yapısı ve köhneyen sisteme karşı duruşu ile III. Selim devrinin adamı idi. Bu yüzden değişimi devlette gördüğü gibi, kültür-sanat ve günlük yaşamda da görmüştür. En bariz örneği ise mûsikî değişimidir. Hem yeni tarzda mûsikî yaratmak hem de varolan mûsikî değerleri koruyarak hâmilîğini göstermiştir.

III. Selim döneminde yaşamış birçok bestekâr ve şair varlığını doğrudan doğruya ona borçludur. Sadeddin Nüzhet Ergün “*III. Selim’in dikkatli ve fikr-i takipli alakası olmasa idi Dede’nin olmayacağını bilhassa belirtir.*”⁹⁴ diyerek ne kadar önemli bir hâmi olduğu belirtir. Bu dönemde padişahın destekleri ile Şakir Ağa, Dede Efendi, Emin Ağa, Sâdullah Ağa, Mehmet Ağa ve İsmail Dede ekolünün ortaya çıkmasında önemli bir paya sahiptir.

III. Selim ekolünde en belirgin yapısı 18. yüzyılın ikinci yarısında belirgin olarak şiirin üstünlüğünde bir seyir izlemiştir. Klasik mûsikî ustaları halk mûsikîsi ayarında dili sade şarkılar yapıp, besteler ortaya çıkarmışlardır. Makamlar, besteler ışığında III. Selim dönemi klasik mûsikînde yeni ufuklar açmıştır. İtrî Efendi’nin açtığı yolda yeni makam ustaları bu yolda önemli adımlar atmışlardır. Bu dönemin önemli bestekârlarının yanında Türk Mûsikî’nin önemli kadın bestekârlarından Dilhayat Kalfa’da bu dönemde önemli bir isimdir.

18. yüzyılın bir diğer özelliği ise Batı müziğine yönelmenin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olmasıdır. Bülent Aksoy “*Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*” adlı eserinde; “*III. Selim Batı mûsikîsine de kayıtsız kalmamış, fırsat buldukça bu mûsikîyi de tanımaya çalışmıştır. Tarihî kaynaklar onun, 1793 yılında Sadâbâd dönüşü Topkapı Saray’ında Şevkiyye Köşkü’nde, hazırlanmış olan “Frenk Rakaslarını” ve 1797’de “Opera Heyeti’ne” temsiller verdirterek izlediğini belirtmektedir.*”⁹⁵ III. Selim’in Batı müziğine merak duyması ve yenilik çağına ayak uydurma çabaları bunun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Milli bir mûsikî ile beraber din ve millet gözetmeden Batı müziğine de

⁹⁴ Sadeddin Nüzhet Ergün, *Türk Mûsikîsi Antolojisi*, 1942, s.169.

⁹⁵ Bülent Aksoy, *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*, İstanbul, 1994, s.99-100.

ihtiyaç duyulduğunu hisseden padişah Ermeni bestekâr Hamparsum Limonciyan'ı saraya getirerek yeni besteler ortaya çıkarmasını istemiştir. Bu sayede Türk Mûsıkîsine “ *Hamparsum Notasını*” kazandırmıştır. Batı müziği dışında Mevlevî müziğine de yönelen padişah Mevlevî-hâneleri ziyaret ederek onları desteklemiş ve mûsıkî icra etmek için onlara ortam hazırlamıştır. Özellikle Ali Nutkî Dede ve Abdülbâki Nasır Dede'yi desteklemiştir. Abdülbâki Nasır Dede bunun üzerine bestelediği ilk notayı III. Selim'e ithaf etmiştir. Mevlevî-hâneleri destekleyip, mûsıkî icralarında bulunması hasebiyle bu dönemde mevlevî-hâneler bir okul görevi görmüştür. Hammami-zâde İsmail Dede, İsmail Dede, Nakşî Dede, Eyüplü Hüseyin Dede, Zekâî Dede, Müezzınbaşı Rıfat Bey, Ahmet Hüsamettin Dede, Celâleddin Dede, Bolâhenk Nuri Bey, Hüseyin Fahrettin Dede mevlevî mûsıkîsinin gelişmesinde önemli bir paya sahip olan ve III. Selim hâmîliğinde parlayan önemli şahsiyetlerdir.

III. Selim döneminin bir diğer özelliği de reformist yapıda olmasıdır. Batı'da değişen sisteme uyum ve yenileşme dönemine ayak uydurmak elzem olmuştur. III. Selim'in yeniliklerinden birisi de Enderûn Mektebi'dir. Enderûn'da yapılan mûsıkî faaliyetleri ve onun döneminde kurulan Mehter-nâme devletin mûsıkîye verdiği önemi göstermektedir. Enderûn'da Mehter-nâme için seçilecek kişilerin ilmi ve mûsıkî bilim dallarında dört yıl eğitim görmesi sağlanmıştır. Bu şekilde mûsıkînin devlet eliyle bir kurum olmasında önemli bir adım atılmıştır.

Bu dönemde mûsıkî fasılları oldukça rağbet gören ve ilgi ile toplanılan meclisler olmuşlardır. Mûsıkî yönü güçlü olan padişah, döneminde bulunan tüm bestekârları “ *Serdâb Köşkü*” fasıllarında toplayarak mûsıkî icrasında bulunmuştur. Fasil meclislerinde yenilikçi genç bestekârlar desteklenmiştir. Saray içinde de mûsıkî fasılları oldukça renkli ve canlı olarak görülmektedir. “ *Harem Mûsikîsi ve Raks Heyeti*” oluşturulmuştur. Bunun dışında heyetin başına dönemin üstadı Sâdullah Ağa'yı getirmiştir. Kendi fasıllarını ise “*Hünkâr Sofrası*” adı altında terennüm etmiştir. III. Selim'in Türk Klasik Mûsıkîsi üzerinde etkisi bundan sonraki çağlar için bir kilometre taşı olarak görülmektedir. Mevlevî mûsıkî ile çağdaş mûsıkîsi için önemli çalışmalar yapmasının yanında bilimsel çalışmalara da önem vermiştir. Kendi emri ile ekolü çevresinde yetişen bestekârlara çalışmalar yapması için desteklerde bulunmuştur.

Yenikapı Mevlevîhanesi'nde neyzenbaşılık da yapmış olan Nâsır Dede, mûsikîyi yorumlayıp, geliştirdiği ebced notasıyla devrin ihtiyacına en iyi şekilde cevap vermeye çalıştığı “*Tahrîriyye ve Tedkîk u Tahkîk*” adlı eseriyle adının daima mûsikîşinaslar arasında zikredilmesine sebep olmuştur. “*Tahrîriyye*”, öncelikle dönemin mûsikî anlayışını yansıtan ve onun nota ihtiyacına cevap vermek üzere hazırlanmış bir eser olması dolayısıyla önemlidir. “*Tedkîk u Tahkîk*” bu yüzyılın en önemli mûsikî nazariyat kitaplarından birisidir ve III. Selim'in emri ile yazılmıştır.

III. Selim Ekolü çerçevesinde yirmi dört mûsikîşinas ve bestekâr yetişmiştir. Yaptıkları çalışmalar sayesinde dönemin içinde mûsikînin bir dal olmasında önemli bir vazife görmüşlerdir. Mûsikî icralarında ve padişah softasında olan bu bestekârlar şarkılarının ve makamlarının sayesinde “*18. Yüzyıl Klasik Türk Mûsikîsi*” terimini edebiyat dünyasına kazandırmışlardır. Bu mûsikîşinasların çoğu mevlevî geleneğine bağlı tasavvuf mûsikîsi ustalarıdır. Bunun nedeni III. Selim'in mevlevîhâneleri desteklemesi ve geleneğe bağlı kalmasıdır. Bunların dışında devlet erkânında mevki sahibi “ağa” lakablı kişiler de bu ekol çevresinde toplanmışlardır. III. Selim çevresinde yetişen şairler ise şunlardır:

Abdi Efendi (Basmacı Hânende)

Abdi Efendi 1787 Aralık ayında İstanbul'da doğdu. Kadı Halil Efendi'nin oğludur. “ 8 yaşında iken babası öldü. Kendisinden büyük ağabeyi ve küçük kız kardeşi vardı. Kapalıçarşı'da basmacı dükkânında çalışmaya başladı.” Basmacı-zâde diye anılması bu yüzdendir. III. Selim döneminde sesi ile dikkat çekerek saraya kadar yükselmiştir. Son dönemlerinde Mızıkâ-yı Hümâyûn'e öğretmen olmuştur. 18 Mart 1851'de İstanbul'da ölmüştür.⁹⁶

Ağır düzek rast, bilhassa kaside-i tebrikiye olan mahur şarkıları meşhurdur. Zamanımıza gelen 3 beste, 12 şarkı toplamda 15 parçadan ibarettir.⁹⁷

⁹⁶ Yılmaz Öztuna, *Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989, s.128.

⁹⁷ Sadûn Aksüt, *Türk Mûsikîsinin 100 Bestekârı*, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1993, s.132.

Abdullah Ağa (Kömürcü-Zâde Hânende Şehvelendim Şehlâ Hâfız)

Hânende Şehvelendim Şehlâ Hâfız Abdullah Ağa “ 1775’te İstanbul’da doğdu. Sesinin güzelliği hasebiyle Enderûn-ı Hümâyûn’a alındı. Mûsıkî öğrenip, hafız oldu. Yüzünün güzelliği nedeniyle “ Şehvelendim” lakabını almıştır.” 1825’te İstanbul’da öldü.⁹⁸

“ Zamanımıza kadar gelen 5’i beste, 3’ü ağır semâî, 2’si yürük semâî, 19’u şarkı olmak üzere 29 parçası gelmiştir. Nevâ Bûselik ve Şevk Âzer fasıllarının dörder parçası da elimizdedir. Şevk-i Dil faslının semâîlerini III. Selim yapmıştır.”⁹⁹

Abdülhalim Ağa

Abdülhalim Ağa 1720 yılında İstanbul’da doğdu. Saraya mensup kudretli bir bestekârdır. III. Selim’e kafes hayatında beste icralarında hocalık yapmıştır. 1802 yılında yaşlılıktan dolayı öldü.

Sûz-ı dil makamını bulup kullanmış ve din dışı söz ve sözlü eserler bestelemiştir. Abdülhalim Ağa’nın, 3 saz eseri, 6 beste, 4 ağır ve 3 yüksek semâî ile 1 şarkısı olmak üzere toplam 17 eseri günümüze kadar gelmiştir.¹⁰⁰

Abdürrahîm Dede Efendi (Kudümzenbaşı Neyzen Hâfız Şeydâ)

18. yüzyılın ikinci yarısında yetişen bestekârlarındandır. Adının “Abdürrahîm” olmasına rağmen daha çok “Hâfız Şeydâ Dede” diye anılmıştır. Halvetî bir dedenin oğludur. Mûsıkîye çalıştığı dönemde ney öğrenmiştir. III. Selim döneminde saraya alınmıştır.

Bu değerli mûsıkîkişinasımız, Küçük Mehmed Ağa, Vardakosta Ahmed Ağa ile ortaklaşa “Tâhir” makamında bir Kâr bestelemiştir. Üç âyin bestelemişse de bunlardan İsfânek ve Hicâzeyn makamlarında olanlar unutulmuştur. Yalnız Irâk Âyim-i Şerif elimizdedir. Irak Âyin dışında elimizde 7 eseri bulunmaktadır.¹⁰¹

⁹⁸ Sadün Aksüt, a.g.e, s.96

⁹⁹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.I, s.10.

¹⁰⁰ Laika Karabey, “ Abdülhalim Ağa”, Mûsıkî Mecmuası, İstanbul, 1950, s.35.

¹⁰¹ Sadün Aksüt, a.g.e, s.78.

Ahmed Ağa (Vardakosta)

Vardakosta Ahmed Ağa, 1728 yılında Amasya’da doğmuştur. Enderûn’da yetişerek Mevlevî oldu. Yenikapı ve Galata Mevlevi-hânelerine devam ederek Şeyh Gâlib’le dostluk kurdu. III. Selim musâhipliği yapmıştır. 1794’te ölmüştür. Galata Mevlevi-hânesine gömülmüştür.¹⁰²

Dinî, din dışı, saz ve söz eserleri olarak yüksek besteler bırakmıştır. XVIII. asrın en büyük bestekârlarındandır. Hicâz, Nihavend, Sabâ makamlarından 3 âyîn bestelemiş, fakat Sabâ makamındaki âyîni bugün unutulmuştur. Mehmed Ağa, Sâdullah Ağa, Hâfız Şeydâ gibi üç büyük bestekârla ortaklaşa yaptığı “ Tâhir Kâr” da elimizde değildir. Elimizde 46 parça eserinin 2 âyîn, 17 peşrev ve 8 saz semâî, 6 beste, 3 semâî ve 8 şarkı vardır.¹⁰³

Ali Ağa (Kemânî)

Ali Ağa 1770’de İstanbul’da doğdu. Enderûn’da yetişerek III. Selim’in musâhibi, hazine başçavuşu oldu. 1830 yılında İstanbul’da öldü.

Şehnâz Peşrevi, Türk Saz Mûsikîsinin şaheserlerinden biridir. Elimizde 11 peşrev, 8 saz semâî ve 33 şarkısı vardır.¹⁰⁴

Ali Nutkî Dede (Şeyh)

1762 yılında İstanbul’da doğdu. Babası ve amcasından öğrenim gördü. Arapça ve Farsça öğrendi. Yenikapı Mevlevî-hânesinde şeyhlik yapmıştır. I. Abdülhâmid ve III. Selim devrinde meşîhatlık yapmıştır. 1804 yılında ölmüştür.¹⁰⁵

Corci (Kemânî Âmâ)

Rum asıllı bestekâr olan Corci, III. Selim devrinde saraya mensup olmuştur. “ *Gene saraya mensup olan Kemânî Corci vardır. Her ikisinin eserleri karışmış olabilir. Zamanımıza kadar eseri kalmamıştır.* ”¹⁰⁶

Dil- Hâyat Kalfa (Tanbûrî Ve Hânende)

Türk Mûsikîsi’nde önemli bir kadın bestekârdır. Hayatı hakkında bilgi azdır. Saray’da yetişmiş ve “ Kalfa” rütbesini kazanmıştır. İyi bir Tanbûrî olduğu verdiği eserlerden bellidir. III. Selim ekolü içinde önemlidir.¹⁰⁷

¹⁰² Sadûn Aksüt, a.g.e, s.74.

¹⁰³ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.30-31.

¹⁰⁴ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.44.

¹⁰⁵ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.50-51.

¹⁰⁶ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.185-186.

100'den fazla peşrev, saz semâî, kâr, beste, semâî ve şarkı bestelediği sanılmaktadır.¹⁰⁸

Emin Ağa (Ser-Müezzin Tanbûrî Denizoglu)

Türk saz eserleri bestekârlarındandır. Enderûn'da yetişmiş, tanbûr hocası olmuştur. III. Selim'in müezzin başlığını yapmıştır.¹⁰⁹

Hâfız Mehmed Efendi (Kömürcü-Zâde, Musâhib-İ Şehryârî)

III. Selim ve II. Mahmud devirlerinin müzisyenlerindendir. Padişah musahipliğine kadar yükselmiş, Hüzâm beste gibi pek üstatça besteler bırakmış büyük bir sanatkârdır.

“Nev-Eser faslını da, bu makamı bulan Dede Efendi ile müşterek yapmıştır. Pesendîde faslının ilk parçasını kendisi, birini de makamı bulan III. Selim vücuda getirmiştir. Hüzâm faslını, Dede ile beraber yapmıştır. Ağır semâî ve ferahnâk makamı dahi 15 eseri günümüze ulaşmıştır.”¹¹⁰

İsak (Tanbûrî)

Klasik Türk Mûsikîsi'nin en ünlü bestekârlarından biri de Yahudi asıllı olan İsak 1745'e doğru doğmuştur. Enderûn'da Tanbûrî idi. III. Selim'e tanbur öğretmiş ve saygısını kazanmıştır. Klasik Tanbûr ekolünün büyük şahsiyetlerinden birisidir.¹¹¹

“Sadullâh Ağa gibi klasik kaidelere bağlı, fakat çok lirik bir sanatkârdır. Arkadaşı Sadullâh Ağa ile beraber yaptığı Şedd-i Arâban faslını III. Selim'e sunmuştur. 49 peşrev, 43 saz semâî, 6 beste, 1 ağır ve 3 yürük semâî ile 7 şarkısı günümüze ulaşmıştır.”¹¹²

İsmail Dede Efendi (Hammâm-Zâde)

1778'de İstanbul'da doğmuştur. İtrî ile Arel arasında yetişen büyük Türk bestekârlarının en büyüğüdür. “Dede Efendi” ve “Büyük Dede” diye anılmıştır. III. Selim'in musâhipliğini yapmıştır. 1846 yılında İstanbul'da ölmüştür.¹¹³

¹⁰⁷ Ruşen Ferit Kam, “Büyük Kadın Bestekârlarımız Dilhayat Kalfa”, Radyo Mecmuâsı, C.7, Ankara, 1978, s.76.

¹⁰⁸ Hayri Yedigün, “Dilhayat Kalfa”, Mûsikî ve Nota, İstanbul, 1992, s.36.

¹⁰⁹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.255.

¹¹⁰ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.318.

¹¹¹ Laika Karabey, “Tanbûrî İsak”, a.g.e, s.42.

¹¹² Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.391-392.

¹¹³ Yılmaz Öztuna, “Dede Efendi”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1987, s.2.

Dede Efendi, Klasik Türk Mûsikî içerisinde en fazla eser veren mûsikî ustalarındandır. Dede Efendi 500'den fazla eser bestelemiştir. Bugün elimizde bulunan 288 tanedir.¹¹⁴

İsmail Efendi (Dellâl-Zâde Hacı Hâfız)

19. yüzyılın en büyük bestekârlarındandır. 1797'de doğmuştur. Küçük yaşta hâfız olmuştur. Dede Efendi'nin meşklerine katılarak III. Selim'in dikkatini çekmiştir. 1816 yılında saray fasıllarına katılmıştır. 1869 yılında ölmüştür.¹¹⁵

“Dellâl-zâde'nin elimizdeki eserleri 86 parçadan ibarettir ve diğerleri kaybolmuştur. 6 ilâhî, 2 kâr, 13 beste, 10 ağır ve 10 yürük semâî ile birer peşrev ve saz semâî, 43 şarkıdan ibarettir.”¹¹⁶

Mehmed Ağa (Küçük, Hızır Ağa-Zâde Musâhib-İ Şehryârî)

Hayatı hakkında hemen hiçbir bilgi olmayan Küçük Mehmed Ağa, III. Selim döneminin en büyük bestekârlarındandır. Selim'in musâhipliğini yapmıştır. 1799 yılında İstanbul'da ölmüştür.¹¹⁷

“Güfte Mecmuâlarında yüzden fazla kâr, beste ve semâî görülüyor. Bunlardan 37'si zamanımıza gelmiştir. 23 beste ile 7 ağır yürük semâîden ibaret olan bu 7 parçada Mehmed Ağa parlak, lirik, dış ve iç yapıları kusursuz eserler veren bir sanatkâr hüviyetindendir.”¹¹⁸

Münîr Mustafa Ağa

III. Selim ekolü bestekârlarındandır. “ Bazı mecmuâlarda “ Mîr Mustafa” olarak geçiyor ki, sonradan Enderûn görevine yükseldiğini gösterir. Mehmed Ağa ile ortaklaşa bir İsfahâneş faslı bestelemiştir.”¹¹⁹

Numân Ağa

Bestekâr ve Tanbûrî Numân Ağa, kesin olmamakla beraber 1750-1752 yılları arasında İstanbul'da doğmuştur. III. Selim ve II. Mahmud devirlerinin ünlü

¹¹⁴ Sadûn Aksüt, a.g.e, s.124.

¹¹⁵ Ruşen Ferit Kam, “Dellâl-zâde”, a.g.e. C.5, s.59.

¹¹⁶ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.1, s.401.

¹¹⁷ Sadûn Aksüt, a.g.e, s.80.

¹¹⁸ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.35.

¹¹⁹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.89.

Tanbûrî bestekâridir. Hem saz hem de sözlü eserler bestelemiştir. Enderûn'da tanbûr öğretmenliği yapmıştır. 1834'te İstanbul'da ölmüştür.¹²⁰

Numan Ağa'nın zamanımıza kalan eserleri 64 şarkı, 1 beste, 1 yürük semâî, 7 peşrev ve 7 saz semâîdir. Râst-ı Cedîd faslını Dede Efendi ile müşterek bestelemiştir.¹²¹

Oksiyam (Tanbûrî Ve Neyzen, Kuyumcu Ve Samatyalı)

İstanbul Samatya'da doğdu. “ Ermenî asıllı mâruf İsak Efendi'den klasik üslupta tanbûr öğrendi. III. Selim ve II. Mahmud devrinde tanbûr ve ney hocası olarak saraya girdi.” 90 yaşında öldü.¹²²

Rızâ Efendi (Kemânî Üsküdarlı)

“III. Selim döneminde Enderûn'a girdi, orada mûsıkî öğrendi ve II. Mahmud döneminde tanınmış Kemânî ve saz bestekârlarından olmuştur.” 1852 yılında İstanbul'da ölmüştür.¹²³

Rızâ Efendi, Tâhir-Bûselik Peşrevi ile ünlüdür. Saz semâî, düyek ve şarkı formunda 42 eser bestelemiştir.¹²⁴

Sâdullah Ağa (Hacı Musâhib-î Şehryârî)

Hacı Sâdullah Ağa 1760 yılında İstanbul'da doğmuştur. III. Selim tahta çıktığında oldukça tanınmış ve bestekâr bir hânende idi. “ *Ser-hânende, padişahın musâhibi ve Enderûn hocası oldu.* ”¹²⁵

Sâdullah Ağa, Uşşâk makamında hafif kâr besteleri ile ünlüdür. Arâzbar ve Hüseyinî tarzında besteler yapmıştır. Günümüze 28 eser bırakmıştır.¹²⁶

Sâdullah Ağa

III. Selim'in kafes hayatı boyunca mûsıkî hocalığını yapmış, din ve din dışı eserler bestelemiştir. I. Abdülhâmid devrinde bestekâr olarak ün yapmıştır. “*III. Selim tahta çıkınca imâm-ı sâni olmuştur. 1808'de II. Mahmud tahta çıkınca saray baş imâmı, musahip, cariyelere hoca olmuştur. 1817'de Ser-müezzîn-i Hazret-i Şehryârî olmuş, saraydan emekliye ayrılmış ve İstanbul'da ölmüştür.*”

¹²⁰ Sadûn Aksüt, a.g.e, s.103.

¹²¹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.146-147.

¹²² Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.166.

¹²³ Sadûn Aksüt, a.g.e, s.130.

¹²⁴ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.230.

¹²⁵ Laika Karabey, “ *Hacı Sâdullah Bey*”, a.g.e, C.5, s.32.

¹²⁶ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.249.

Sâdullah Ağa, klasik eserler tarzında önemli eserler vermiştir. Arâzbar faslının yürük semâîsi en meşhur bestesidir. Hicâzkar şarkısının üslubunun azametini, tasannu ve klasikliği hakkında bize büyük fikir verir. 16 eseri bulunmaktadır.¹²⁷

Şâkir Ağa (Ser-Müezzin-İ Musâhib-İ Şehryârî Hacı İzzet Şâkir Efendi)

1779'da İstanbul'da doğdu. III. Selim zamanında Enderûn'a girdi. Mûsikî kabiliyeti sayesinde baş müezzin ve musâhip olmuştur. 1819 yılında İstanbul'da ölmüştür.¹²⁸

Şâkir Ağa'nın 69 eseri vardır. 69 parça eserin 66 âdeti şarkıdır. Şekil ve üslup bakımından III. Selim'in şarkılarına benzer.¹²⁹

Tâhir Ağa (Kemençeci)

Türk Mûsikîsi'nde şarkı bestekârıdır. Kemençe sazının üstat icrâkârlarındandır. 18. yüzyıl ortasında İstanbul'da doğmuştur. Enderûn'da yetişmiştir. III. Selim döneminde fasıllara katılarak ün kazanmıştır. 1828 yılında ölmüştür.¹³⁰

Büyük formda eseri bulunmayan Tâhir Ağa'nın diğer eserleri de günümüze ulaşamamıştır. “ Hepsi şarkı formunda olan bu eserler incelendiğinde Tânbûri Mustafa Çavuş'un üslubunun Tâhir Ağa'ya tesir ettiği görülür.”¹³¹

Zeki Mehmed Ağa (Tanbûrî Numân Ağa-Zâdde Musâhib-İ Şerhyârî Tanbûrî)

Tanbûrî Zeki Mehmed Ağa, Tanbûrî Numân Ağa'nın oğludur. 1776'da İstanbul'da doğmuştur. Babasından tanbûr öğrendi. Saray sâzendesi, Enderûn hocası ve Musâhib-i Şehryârî oldu. 1846 yılında İstanbul'da ölmüştür.¹³²

“Ferhfezâ ve Ferahnâk Peşrevleri gibi çok güzel eserler yapmıştır. Bu peşrevleri Dede'nin ve Şâkir Ağa'nın fasılları için bestelemiştir. Ferahfezâ ve

¹²⁷ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.250.

¹²⁸ Ruşen Ferit Kam, “Şâkir Ağa”, a.g.e, C.5, s.58.

¹²⁹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, s.330-331.

¹³⁰ Sadün Aksüt, a.g.e, s.98.

¹³¹ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.368.

¹³² Sadün Aksüt, a.g.e, s.127.

Hisâr-Bûselik Peşrevleri'nin saz semâîlerini sonradan oğlu Osman Bey bestelemiştir.¹³³

III. Selîm, Klasik Türk Mûsikîsi'ne birçok makam kazandırmıştır. Bazı kaynaklarda, terkip ettiği kabul edilen makam sayısının 14 olduğu, bazılarında ise 16 olduğu belirtilmiştir. Abdûlbâki Nâsır Dede'nin eserinde bu makamların bazılarının III. Selim'e ait olmadığı görülmektedir. Bu makamlar; Acem Bûselik, Gerdâniye Kûrdî, Nevâ Bûselik, Bâ-yâtî Arâbân ve Evcârâ makamlarıdır. Bunların dışında kalan makamları Haşim Bey ve Nâsır Dede III. Selim'in fasıllarda ve "Hünkâr Sofrası" vakitlerinde icra ettiğini belirtir.

Hâmîlik yaptığı beste ustalarının yanı sıra III. Selim eğitimleri sayesinde yeni makamlar bulmuştur. Bu makamlar sayesinde Türk Mûsikîsine bir padişah katkısı da olmuştur. Bu makamlar ise;

- *Acem Bûselik*
- *Arazbâr Bûselik*
- *Evc-Ârâ*
- *Gerdaniye-Kûrdî*
- *Hicazeyn*
- *Hüseyinî-Zemzeme*
- *Isfahânek*
- *Nevâ-Bûselik*
- *Nevâ-Kûrdî*
- *Pesendîde*
- *Rast-ı Cedîd*
- *Sûz-ı Dilarâ*
- *Şevk-Efzâ*
- *Şevk-i Di l*¹³⁴

III. Selim kendi döneminde idol olan ve ekol sahibi ender bir padişaktır. Fasil icralarında şarkılarını ortaya koymasının yanında bu şarkılara özgü makamları da yapmayı ihmal etmemiştir. Bestelenmek için ortaya konulan bu şarkılar dönemin

¹³³ Yılmaz Öztuna, a.g.e, C.2, s.519.

¹³⁴ İlhan, Akdeniz, *III. Selim Ve Dönemindeki Türk Müziği Üzerine Bir İnceleme*, Erzurum, 2000, s.45.

diline uygun bir ruh içinde yazılmıştır. Makamlarının uygun oluşu ve şarkıların ahengi nedeniyle kendisinden sonraki dönemlerde de başka sanatçılar tarafından kullanılmaya devam edilmiştir. Sanatı ve sanatçıyı destekleyen III. Selim şarkı ve makamları ile Türk Mûsikîsine ismini altın harflerle yazdırmıştır.

3. BÖLÜM

3.1. ŞARKI

3.1.2. III. Selim'in Şarkıların'da Biçim ve İçerik

Arapça şark kelimesine nisbet ekinin getirilmesiyle oluşan şarkîden (Doğu'ya ait) geldiği kabul edilmektedir. Kelimenin kökeni hakkında “çağırarak, yüksek sesle söylemek, bağırarak” anlamındaki çağırğîdan türediği yolunda bir başka yorum varsa da bu fonetik bakımdan mümkün görülmemektedir. Ayrıca Anadolu ağızlarında ve bazı Türk lehçelerinde “ır/yır/cır” (şarkı, türkü) ve “ırlamak/yırlamak/cırlamak” (şarkı, türkü söylemek) kelimeleri yer almaktadır. Şarkının bir mûsiki formunu ve nazım şeklini ifade etmek üzere ilk defa ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Edebiyat terimi olarak şarkı, bazan bestelenmiş her türlü eserin manzum metnini belirten Farsça “güfte” (söylenmiş) kelimesiyle aynı mânada kullanılmakla birlikte güfte anlam bakımından daha kapsamlı olup her türlü mûsiki eserinin sözlü kısmını ifade etmektedir. Şarkıyyât, özellikle XIX. yüzyıldan itibaren divanların sonunda bulunan, çoğu dört mısralı ve nakaratlı, bu formda bestelenecek manzumelere ayrılmış bölümlerin başlığında yer almıştır.¹³⁵

Divan edebiyatı nazım şekilleriyle Türk mûsikisine ait şarkı formunda bestelenmek için yazılan manzumeler halk edebiyatındaki türkülerle beraber XVII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmış, zamanla türkûden farklılaşarak Türk edebiyatı ile mûsikisine özgü bir nazım şekli ve mûsiki formu olmuştur. Güfte mecmualarında bulunan eski şarkıların bir kısmı hem yapı hem muhteva bakımından türkûleri andıran, çoğu hece vezniyle yazılmış sade şiirlerdir.

Divan edebiyatında şarkı formuna en yakın özellikler taşıyan ilk şiirleri XVII. yüzyılda Nâilî'nin yazdığı kabul edilmektedir. Daha çok dörtlükler halinde yazılan şarkı güfteleri Türk mûsikisinde kendine has bir yapıda bestelendiğinde aynı adla anılmıştır. Şarkılarda genellikle aşk, ayrılık, hasret, sevgili, içki ve eğlence gibi konular ele alınır.

¹³⁵ TDV İslam Ansikloprdisi, “Şarkı” Madde Başlı, c.38, s.351-359.

Şarkılar genellikle dört mısralı bendler halinde yazıldığından murabba ve tuyuğ gibi dört mısralı bendlerden veya sadece dört mısradan meydana gelen divan edebiyatı nazım şekilleriyle benzerlik gösterse de şarkılarda ilk dört mısralık bendin ikinci mısraı nakarat halinde her bendin sonunda tekrarlanır ve aynı melodiyle ezgilendirilir: $a a^n a^n / b b b a^n$ / veya $a a a a^n / b b b a^n$. Bilhassa XIX ve XX. yüzyıllarda sadece dört mısradan ibaret ve bazıları nakaratsız şarkılar da kaleme alınmıştır. Şarkılarda aruz vezninin “mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün”, “mefâîlün mefâîlün feûlün”, “mef’ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün”, “mef’ûlü fâîlâtü mefâîlü fâîlün”, “fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün”, “fâîlâtün fâîlâtün fâîlün”, “feilâtün mefâîlün feilün” gibi hece vezninin âhengini hatırlatan kalıpların yanında hecenin $4+4=8$, $4+4+3=11$, $4+5=9$ şeklindeki vezinleri de kullanılmıştır.

Şarkının gerek güfte gerekse beste olarak gelişmesinde Sâmi, Nâbî, Nedîm gibi divan şairlerinin aynı zamanda bestekâr olmaları yanında Hâfız Post, İtrî, Nazîm gibi bestekârların kendi yazdıkları güfteleri bestelemelerinin de önemli etkisi vardır. Bu sebeple şarkı hem bestekâr hem de şairler tarafından geliştirilmiştir. XVII. yüzyıldan itibaren pek çok şairin şarkı güftesi kaleme aldığı veya bunların şarkı tarzında yazdıkları şiirlerin bestelendiği bilinmektedir. Bunlar arasında Nâîlî, Nazîm, Nedîm, Şeyh Galib, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsıf, Pertev Paşa, Leylâ Hanım, Fatîn Efendi, Osman Nevres gibi isimler öne çıkmaktadır. Bilhassa Nedîm yalın bir dille en şuh, en güzel şarkıları kaleme alan bir şairdir. Enderunlu Vâsıf değişik nazım şekillerinde 200’ün üzerinde örnekle en çok şarkı yazan sanatkâr unvanını elde etmiştir. Yine pek çok bestekârın, şarkı nazım şeklinde yazılmadığı halde beğendiği veya çeşitli zümreler tarafından beğenilen şiirleri seçerek bestelediği bilinmektedir. Bunlar şiirleri çok defa yazıldığı gibi bestelemiş, bazan da nakarat olmaya uygun mısraı belirleyerek şarkı güftesi haline getirmiştir. Bu sebeple güfte mecmualarında kayıtlı bazı şiirler divanlarda farklı biçimlerde yer almaktadır.

Bazı bestekârların besteledikleri eserlerin güftelerini kendilerinin yazması, bu eserlerin bestelerinin sanat değeri bakımından güftelerinden çok üstün olmasına yol açmıştır. Bir kısım bestekârlar da yakınları tarafından verilen

güfteleri bestelemek mecburiyetinde kalmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal'in Hoş Sadâ adlı eserinin mukaddimesinde bazılarına işaret ettiği seviyesiz güftelerin benzerleri güfte mecmualarında da yer almaktadır. Bazılarında ise daha seviyesiz müstehcen şarkıların bulunduğu görülmektedir. İbnülemin, "Güftelerin onda dokuzunun hezeyân-ı mahz olması da mûsikinin en büyük dertlerindendir" dedikten sonra Şevki Bey'in, "Hüsnüne sükker demek de söz müdür" mısraıyla başlayan nihâvend şarkısını örnek gösterir. Ancak diğer güftelerde olduğu gibi şarkı güftelerinde de icra edenlerin sözleri unutulması yahut yanlış hatırlaması veya mânâsını kavrayamaması gibi sebeplerle bazı değişikliklerin meydana geldiği, güfte mecmualarının da şifahî bilgilere dayanarak yahut hânendelerin okuyuşlarını esas alarak düzenlendiği unutulmamalıdır.¹³⁶

a) biçim

A) Vezin ve Kafiye

III. Selim şarkılarında, vezin, kafiye ahengini sağlayan ve bu bağlamda klasik edebiyatın kalıplarına uyan bir şairdir. İmâle hatalarının Türkçe kelimelerde bariz bir hata olmasının yanında zihâf hataları da şarkılarda az da olsa göze çarpmaktadır.

III. Selim şarkılarında genel olarak aruzun hezec ve recez bahirlerini kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda şarkıların kalıplara dağılımı gösterilmiştir:

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün	29
Fa'îlâtün/Fa'îlâtün/Fa'îlün	2
Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün	7
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün	27
Mef'îlün/Fe'îlâtün/Mef'îlün/Fe'îlün	2
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Fe'ülün	4
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün	1
Müstef'îlün/Fe'ülün/Müstef'îlün/Fe'ülün	1
Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Fe'îlün	2
Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün	11
Müstef'îlün/Müstef'îlün	2

¹³⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983, s. 214-216

III. Selim şarkılarında genel dîvân şiiri özüne bağlı kalarak aruz kalıplarını kullanmıştır. Şarkı güfteleri ele alındığında ise güfte mecmuâsında hece veznini kullandığı görülmektedir. Bunun nedeni çağdaşları gibi halk zevklerine yönelmek ve saz şiiri tarzında yazmaktır.

III. Selim şarkılarında ses benzerlikleri göze hitap etmek amacıyla redif halinde verilmiştir. Vezin hatalarının yanında kafiye hataları da şarkılarında vardır.

III. Selim şarkılarında temel kafiye örgüsü her dörtlüğün sonunda bulunan mısra tekrarına dayanır. Şarkılarında diğer şiir türlerine oranla kafiye hataları daha azdır. İncelenen şarkılardan sadece bir şarkıda kafiye hatası tespit edilmiştir:

Teşrîf edince ol perî

Gördükde oldum müşteri

‘Anber midir kâkülleri

Hiç görmedim böyle güzel

(XXIX/1. Bend)

b) Dil ve Üslup

III. Selim’in dîvânında dil ve üslup kullanımı diğer padişah-şairler ile döneminde yaşayan şairlere oranla daha akıcı ve açıktır. III. Selim’in şarkıları dışında resmî yazışma ve şiirlerinde de dilin ağır olmadığı ve anlatımın duru olduğu görülmektedir. Şarkılarında ince hayallerinin ve içli duyularının fazlaca yer tuttuğu görülmektedir. Şiir ile mûsikîyi bağdaştırmayı hemen tüm şiirlerinde denemeye özen göstermiştir. Şarkılarında ve şiirlerinde Türkçe kullanmaya özen gösteren III. Selim, dîvânının hatimesinde buna dikkat çeker;

Besmeleyle başladım ben bu dîvâna

Lisânım dâne dâne hem pek ayâna

Ne Fûrsi kitâbın öğrendim ve ne Arabî

Ve ne Lisân-ı Hicâzî ve ne Acemî

Okumadım üstâddan Gülistân Bûstân

Lisânım kaba Türkçedir o husûsdan

III. Selim şarkılarında sadelik taraftarı bir yön izleyerek terkipli bir dil kullanmamıştır. Terkipli dil kullanmadığı şarkıları tespiti sonucunda bulunan şarkılar ise; VI, XLII, LXII, LXXII, LXXXVIII numaralı şarkılardır.

III. Selim şarkılarında halk Türkçesine gayet uygun, İstanbul halkının konuştuğu dille sade söyleyişlere, mahallî deyimlere hatta öz Türkçe kelimelere de rastlanmaktadır.

Şarkılarda kelimeler titizlikle seçilmiştir. Sade ve uygun yazılmaya hassasiyetle yaklaşan III. Selim, mûsikîye olan ilgisi ve bestekârlığı etkili olmuştur.

III. Selim, müzisyen oluşunun etkisiyle de şarkılarında ses ve mûsikîli ile alakalı alet isimleri kullanmıştır. Çevgân, tanbûr, güfte v.b. kelimeler ile şarkılarında mûsikî ile olan ilişkisini ortaya koymuştur.

3.1.3. III. Selim'in Şarkılarında İçerik

a) Sevgili

Dîvân edebiyatında sevgili mefhumu idealize edilmiş bir formda yansıtılır. Âşık ile maşuk kavramlarının temelinde sevgili her zaman ulaşılmak istenen bir durumu ihtiva eder. Bu bağlamda sevgili ilahi bir çağrışım yansıtır. III. Selim'in şarkılarında sevgili kavramına bakıldığında ise, dîvân şairlerinin şiirlerinde geçen sevgili ile III. Selim'in şarkılarında sevgili idealize edilmiş şekilde görünür. Kanlı, canlı biri olan sevgili Çerkes kızı ve Karabağ güzeli olarak tasvir edilir. III. Selim şarkılarında sevgiliyi ulaşılmaz olarak gören ve onu görmenin bir can vermeye degecek kadar özel olarak belirtir. Cefa çeken âşık, maşuk ile bir olmanın hayalini

çeker. Vuslata ermenin yanında, hicranda kalmayı tercih eder. Şarkılarda bulunan örneklere bakıldığında ise;

Aldı gönlüm bu cihân içre yine bir kaşı kavs
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes
Sevmez isen beni zâlim ülfet etme bârî kes
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes

(XXXVII/1. Bend)

Edince perde-i zülfün o hüsn ü âna nikâb
Giyip siyeh kanaviz ‘âlemi eder bî-tâb
Güneş gibi yüzüne gelmesin meded ki sehâb
Giyip siyeh kanaviz ‘âlemi eder bî-tâb

(IV/1. Bend)

Senin hicrân-ı ‘aşkın zahmı sînemde hemân işler
Âmân Çerkes kızı hâlim yamândır cân seni özler
Soralı haylidir ammâ dil-i ‘âşık haber gözler
Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes

(XXXIX/2. Bend)

Kopmuş geliyor karşıdan belinde var çifte bıçak
Cevr ü sitem okları bil geçdi derûn-ı câna çâk
İlhâmîye bu rütbede çevri yeter etdin bırak
Görünce uruldum hemân bir Karabâğ cânânına

(LXXXVIII/4. Bend)

b) Sosyal Hayat

III. Selim şarkılarında sosyal hayat yansımaları gelenek ve görenekler içerisinde yansıtılmaktadır. Âşıkların sevgililerine elbise diktirmelerine ve sevgililerin bu yöndeki isteklerini şarkılarda görülmektedir.

Ey benim nâzûk civânım geldi çün ‘Îd-i şerif
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir
Hep demişler ehl-i ‘irfân mâ’î reng olur latif
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir

(XXXIII/1. Bend)

III. Selim şarkılarında bayram geleneğine de gönderme yapar. Bayramdaki renkliliği ve kaynaşmayı dile getirir.

Temaşa kıl o meh-rûyu hele bir başka halet var
Nihâl-i gül gibi mehzûn miyânı hoş kıyafet var
Giyip ‘idiyye bir canfes şamânî ol perî-tarat
Hele her vech ile anda letafet var halâvet var

(XXVI/1. Bend)

Bunun dışında III. Selim şarkılarında destâre gül takma, aşğın sevgilileri ile kol kola gezmesi, sevgilinin kokusu için saç telini alması, kış gecelerinde helva sohbetleri, cirit sporu ve saray eğlencelerini konu edinir.

Ederken seyr ‘idi gözlerim düş oldu canana
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna
Cirid ile alıp çevgânı deste durdu bir yâna
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna

(LXXXV/1. Bend)

Kaçma âdettir gezinmek âşık ile kol kola
Adımız sultân iken biz de kul olduk bir kula

(LXXXVI/ 2. Bend)

‘Îd gehvâresinin içine girmiş gördüm
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır
Mâh-ı nevveş yüzü ondördüne girmiş gördüm

Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır

(XXVII/1. Bend)

III. Selim şarkısının bu bendinde ise, bayramlarda insanların bir arada toplandığı ve bu dinî vecibelerin sosyalleşmek için önemli bir an olduğunu dile getirir.

‘İd geldi gül gibi kat kat giyip nev câmeler

Hoş yaraşmış nâzenînim giydigin gül-penbeler

‘Âteş-ı ‘aşkınla çekmiştir gönül bilsen neler

Hoş yaraşmış nâzenînim giydigin gül-penbeler

(XXVIII/1. Bend)

Mor kavuk üzre ol destâr-ı terdir sarılı

Mü-miyân-ı nâza ol sırma kemerdür şanlı

Hoş düşer ince miyâna olsa kollar şanlı

Hoş yaraşmış nâzenînim giydigin gül-penbeler

(XXVIII/2. Bend)

III. Selim, şarkılarında bayram teması bağlamında sosyal hayat değişikliklerini dile getirir. Bayram geleneği hala önemini koruyan ve insanların bir arada olduğu günlerin adıdır. Bayramda çocuklara güzel elbiseler ve hediyeler verilerek, sevinmeleri sağlanır. Bayram ziyaretleri ile buluşmayan ya da bir arada olamayanlar bir araya gelir. III. Selim bu şarkısının iki bendinde, gül rengi elbiselerin bayramda giyildiğini ve kavuk takarak güzel giyinenlerin bayramda görüldüğü hali sevgili üzerinden dile getirmektedir.

Gece bir yağlı piyadeyle gezip deryada

Bir iki mutrib-i pûr-nağme olup âmâde

Okudup taze sabâ şarkıları sahrâda

Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr

(XXX/3. Bend)

III. Selim bahar döneminde yapılan sosyal etkinliklere bu şarkısında yer vermiştir. Bahar ile beraber gece tekne ile denizde gezmeler ve sabaha doğru şarkı söylemeleri dile getirmiştir.

c) Döneminin Yansımaları

III. Selim şarkılarında dönemin yansımaları siyasi bir bağlamda dile getirir. Günlük işleri ve siyasi işlerini dile getirir. Bazı söyleyişlerinde siyasi mücadelesini telkin eden duruşu vardır:

“Uyan ki hâb-ı gafletten bu mülk zira perişandır.”¹³⁷

Padişah olduktan sonra yapacakları ve Batılılaşma ile girdiği mücadele ruhu şarkılarında sevgili kavramı üzerinde dile getirir. Sevgilinin hal ve tavırlarındaki o hoşnutsuz edayı Batı’ya benzetir.

Savaşlar ve askerlerin içinde bulunduğu durum ruhunda daralma yaratmaktadır ve kendisini bir asker olarak görmektedir:

Hudâya bu elem zahm-ı derûnum dağlıyor her-dem

Şehîdândan akan hûn bana rûşen çağlıyor her-dem

Olup sedd râh-ı İslâm bu düşmen bağıyor her-dem

Esîr olmuş nice nisvân u sıbyân ağlıyor her-dem

d) Kozmik Unsurlar

Eski edebiyatın kozmo düşüncesine göre her gezegen dokuz kattan oluşan gök tabakalarından birinde bulunurdu. Yıldızlar ve gezegenler insanların talih, baht ve kader gibi yazgılarını tayin eder ve düzenlerdi. Bu sisteme göre Dünya kâinatın merkezidi ve felekler iç içe geçmiş soğan zarları gibi dünyayı çevreliyordu. Dünya göğünden başlayarak yedi gezegen yedi feleğin gezegeniydi.¹³⁸ Bunlar sırasıyla Ay, Utarit, Zühre, Güneş, Mirrih, Müşteri, Zühal,

¹³⁷ Kaşif Yılmaz, a.g.e. s.28.

¹³⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008. s.248

*sabit yıldızlar ve burçlar ile onların en üstünde bulunan Atlas feleği idi. Atlas en üstte olduğundan felek-i a'zam, felekü'l-eflâk gibi adlarla anılırdı.*¹³⁹

III. Selim şarkılarında bulunan kozmik unsurlar ise, insan-felek bağlamında talih ve sevgili unsurları üzerinden değerlendirmeye alınmıştır.

Edip mihr ile mâha hüsnünü her vech ile tercih

Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh

Meğer kim ıztırâbından eder gûyâ anı tevbî

Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh

(XIV/1. Bend)

Zühre'nin aşkı karşısında Müşteri ve Merrîh yıldızlarının âşık-rakip çatışmasına yer verilen şarkıda, III. Selim idealize edilen aşkın kozmik olarak yansımaları verir.

Bilindi Zührenin kim Müşteriye meyli derkârdır

Bana gel söyle ey Zühre ya Merrîhin nesi vardır

Kevâkib de semâda birbirine sanki ağyardır

Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh

(XIV/3. Bend)

III. Selim kozmik unsurları şarkılarında çoğu zaman benzetme unsuru olarak kullanır. Raks eden Çengi kızını Zühre'ye benzeterek sevgilinin hem şânını hem de güzelliğini yüceltmıştır.

Zühreden mi eyledin ta'lîm raksı ey perî

Lutfuna her-demde mazhardır rakîb-i serseri

Niçün İlhamîyi etmezsin 'inâyet mazharı

Raks ederken 'aklını aldı âh bir çengî kızı

(XCVIII/4. Bend)

¹³⁹ Nureşan Kapal, *Zati Divanında Kozmik Unsurlar*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 6 Sayı: 24

e) III. Selim'in Şarkılarında İstanbul

Kültürleşmenin temelinde insan merkezli bir yapının varlığı dışında kentler de vardır. Kaleler, çeşmeler, binalar ve insanlar kültürün oluşumunda temel etmenleri oluşturur. İstanbul eski çağlardan beri kültürel anlamda câzibe merkezi olmuştur. Roma İmparatorluğu döneminde kurulan ve sırasıyla Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yapmış İstanbul asırlar boyunca edebiyat ve tarih kitaplarının başkahramanı olmuştur. Roma İmparatoru I. Konstantin döneminde “*Nova Roma*” adı değiştirilerek “*Konstantinopolis*” yapılmıştır. Osmanlı padişahı II. Mehmet (Fatih Sultan Mehmet)'in 29 Mayıs 1453 yılında fetih etmesi ile beraber İslami Türk kültürü altına girmiştir. Osmanlı döneminde İstanbul'a farklı isimler de verilmiştir. Bu isimler genelde şehrin devlet nezdindeki görüntüsü ve güzellikleri üstüne olmuştur. Dersâadet, Derâliye, Bâb-ı Âli, Pâyitaht, Âsitane, Sitanbul ve İslambol isimleri Osmanlı devrinde İstanbul'a yakıştırılan isimlerin bazılarıdır.¹⁴⁰

Divân Edebiyatında İstanbul hep özel bir yere sahiptir. Şehrin güzellikleri ve uhrevî yanları için mesneviler, kasideler ve gazeller yazılmıştır. Şair Nedîm İstanbul kasidesinde bütün Acem mülkünü bir İstanbul taşı için feda etmenin bile az olduğuna değinir.

III. Selim şarkılarında İstanbul'a baktığımızda ise; sevgili ile buluşmak için İstanbul semtlerinde bulunan eğlence mekânlarına atıfta bulunur. Sevgilinin güzellik vasıflarında İstanbul terennüm edilir. Bu bağlamda şarkılarında İstanbul yansımaları belirlenecektir:

‘Azm-i meydân eyledik çün nev-bahâr eyyâmıdır

Okmeydânmda gördük bir kemân-keş dil-rûbâ

Görmedik mislin cihânda kâmeti tûbâ mıdır

Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ

(I/1. Bend)

¹⁴⁰ Asaf Hâlet Çelebi, *Divân Şiirinde İstanbul*, Hece Yayınları, İstanbul, 2010, s.14-15.

III. Selim şarkılarında genel itibari ile sevgili unsuru üzerine yazmaya gayret etmiştir. Sevgili ve ona ait olan her şeyi şiire konu etmiştir. Bu şarkı parçasında İstanbul semtlerinden olan Okmeydanı'nda gördüğü sevgiliyi tasvir etmektedir.

‘Azm edersen bütün esbâb-ı tarab âmâde

Hâzır üç çifte kayık iskelede deryâda

Göksuya mı gidelim yohsa ki Sa‘dâbâda

Lebleri sâğar-ı müldür o mülû nûş edelim

(LXV/3. Bend)

III. Selim bu şarkıda sevgili ile gezmek istemekte ve Lâle Devri'inde mesire alanı olan Göksu ve Sa'dâbâd'ı seçmesini ister. Genel itibari ile İstanbul şiirlerde sevgiliyle yarışacak güzelliği ihtiva etmektedir. Sultan Selim sevgili kadar güzel olan yerleri seçmesinin ve bu yerleri seçtirmesindeki neden de bu olmalıdır.

Mû'tedıl şimdi havâlar Boğazın ‘âlemi var

Hey hey-i mutribi ağyâr-ı dem belki duyar

Hele İlhamî senin de ne ‘aceb hâlin var

Lebleri sâğar-ı müldür o mülû nûş edelim

(LXV/4. Bend)

İstanbul çoğu şiirinde iki boğaz arasına kurulan inci bir gerdanlığa benzetilir. III. Selim bu dörtlükte Boğaz havasının aşıklar dahil herkese iyi geleceğini yalnızca aşık olacak kendisine iyi gelmeyeceğini belirtir.

‘İd geldi Tolmabâğçe'nin ‘azm eyledim seyrânına

Görünce uruldum hemân bir Karabâğ cananına

Başında al berrâtasın eğmiş o meh bir yanma

Görünce uruldum hemân bir Karabâğ cânânına

(LXXXVIII/1. Bend)

III. Selim bu şarkı dördlüğünde bir bayram gününden bahsetmektedir. Bayramda Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesinde Karabağ güzelini görünce kendinden geçip aşık olmasını dile getirir.

Nedir bu mercânlı yelek bu nev-zûhur basma libâs
Bakdı o meh-rüdan yana seyri unutdu cümle nâs
Gez Üsküdâr etrâfını hîç var mıdır ana kıyâs
Görünce uruldum hemân bir Karabâğ cânânına

(LXXXVIII/2. Bend)

Şarkının bu dördlüğünde ise, Karabağ güzelinin bütün Üsküdar güzellerinden güzel olduğunu dile getirir. Bütün âşıkların Üsküdar'ı baştan başa gezmeleri dahilinde bile bu kadar güzel birini göremeyeceklerini söyler.

Nev-bahâr eyyamıdır Boğazda bir 'îş edelim
Hem Küçüksuda güzel bir kahve der-pîş edelim
Bu gam-ı ferdayı hep cümle ferâmûş edelim
Hoş değil mi kıl nazar fincanı sunarken ele

(XCI/3. Bend)

III. Selim şarkısının bu dördlüğünde ilkbaharın gelmesi ile güzelleşen İstanbul'u gezen bir seyyah edası işlemiştir. Boğazın inci gibi berrak olduğu baharda gezmenin vermiş olduğu meşk halinin yanında mesire alanı olarak ünlü olan Küçüksu'da kahve içmenin güzelliğine değinir.

Kış demidir varalım zevk ile kahve-hâneye
Gidelim köhne bahar erdikde Kâğıdhâneye
Gönlü İlhamînin 'ayni döndi bârûthâneye
Kahve fincânın seher eyyamı durma al ele

(XCI/4. Bend)

III. Selim baharda güzelleşen İstanbul'un dışında kışında güzelleştiğini dile getirdiği bu şarkısında, kışın Kâğıthane kahvehanelerinin güzelliğinden ve sosyal hayat bağlamında toplanma ve kaynaşma noktası olduğunu dile getirir.

Bir gece Göksuya gidilse olur gamlar tamâm
Görünüşde gerçi sulanmış lebin mânend-i cam
Nâz ile cevri eyleme lutf eyle ey mâh-ı benâm
Gâh bûse ver bana şâd et beni gül-zârda

(XCII/2. Bend)

III. Selim İstanbul'u sevgiliye benzeterek dert ve gam yükünü azalttığını dile getirir. Sevgiliyi Göksu'ya çağırarak gamların azalacağını ve mutluluğa ereceklerini söyler.

3.1.4. III. Selim'in Şarkıları

Bu şarkı metinleri Kaşif Yılmaz'ın hazırladığı “ *III. Selim (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni* ”¹⁴¹ kaynaktan alınmış olup, TY.5514 no'lu yazma ile karşılaştırılarak düzeltmeler yapılmıştır. Bu yazmanın seçilmesindeki neden III. Selim dîvânı arasında en hacimli nüsha olmasıdır. Yazmanın özellikleri ise; Hataî kâğıt kullanılıp, her iki tarafa lacivert mürekkep ile çizili altın varaklıdır. Vişneçürüğü meşin ve kabartma şemseler ile altın ve yaldızlıdır. Miklep ve köşebentlidir. Son sayfada III. Selim'in tuğrası vardır. İstisnâh tarihi ve yazarı belli değildir. Hicri 1202 (Miladı 1787) yılında dîvân tamamlanmıştır. Bu yazma nüshası dışında III. Selim ait olan divan nüshaları da mevcuttur.

Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler No: 33 bulunan yazma eser III. Selim'e ait olan dîvân nüshalarından biridir. Müstensihî belli olan tek divan örneğidir. 1916 yılında yazıya geçirilmiştir.

¹⁴¹ Kaşif Yılmaz, *III. Selim (İlhâmî) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tankitli Metni*, Edirne Üniversitesi Rektörlüğü Basım Evi, No:52, Edirne, 2000.

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler TY. 5507 numaralı yazma III. Selim ait dîvân eksik bir nüshadır. Eserin şarkılar kısmı ile musammatlar bölümü yoktur. Yazmaların çoğunda bulunan III. Selim'e ait tuğra bu yazmada yoktur.

Topkapı Sarayı Hazina Ktb. 1001 numaralı yazma eser nüshası da III. Selim'e aittir. Eksik ve yırtık olan yazma tamir görmüştür.

I

*'Azm-i meydân eyledik çün nev-bahâr eyyâmıdır
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ
Görmedik mislin cihânda kâmeti tûbâ mıdır
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ*

*Kur kemânın gel seninle bir atışalım dedim
Biz de tir-endâz-ı meydânız duruşalım dedim
Bu bahâneyle latîfeyle karışalım dedim
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ*

*Göz mü erişir o meh-rûnun atınca tîrine
Sînesin koysun nişân bu 'âşıkı ol mirine
Pehlevân bir böyle şûhun kimse gelmez yerine
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ*

*Gezleyince peşrevin kavsına ol kaşı keman
Karşu tutdum sadr u sînem eyleyip ana nişan
Verdi şöhret bu sene meydâna ol şûh-ı cihan
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ*

*Kavsâ hacet mi kalır hiç kaşı yayı var iken
Tır-i müjgânı atarken gayriye minnet neden
Var mı İlhamî gibi bir cevrinin yay m çeken
Okmeydânında gördük bir kemân-keş dil-rûbâ*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

II

*Aklımı aldm bugün ey şûh-ı müstesnâ benim
Mor hâre pek yakışmış sevdiğim cânım sana
Gel yetiş imdâdına lutf eyle ey cânım benim
Mor hâre pek yakışmış sevdiğim cânım sana*

*Sîne-i billûra dökmüşsün o 'anber perçemi
Sîneni görsem eger Kadr eylerim ol gecemi
Câm-ı la 'l-i nâbını 'âşık 'aceb kim içe mi
Mor hâre pek yakışmış sevdiğim cânım sana*

*Keştî-i bahr-ı muhabbet yelkenin açdık yine
Seng-i 'aşka sâhil-i küyunda biz çatdık yine
Nâle-i âh-ı derûnun tobların atdık yine
Mor hâre pek yakışmış sevdiğim cânım sana*

*Şevkle İlhamî aglar bir gül-i zîbâ için
Bülbülâsâ bir nihâl-i cennet-i tûbâ için
Şimdicek gel yanıma sen Hazret-i Mevlâ için
Mor hâre pek yakışmış sevdiğim cânım sana*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

III

*Ey gonca-i bâg-ı hüsn kasdın nedir söyle bana
Zîrâ bu mor canfes katı gâyet yaraşmışdır sana
Sarı yakışmış başına ey nâz-perver meh-likâ
Zîrâ bu mor canfes katı gâyet yaraşmışdır sana*

*Bahr-ı muhabbetde yine açdık safadan yelkeni
Seng-i cefa vü cevrine hayfa ki çattırdık teni*

*Atmaz mı tob-ı âhı hiç kim görse ey meh-rû seni
Zîrâ bu mor cânfes katı gâyet yaraşmışdır sana*

*Bülbül gibi feryâd eder her rûz u şeb bir gül için
Boynun eger süsen gibi sünbülveş ol kâkül için
İlhâmî âh etse n'ola ol âfet-i şengül için
Zîrâ bu mor cânfes katı gâyet yaraşmışdır sana*

Müstefilün/Müstefilün/Müstefilün/Müstefilün

IV

*Edince perde-i zülfün o hüsn ü âna nikâb
Giyip siyeh kanaviz 'âlemi eder bîtâb
Güneş gibi yüzüne gelmesin meded ki sehâb
Giyip siyeh kanaviz 'âlemi eder bî-tâb*

*Akınca hün-ı derünüm görüp gözüüm şaşdı
Gönülde mevc-i muhabbet ki başdan aşdı
Kemâl-i medh ü şenâsı dehândan taşdı
Giyip siyeh kanaviz 'âlemi eder bîtâb*

*Urunca bülbül-i şürlde nagmeler ile dem
İşidip anı semâda hü mâ olur sersem
Gözünden 'âşık olan dökmesin mi yâ şeb-nem
Giyip siy eh kanaviz 'âlemi eder bîtâb*

*Kerem kılıp dil-i mahzûna ver şetâretler
Ki nâr-ı 'aşk ile aldı dili harâretler
Cenâb-ı Hak ede İlhâmîye 'inâyetler
Giyip siy eh kanaviz 'âlemi eder bîtâb*

Mefâilün/Fe'ilatün/Mefa'ilün/Fe'ilün

V

*Eger dinlersen eylerdim hikâyet
Edem dîvâne gönlümden şikâyet
Bilip derd-i dilim eyler 'inâyet
Edem dîvâne gönlümden şikâyet*

*Komaz kim eyleyem bir lahza ârâm
Gözümde gitdi hvâb-ı zevk-ı eyyâm
Getirdi bâşıma nice ser-encâm
Edem dîvâne gönlümden şikâyet*

*Gelince güşa yârın ismi çınlar
Kemânın tuncu gibi turma inler
Dü-çeşmim şâh-râh-ı yârı izler
Edem dîvâne gönlümden şikâyet*

*Çeker 'âşıklığın derdini her-dem
İşi cevri ü cefâdan mihnet ü gam
N'ola İlhâmî derdin duysa 'âlem
Edem dîvâne gönlümden şikâyet*

Mefa'ilün/Mefa'ilün/Fe'ülün

VI

*Var mıdır bir dil-ber öyle gel benimle eyle bahs
Sayd edelim var mı şöyle gel benimle eyle bahs
Hep su'âl etdim cihanda dil-rûbâ sayd edene
Sayd edelim var mı şöyle gel benimle eyle bahs*

*Kime sordumsa dediler böyle dil-ber görmedik
Ana benzer ya 'nî kim bir mâh-peyker görmedik
Hüsnüne anın mukabil bir berâber görmedik
Sayd edelim var mı şöyle gel benimle eyle bahs*

*Gül cemâlin göricek tâk oldu 'uşşâk-ı fî-özü
Dîdeler gâyet güzel âhü bakışlıdır gözü
Eylemez aşla hılâf İlhamî sükkerdir sözü
Sayd edelim var mı şöyle gel benimle eyle bahs*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

VII

*Agyâre yâr olmuş bî-şek mi bu havâdis
Güşuma girdi bilmem gerçek mi bu havâdis
Hûn oldu kalb-i mahziün hâlim olup diger-gün
Agyârı ede memnün gerçek mi bu havâdis*

*Agyâr ile dem-â-dem olur mu yâr mahrem
Güşuma girdi bilmem gerçek mi bu havâdis*

*Lâyık mıdır bu denli yâd ile âşinâlık
İlhâmî ile ülfet etmez mi bir aralık
Yohsa 'aceb araya girdi mi bir münâfık
Güşuma girdi bilmem gerçek mi bu havâdis*

Müstef'ilün/Fe'ülün/Müstef'ilün/Fe'ülün

VII

*Gel etme 'ömrümün varı beni sen kalbden ihrâc
Aman nâz etme vırân gönlümü lütfün ile gel aç
Gelirken karşıdan dil-ber hemân 'âşık gözün dört aç*

Âmân nâz etme vîrân gönlümü lütfün ile gel aç

*Benim ol gönlümün şâdı gül-i bâg-ı melâhatdır
Hayâli gülşen-i sinemde serv-i şahn-ı cennetdir
Bütün endâmı ol mâhın letâfetden 'ibâretedir
Âmân nâz etme vîrân gönlümü lütfün ile gel aç*

*Lebinde hâli güyâ bir güzel şeh-dâne sakızdır
Tenür-ı sinemi nâr-ı firâk ile hemân kızdır
Yine meyl-i dili İlhamînin bir nev-edâ kızdır
Âmân nâz etme vîrân gönlümü lütfün ile gel aç*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

IX

*Âsümânda ebr edince pâre pâre mevc mevc
Arkasında yârın eyler âl hâre mevc mevc
Gûyiyâ kat kat gül-i zîbâ döşenmiş bâgda
Arkasında yârın eyler âl hâre mevc mevc*

*Çöz ki sine bendini sadrın göre üftâdeler
Hem biraz bulsun şifa dilde cigerde yâreler
Meclisinde gösterirsin dâ'imâ agyâra yer
Arkasında yârın eyler âl hâre mevc mevc*

*Katl-i 'uşşâkında her bir gamzesi cellâddır
Hep şehîdân-ı gamın kârı bütün feryaddır
Böyle âşüba sebep ol kameti şimşâddır
Arkasında yârın eyler âl hâre mevc mevc*

*Rûz ü şeb medh-i cemâlindir senin zikr etdiğim
Var mıdır bir senden özge nâzenînim sevdigim
Yok, hele İlhamî hâtırdan anı yâd etdiğim*

Arkasında yârın eyler âl hâre mevc mevc

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

X

*Cihân bâgmda ey mîrim sana bîgânelik pek güç
Yanıp nâr-ı fırâka hâsılı pervânelik pek güç
Nice tâkat gelir böyle cefaya bir iki yâ üç
Alınmaz gönlümüz senden hele dîvânelik pek güç*

*Alır geh 'aklını 'uşşâkın ol meh eyleyp bî-dâd
Geh alır dest-i inşâf ile kalbin ol cefa-mu'tâd
Begim böyle güzellik dâ'imâ kalmaz olur ber-bâd
Alınmaz gönlümüz senden hele dîvânelik pek güç*

*Yaraşmaz mı o şûha gülgülî câme letâfetle
Gören dil mübtelâ olmaz mı bu tarz u nezâketle
Hele bir kez nazar kıl ol miyâne bu kıyâfetle
Alınmaz gönlümüz senden hele dîvânelik pek güç*

*Nedir bu âteşe pervâneveş perverdelik böyle
Olup İlhamînin gamdan dili delik delik böyle
Var iken nev-civânım sende böyle tâzelik böyle
Alınmaz gönlümüz senden hele dîvânelik pek güç*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XI

*Sana var bir niyazım eyle incâh
Edem şeftâlû-yı la'linle siftah
Der-i bahtım olup lutfimla fettâh
Edem şeftâlû-yı la'linle siftah*

Beni başın için erdir murada
Ki zırâ gitdi destimden irâde
Olup sâyefîde dil gamdan güşâde
Edem şeftâlû-yı la 'linle siftâh

Miyânı yâsemen bir nev-fidândır
Yoluna 'âşıkânı terk-i cândır
Kerem eyle bana tenhâ zamândır
Edem şeftâlû-yı la 'linle siftâh

Dilim meyi etdi bir la 'li zülâle
Şarâb-ı 'aşkdan şundu piyâle
Verir İlhamînin 'aklın zevâle
Edem şeftâlû-yı la 'linle siftâh

Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Fe 'ülün

XII

Sakın zannetme gülistân müferrah
Âmân anda olan hübân müferrah
Temâşâ kıl derün-ı lâlezârı
Âmân anda olan hübân müferrah

Alıp şeftâlûsun ersem visâle
Yine meyi etdi dil kaşı hilâle
Belî zih-gîr degil ruhsârı lâle
Âmân anda olan hübân müferrah

Yüzü bedre döner dökülse kâkûl
Beni şeydâ eden ol gonca-i gül
Ben aglarsam efendim sen hemân gül
Aman anda olan hübân müferrah

*Yine meyi etdi İlhamî-i şeydâ
Güzel bir âfete kim kaddi tübâ
Hele im'ân ile eyle temâşâ
Âmân anda olan hübân müferrah*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Fe'ülün

XIII

*'Âşıkânın yüzüne bakdıkca eyler mâh mâh
Her zamân görünce ey meh-rû ederler mâh mâh
Ölmeden bir kez sarar mıyım 'aceb kim âh âh
Her zamân görünce ey meh-rû ederler mâh mâh*

*Mâ'il oldu bu gönül ol tarz ile reftârına
Nev hırâm eyler mi ol meh 'âşık-ı bîmârına
Bizi gözden savma ey hercâyî salma yarına
Her zamân görünce ey meh-rû ederler mâh mâh*

*Sabrımız hicrâna şabr-ı Hazret-i Eyyübdur
Yâd u agyârın sözüne uyması ma'yübdur
Bendeyim İlhamî ol meh-rû katı mahbûbdur
Her zamân görünce ey meh-rû ederler mâh mâh*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilatün/Fâ'ilün

XIV

*Edip mihr ile mâha hüsnünü her vech ile tercih
Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh
Meger kim ıztırâbından eder güyâ anı tevbî
Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh
Girince Müşterinin hanesine Zühre raks eyler*

*Edip tek mil lu 'bın mutribâsâ nâgmeler söyler
Görünce Müşterînin sabrı kalmaz şevk ile titrer
Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh*

*Bilindi Zührenin kim Müşteriye meyli derkârdır
Bana gel söyle ey Zühre ya Merrîhin nesi vardır
Kevâkib de semâda birbirine sanki agyardır
Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh*

*Bakılsa Zührenin tab 'ı hemân çengiye benzerdir
Velâkin tâli '-i 'âşık hemân Merrîhe hem-serdir
Nazar kıl şu kevâkib 'aynî İlhamîye reh-berdir
Yine Zühre için etmiş kırânı Müşteri Merrîh*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XV

*Rûyımız döndü hazâna âmân ey yâr meded
Kaddimiz döndü kemâna âmân ey yâr meded
Çekmege bâr-ı gamı kalmadı hiç takatimiz
Kaddimiz döndü kemâna âmân ey yâr meded*

*Yine müstagrak olup ol gül-i ter zer-bâfa
Şâl-i cengâr yakışmış hele semmûr nâfe
Mushafa and vereyim belki gelir insâfa
Kaddimiz döndü kemâna âmân ey yâr meded*

*Her gece subha dek aglar gönül eyler zârı
Âh edip da 'vet eder gelse deyü dildârı
Def et ey şûh-ı kerem eyle meded agyârı
Kaddimiz döndü kemâna âmân ey yâr meded*

*Etme İlhamî yeter gayri bu âh u feryâd
Belki gül-gonca-i ümmîdini yâr ede gû-şâd
Ey meh-i mülk-i melâhat edegör 'âşîka dâd
Kaddimiz döndü kemâna âmân ey yâr meded*

Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün

XVI

*Muntazırdır şimdilik teşrifine nezzâreler
'İd-i adhâdır çıkar seyrâna hep meh-pâreler
Hoş düşmüş bu kabâ gâyet miyân-ı dil-bere
Pek güzel beldâra uymuş lâciverdi hâreler*

*Göricek öyle melek kalır mı insânda 'akıl
Gönlüne her kim münâsib vâr ise tur var takıl
Nâr-ı 'aşk ile kıyâm-ı haşre dek var yan yakıl
Kâr edinmiş yanmagı çün 'âşık-ı âvâreler*

*Dil-beri sevmek cihânda ey gönül hatâ mıdır
Verir iken şeftâlû gayrilere 'atâ mıdır
Bize de bir bûse versen ne olur hatâ mıdır
İşler oldu tâ cigerde rûz u şeb bil yâreler*

*Seni cân ile sevelden kaldı bu 'üryân benim
Ne kaçarsın ey peri sen özge yârımsın benim
Sorar isen işte İlhamî kulun cânım benim
Nice var sâyende gerçi ben gibi bî-çâreler*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XVII

*Gördüm işte bugün varsa o can pâresidir
Can ile cümle cihan 'âşık-ı âvâresidir*

*Benzemez âdeme hûrî mi perî mi bilmem
Âdemin 'aklın alan üsküf-i zer-târesidir*

*Hâreler giyse yaraşır o peri kâmetine
Âh zâlim düşer ol zülf-i siyeli tal'atine
Bahtıdır şâh olan elbette erer vuslatına
Sa'd-ı tâli 'le anın kevkeb-i seyyaresidir*

*Gören üftâdeleri cezb ediyor hoş-reviş
'Akli pâ-mâl eder elbet var iken böyle geliş
Çekdiğim derd yeterken başıma geldi bu iş
Mest eden cümle beni dîde-i sehhâresidir*

*Rûz u şeb firkat ile böyle yakılsam yansam
Yohsa eş'âr okuyup âh ile zârı kılsam
Bârî doyunca anın hüsnüne dursam baksam
Hele İlhamî anın 'âşık-ı bı-çâresidir*

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

XVIII

*Görüp gül gibi ruhsârı gam-ı ferdâyı def etdim
Muhabbet şevkimiz dâd oldu dilde böyle şâhım var
O meh-rû döndü benden bilmezim kim n'ışledim n'etdim
N'ola agyâra meyi etse benim baht-ı siyâhım var*

*Bu denli nâr-ı 'aşk ile yakıp cismim kebâb etme
Meded vaslın serâb etme gözüm yaşın şarâb etme
Akıtma eşk-i hûnînim benim gönlüm harâb etme
Nedir çevrin felek söyle ne cürmüm ne günâhım var*

*Kamerveş gül cemâlin gösterip etdi beni meftûn
Edip yârândan vahşî o Leylî eyledi Mecnûn
Visâli bâgçesinden almadım şeftâlû ben mahzûn
Yine bir hoş-hırâm u nev-edâ âfet-nigâhım var*

*Bahâr erdi yine gelmez görünmez oldu cânânım
Kalır ‘âciz kalemler yazmadan ‘aşk ile destânım
Akar her sû pınâra döndi her-dem çeşm-i giryânım
Der İlhamî ki yandım şimdi müşkil derd ü ahım var*

Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün

XIX

*Dîdem senin teşrifini gözler cefa vakti değil
Nâz eyleme eyle vefa lutf eyle gel tenhâ bu yer
Şeftâlû-yı ruhsârını alsam n'olur ey nahl-i gül
Nâz eyleme eyle vefa lutf eyle gel tenhâ bu yer*

*Nîm-nigâh ile bakıp kıldım nezâketle haber
Usandırır ‘âşıkları çok nâz ü cevri etme yeter
Hâlî vü kûhî bir mahal agyârdan yok bir eser
Nâz eyleme eyle vefa lutf eyle gel tenhâ bu yer*

*Çıkıldım çû şayda sen de gel ey şâh-ı bî-dâdım benim
Âhûları şayd etmedir her-demde mu’tâdım benim
Hep gezdiğim kûhsârdır Mecnûn olur adım benim
Nâz eyleme eyle vefa lutf eyle gel tenhâ bu yer
Yollarda kaldı gözlerim gelmez mi cânânım bu gün
Tâ âsûmâna erişir âh ile efgânım bu gün
İlhamî der cevri eyledi yine o fettânım bu gün
Nâz eyleme eyle vefa lutf eyle gel tenhâ bu yer*

Müstef'îlün/Müstef'îlün/ Müstef'îlün/ Müstef'îlün

XX

*Meded ey yüzü mâhım perçemin benden nihân etme
Senin ol sünbül-i zülfün benim bil müşg-bârımdır
Gül-i hüsnün bana koklatmadan gel ictinâb etme
Gönül meyi eyler anı şemme zîrâ gül- 'izârımdır*

*Cemâli onbeşinde mâha benzer bir perî-peyker
Yetişmiş mîve-i vaslı kemâle bir melek-manzar
Zevâlin 'âşıkâ göstermesin Mevlâ olup yâver
Ki ânın sadr-ı bâg-ı rûy-ı âli lâlezârımdır*

*Bana bir bûse vermez ol perîye 'âr olup târı
Demişler 'âşıkın aglar olup Mecnünveş zârı
Su 'âl etmiş beni kimdir deyü ol bî-vefâ bârî
Dedim ben cân u dilden 'âşıkım ol şûh yârımdır*

*Beni yâd eylemişsin yâra etsin Hak seni ma 'mür
Neden bilmez beni İlhamîyi olmuş iken meşhur
Beni medh eylemiş deyü sakın pek olmasın magrûr
Ben ehl-i dildenim eş 'âr yapmak eski kârımdır*

Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün/Mefâ'îlün

XXI

*Bir bût-i hûrî-menend zülfü kemendim var benim
Bir vefâsızdır ki çeşmimden benim kan agladır
Merhamet kılmaz bana bir dil-pesendim var benim
Bir cefa-cü zâlim ü gaddâr her ân agladır*

Bülbüle uyhu harâm olmuş yine bir gül için
Kayd olur zencîre kimi sünbül-i kâkûl için
Ben korum meydâna bâşım la 'l-i âl-i mûl için
N'eyleym dîdem edip her-demde giryân agladır

Gelmez ol murg-ı hevâyî damına tedbîrine
Çeşm-i 'ibretle nazar kıl nakşına tasvîrine
Eyle İlhamî tahammül bak hemân takdirine
N'eyleym her-dem beni ol yâr-i fettan agladır

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XXII

Beni 'aşk ile üftâde eden şu dâsitânımdır
Efendim dil-pesendim nâzenînîm nev-civânımdır
O şûh ile velî sulh için etdim kûyuna irsal
İki çeşmim refikim dîdebânım tercemânımdır

İdüp teşrîf gel 'ömrüm göze hüsnün ola zahir
Niçün böyle cefaya mâ'il oldun ey bût-i kahir
Cefa tîrini atmakda nigâhı pek katı mahir
Bana dâ'im eden cevr ü cefa kaşı kemânımdır

Halâs olmaz hemîşe gönlümüz zülfü kemendinden
Reha yokdur dile ol bî-vefanın end-bendinden
Nice insafa gelmez eşk-i çeşm-i girye-mendinden
Eden dâ'im beni giryân o şûh-ı bî-amânımdır

Çıkar bin nâz ile her subh o meh seyr-i gülistâna
Hele böyle perî hiç gelmemişdir mülk-i imkâna
N'olur bir kez nazar kılsa dil-i İlhamîden yâna

*O mâhın nâr-ı 'aşkı çünkü sînemde nihânımdır
Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün*

XXIII

*Nice bu çeşm-i hasretden hemîşe akmasın nemler
Gözümde bir hayâl oldu benimle sürdüğü demler
Felek 'aksı edip devri ayırdı bendeni senden
Behey bî-rahm ü hercâyî şatafatı sürüyor kemler*

*Ne pek benden 'ırak oldu senin 'ömrüm kûyun
Hele yok gitdiği 'aynımdan asla peyker-in
Bana derdi ki gâyetde vefasızdır senin hûy
Behey bî-rahm ü hercâyî şatafatı sürüyor kemler*

*Olup gayrilerin yârı ne ayrıldım kuzum benden
Nice oldu 'ahd ü peymânlar hele ben geçmez senden
Yine me'mûl olan ancak vefa ey bî-vefa senden
Behey bî-rahm ü hercâyî şatafatı sürüyor kemler*

*'Atalardan berîdir bî-vefadır dil-berin nâmı
Hemân agyâr elinde kaldı gitdi zevkinin kâmı
Bütün hep çıkdı hâtırdan niçün bî-çâre İlhamî
Behey bî-rahm ü hercâyî şatafatı sürüyor kemler
Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün*

XXIV

*Eyledi gülşende çün bülbül nevâ
Gonca gibi sen açıl nâr bendedir
Yâr edince böyle nâ-hemvâr eda
Kılca kaldı gerçi kim cân tendedir*

Nâlelendi bagda bülbül yine
Yârelendi sîne-i bî-dil yine
Hançer-i gam eyledi bismil yine
Gûyiyâ cismim libâsı kandedir

Rûhu hep cümle sanırken der-beden
Âşikâre gördüm anı işte ben
Tığ-ı hasret zahmıdır zahmet veren
Düşdü gönlüm ben de bilmem kandedir

Gel unutma 'âşık-ı şermendeni
Ya 'nî bu İlhamî-i efkendeni
Öldür ister güldür ey meh bendem
Sendedir dîvâne gönlüm sendedir

Fa 'ilâtün/Fa 'ilâtün/Fa 'ilün

XXV

İşte ol âfet-i cân ş3uh-ı cihânım geliyor
Eşheb-i nâza süvâr olmuş o cânım geliyor
Şâlîler giymiş o ebrü-yı kemânım geliyor
Eşheb-i nâza süvâr olmuş o cânım geliyor

Rahş-ı nâz ile gelip sineye basdıkca kadem
Hoş görür tavr-ı levendânesin elbet âdem
Egnine hârelerin giymiş o meh-pâre bu dem
Eşheb-i nâza süvâr olmuş o cânım geliyor

Görmege doymaz anı 'âşık-ı şûrîde bir ân
Yakmada sinemizi pertev-i nâr-ı hicrân
Bakma gel çeşm-i gazabla bana ey âfet-i cân

Eşheb-i nâza süvâr olmuş o cânım geliyor

*Gerçi ser-keş görünür ol gül-i bâg-ı ‘ismet
Rahm edip haste-i hicrânına eyler ülfet
‘Âşkım ben ana İlhâmî gibi bî-minnet
Eşheb-i nâza süvâr olmuş o cânım geliyor*

Fe’ilâtün/Fe’ilâtün/Fe’ilâtün/Fe’ilün

XXVI

*Temaşa kıl o meh-rûyu hele bir başka halet var
Nihâl-i gül gibi mehzûn miyânı hoş kıyâfet var
Giyip ‘idiyye bir canfes şamânî ol perî-tarat
Hele her vech ile anda letâfet var halâvet var*

*Niçin artırdın ey meh-rû cefa vü cevri ‘uşşâka
Seninle hâlimiz şöhrat bulup neşr oldu âfaka
Çıkar her rûz u şeb âh-ı derûnum çarh-ı nûh-tâka
Derûnumda benim nâr-ı gamınla bir hararet var*

*Yine ‘îd erdi ‘ömrüm varı çık seyr-i gülistana
Meded insafa gel nâz etme bu ser-mest ü hayrâna
Meded rahm eyle lütfün ile gel İlhâmîden yâna
Kerem kıl alma âhım ‘âşkın sonra kıyâmet var
Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün*

XXVII

*‘Îd gehvâresinin içine girmiş gördüm
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır
Mâh-ı nevveş yüzü ondördüne girmiş gördüm
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır*

*Düşdü bir nâr-ı muhabbet dil-i zârın içine
Bu güneş zerresidir düşdü o nârın içine
İndi şan mihr-i felek girdi hisârın içine
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır*

*Lâciverdi kaneviz câmesi gül penbeni
Baglamış başına bir turfa mücessem yemeni
Boynuma halka olup kâküli bend etdi beni
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır*

*Derd-i hicrân ile güyâki hilâl oldu bu ten
Fârig olmam bu gam u mihneti ben çekmekden
Oldı hayrân bütün İlhâmî o meh-rûyî gören
Revnak-efzâ yine nev-reste bir âfet salınır*

Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün

XXVIII

*'İd geldi gül gibi kat kat giyip nev câmeler
Hoş yaraşmış nâzenînim giydiğin gül-penbeler
'Âteş-ı 'aşkınla çekmiştir gönül bilsen neler
Hoş yaraşmış nâzenînim giydiğin gül-penbeler*

*Mor kavuk üzre ol destâr-ı terdir sarılı
Mû-miyân-ı nâza ol sırma kemerdir şanlı
Hoş düşer ince miyâna olsa kollar şanlı
Hoş yaraşmış nâzenînim giydiğin gül-penbeler*

*Hep gelip seyrân ederken sen gelirsin 'aynıma
Peyker-i hûrşîdveş rüşen gelirsin 'aynıma
Rüyuna bakdıkca çün gülşen gelirsin 'aynıma
Hoş yaraşmış nâzenînim giydiğin gül-penbeler*

*Durmayıp İlhamî-i şeydâdan ol meh-rû kaçar
Ol hûmâ-pervâz dâ'im evc-i nâz üzre uçar
Nakd-i eşkin derd ile görünce 'uşşâkın saçar
Hoş yaraşmış nâzenînim giydigin gül-penbeler*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XXIX

*Teşrîf edince ol perî
Gördükde oldum müşteri
'Anber midir kâkülleri
Hiç görmedim böyle güzel*

*Pek hoşçadır gördüm hele
Benzer lebi 'ayn-ı mûle
Sarılısam âh ince bele
Tenhâya bir gelse eger*

*Şehbâzveş pervâz eder
Bir hâlde bin nâz eder
'Âşıkların hem-râz eder
Bir bûse verirse meger*

*Düş olalı ben ol güle
Döndüm hemânâ bülbüle
Düşdü derûna gulgule
Nâr-ı gamı bagrım ezer*

*Zülfü o meh-rûnun hemân
Gıyâki bir sünbûlsitân
İlhâmînin hâli yamân
Belki görüp de rahm eder*

Müstef'îlün/Müstef'îlün

XXX

*Yine teşrîf-i kudüm eyledi eyyâm-ı bahâr
Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr
Başka 'âlem oluyor rûz ü şebinde yâzın
Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr*

*Üsküdâra gidelim geldi çü vakt-i leylâk
Bir iki saz ile al dil-beri gel zevkine bak
Çıkalım Beykoza Sultâniyeden ayak ayak
Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr*

*Gece bir yağlı piyadeyle gezip deryada
Bir iki mutrib-i pür-nagme olup âmâde
Okudup taze sabâ şarkıları sahrâda
Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr*

*Geceler kışda olur gerçi ki âheng ü şafa
Seyri rakkâşlaruı gâyet ile hoş-nûmâ
Yok bu dünyâda bilirsın hele İlhamî vefâ
Gidelim seyr-i çemenzâr edelim leyl ü nehâr*

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

XXXI

*'Aşk u sevdâ ıztırâbından dil oldu serseri
Kalmaz öyle haşre dek bu rûzgâr gelir geçer
Kalmadı sabra tahammül bende aslâ ey peri
Gerçi yakdı sinemi ammâ bu nâr gelir geçer*

*Sanki âhûveş süzülmüş dîde-i hün-hâreler
Hoş yaraşmış ana bu leylâk câme-hâreler
Nice tayansın görünce ‘âşık-ı bî-çâreler
Bir gün olur kim bu cevri ü intizâr gelir geçer*

*‘Âleme meh gibi olunca cemâl-i yâr ‘ayân
Hüsnüne kıldı nazar dikkatle hep cümle cihân
Mâşâallâh dediler hakkâ ki bir hoş nev-civân
Her nigâhı sinede etmez karar gelir geçer*

*Bir güzel refâtârı vardır başlayınca gelmege
Kasdı ammâ sîne-i ‘uşşâk-ı zârı delmege
Muntazırdır dîdelerim anı her-dem görmege
Ol hemân âmâde ey İlhamî yâr gelir geçer*

Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlün

XXXII

*Var mı ey bâd-ı sabâ ol nazlı yârimden haber
Salınır ‘ar ‘ar gibi serv-i revanim kaildedir
Söyle ey peyk-i nesîm aldınsa andan bir eser
Zevk ile şimdi benim ol nev-civânım kandedir*

*Oturup mihraba karşı hülyaya başladım
Bir güzel nagme işitdikde safâya başladım
Gurbet elde derdi ‘aşkıma devaya başladım
Bilsem ol hoş-nagme-i âteş-feşânım kandedir*

*Sabr edebilir mi böyle şîve vü nâza gönül
Nice ârâm eylesin ol tarz-ı tannâza gönül
Sevdiğim ol nev-civân gâyetle pek tâze gönül
Mor hâre giymiş ol rûh-ı revânım kandedir*

*Gel seninle edelim ey meh-likâ zevk u safa
Gidelim sahn-ı çemenzâra gel ey düşmen-vefa
Düşmez İlhamî gibi üftâdeye resm-i cefa
Kande 'azm etdi 'aceb ol bî-amânım kandedir*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XXXIII

*Ey benim nâzûk civânım geldi çün 'Id-i şerif
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir
Hep demişler ehl-i 'irfân mâ'î reng olur latîf
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir*

*Düşuna lââyık senin nâzik hevâyîler gerek
Çün miyân-ı nev-nihâl-i nâza mâ'îler gerek
Sünbülî reng olsa kemhâlar derâyîler gerek
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir*

*'Îdde bu reng ile teşrif kıl meydâna gel
Bir beyaz a'lâ çiçekli şal kuşan ey ince bel
Al güvez kavukla destârm sarıp gayet güzel
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir*

*'Îdde meydâna çıksan alır 'âşıklar yanın
Nev-civânım tâzesin gâyetle sıcaktır kanın
Saklama İlhamîden söyle ne isterse canın
Söyle ben sana ne biçdirsem ne renkler iyidir*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XXXIV

*Söyleylñ kimdir benim ol 'âşık-ı şeydâ dilim
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir
Ben gülüm çün oldu ol bâg-ı cemâle bülbülüm
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir*

*Bana sordurmuş o meh-rû kim ne renkdir hûbter
Mevsim-i yâza münâsib câme-i rengin biçer
Çünkü nev-reste güzeller nekre renklerden giyer
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir*

*Ger kıyarsa varma ol 'âşık-ı şeydâ vü zâr
Mâ'î kaftâna şadâyı al 'antârî uyar
Bir güvez beldâri şâl olsa miyâne ince tar
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir*

*Yâr için cânım verir 'âşık bakar mı mâlına
Ferve-i kâkûmu kaplatmış çü penbe şâlma
Çifte lâle resm olunmuş dest-mâl-i âlına
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir*

*Pek yaraşmış mor benefşe ol kavuk destârına
Hem güzel uymuş mücevher hançeri reftârına
Söyleylñ İlhamî böyle câme yapsın yârına
Bana ne biçdirmek ister bu gelen çün 'iddir*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XXXV

*Gerçi kim mehtaba çıkmış eyliyor bin güne nâz
Koynuma gir pek civânsın çalması seni ayaz
Gel kerem kıl yanıma bir kez cemâlin göreyim
Koynuma gir pek civânsın çalması seni ayâz*

*Korkma te'sîr etmez ey 'âşık havâlar şimdi yaz
Koynuma gir pek civânsın çalması cânâ ayâz
Gel kerem kıl gül cemâlin seyr edem benden yana
Koynuma gir pek civânsın çalması cânâ ayâz*

*Koltugum altına gir 'ömrüm seni ben örteyim
Koynuma gir pek civânsın çalması seni ayâz
Dil ile sen İlhamînin sözlerini ey nakd-i cân
Koynuma gir pek civânsın çalması seni ayâz*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XXXVI

*Şevki ile ben bugün bir 'îd edem ey meh-likâ
Pek begendim gel meded âgûşuma ey bî-vefa
Koynuma gir pek civânsın çalması cânâ ayâz
'Âr eder misin benimle olmaga sen âşinâ*

*'Itr-ı şâhiler sürünmüşsün kemânveş kaşına
Dest-mâlin âl edip dildâra 'ömrüm başına
Koynuma gir pek civânsın çalması cânâ ayâz
'Âr eder misin benimle olmaga sen âşinâ*

Dinle sen İlhamînin her bir sözün ey nev-civân

*Serd havâ çıkdı üşürsün belki ey rüh-ı revân
Kolların şok koynuma ey âfet-i devr-i zamân
‘Âr eder misin benimle olmaga sen âşinâ*

Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlatün/Fâ ‘îlün

XXXVII

*Aldı gönlüm bu cihân içre yine bir kaşı kavs
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes
Sevmez isen beni zâlim ülfet etme bârî kes
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes*

*Hoş yaraşmış mû-miyân-ı yâra tîg-ı cevheri
Zîb vermiş ol kalem parmaklara engüşteri
Biz de olduk seyr-i hüsn-i dil-rûbânın mazharı
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes*

*Dâmenin teşmîr edip sokmuş miyân-ı nâzına
Bir gül almış destine bak tarzına tannâzına
Şimdi İlhamînin ol düşmüş zebân-ı râzına
Zîr-i pûşundan göründü yine ol yâkûtî fes
Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlâtün/Fâ ‘îlatün/Fâ ‘îlün*

XXXVIII

*Ey sabâ alıp selâmım kâkül-i cânâna es
Kim kapılmaz nev-edâ ile görünce anı bes
İstemezsen sevdiğim çek tîgini gönlümü kes
Kim kapılmaz nev-edâ ile görünce anı bes*

*Gel bana söyle kuzum bu gönlümüz bende midir
Yâ bu hercâyîlik ey meh bende mi sende midir
Yine ol sırma kemer ince miyânında midir*

Kim kapılmaz nev-edâ ile görünce anı bes

*Elden işitdim ki var imiş nihânî sohbeti
Dediler agyar ile vardır o şûhun ülfeti
Gelmiş 'âşık 'âleme çekmek için bu mihneti
Kim kapılmaz nev-edâ ile görünce anı bes*

*Kârıdır ol âfetin agyârı dâ'im yâr eder
Bana göstermez yüzün dünyâyı zâlim târ eder
Zâhir İlhamîyi sevmez nev-civânım 'âr eder
Kim kapılmaz nev-edâ ile görünce anı bes*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

XXXIX

*Düşerse pençe-i 'aşka eger ol bî-bedel dâl-fes
Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes
O nev-reste nihâle kıl nazar im'ân ile bir kez
Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes*

*Senin hicrân-ı 'aşkın zahmı sînemde hemân işler
Âmân Çerkes kızı hâlim yamândır cân seni özler
Soralı haylidir arnmâ dil-i 'âşık haber gözler
Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes*

*Bütün sevdiklerimden dilde mührün mütezâd olsun
Bu jengârîyi her kim ki tokuduysa eli kopsun
Meger şâh u gedâdan kangı sultâna 'aceb kulsun
Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes*

*Budur hayfım ki nâr-ı âh ile eflâki yandırdım
Muhabbet bâdesinden sîne-i sûzânı kandırdım
Der İlhamî gece zârımla murgânı uyandırdım*

Benim gönlüm alan mümtâz ü müstesnâ güzel dâl-fes

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XL

*Hep yerinde hüsn ü ânı bir güzel âhû bakış
Nakş ederken gönlüm aldı âh bir sâhib-nakış
Süst verirken kıl kalem destinde yüz bin nâz ile
Nakş ederken gönlüm aldı âh bir sâhib-nakış*

*Ey büt-i nakkâş söyle lutf edip adın senin
Kimden öğrendin cefâ nakşın kim üstâdın senin
Gül karanfil işlemek mi resm-i Bihzâdım senin
Nakş ederken gönlüm aldı âh bir sâhib-nakış*

*Tarh edip destârı nakş etmekde yüz bin âl ile
Bir nazar kıl ol kad-i mevzûna yâl ü bâl ile
Reng-i la'lî meze eder gül-penbe ile âl ile
Nakş ederken gönlüm aldı âh bir sâhib-nakış*

*Elde bir Fagfurî fîncân ile altun hail çeker
Eyleyen anı temâşâ câm-ı 'aşkından içer
Durmuş İlhamî hemân derd-i gam ile âh eder
Nakş ederken gönlüm aldı âh bir sâhib-nakış*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

XLI

*Güzellenmiş yine gördüm o şûhun hüsnü hoş olmuş
Giyinmiş gül gibi kat kat ser-â-pâ al pûş olmuş
Değişmiş tarz u tavrı nev-edâ bir başka 'âlemdir
Yakışmış sünbülün-i zülfü mânend-i sürüş olmuş
Beni zar u zebün etdi efendim hasret-i 'aşkın*

*Be-gâyet canıma kâr etdi derd-i firkat-i ‘aşkın
Müyesser olur ise gam degildir vuslat-ı ‘aşkın
Hele gayet yakışmış câmesi gayetle hoş olmuş*

*Görüp ol meh-likâyı kalmadı tâb ü tûvân bende
Ne güne artmasın ahım ki yok asla aman bende
Gamınla geçmesin rahm eyle sultânım zamân böyle
Hele gâyet yakışmış câmesi gâyetle hoş olmuş*

*Bana yok mu kerem bilmem ‘aceb ol şûh-ı gül-femden
Yanıp tutuşdum ‘ömrüm varı artık âteş-i gamdan
N’olur İlhamî bir kez koklasaydım âh o perçemden
Yanâğı üzre düşmüş kâkülü gâyetle hoş olmuş*

Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün/Mefâ’ilün

XLII

*Nice bend olmaz gönül bir böyle yâra bâ-husûs
Hoş yaraşmış mor kavuk ol destâra bâ-husûs
Câme giymiş nâzeninim penbe hâra bâ-husûs
Hoş yaraşmış mor kavuk ol destâra bâ-husûs*

*Nefti ol sâli binişli kimse hüsnün görmesin
Bir kemer bendi kuşan kim pek miyânın örtmesin
Nev-civânım pek sakın gayriler aslâ sevmesin
Hoş yaraşmış mor kavuk ol destâra bâ-husûs*

*Sokmuş ol nâzûk miyânına murassa ‘ bıçağı
Nice dayansın yürek gâyetle tâze bu çâğı
Dâ’imâ gönlümde İlhamî yanar ‘aşk ocağı
Hoş yaraşmış mor kavuk ol destâra bâ-husûs
Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilâtün/Fâ’ilün*

XLIII

Geldi eyyâm-ı şitâ sohbet kemanın gayri yaş
Vaktidir müy-i miyâne tîg-ı hûn-efşânın aş
Çıkdı dillerden bütün artık gubâr-ı renc ü gam
Vaktidir müy-i miyâne tîg-ı hûn-efşânın aş

Körpesin amma civanım pek katı canın senin
'Âşkın amma helak etmekde çok kanın senin
Ben hilaf etmem degil billâh bu şanın senin
Vaktidir müy-i miyâne tîg-ı hûn-efşânın aş

Eylemiş tîgün hamâ 'il câme giymiş mâ 'ili
Böyle tavr-ı nev-edânın cümle 'âlem mâ 'ili
Korkarım geldi bugün 'aklın zamân-ı zâ 'ili
Vaktidir müy-i miyâne tîg-ı hûn-efşânın aş

Böyle zâr eden beni ol nev-civânın nâzıdır
Misli yokdur şu cihânda gözleri şehbâzıdır
İşte İlhamînin ancak şî 'ri sûz ü sâzıdır
Vaktidir müy-i miyâne tîg-ı hûn-efşânın aş

Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilâtün/Fâ 'ilatün/Fâ 'ilün

XLIV

Derd-i 'aşka ehl-i tıbb bilmez devâ müşkil maraz
Çâresin bulmaz Felâtün olsa da müşkil maraz
Nice Lokmân u Aristo 'aczin izhâr eylemiş
Çâresin bulmaz Felâtün olsa da müşkil maraz

İbtidâ düşer derûn-ı cana bir şiddetli nâr
Başdan eser bir yaman fırkatli yahşi rûzgâr
Sonra başlar dîde-i giryânı eyler zâr zâr

Çâresin bulmaz Felâtün olsa da müşkil maraz

*Açılır tâ kim cigergâhında müşkil zahm-ı hım
Bulamaz çâre ana olsa Hakîm-i Zül-fünün
Eyler anı derd-i 'aşk-ı dil-rûbâ âhir zebün
Çâresin bulmaz Felâtün olsa da müşkil maraz*

*Hele sevdâ-yı muhabbet bir belâdır çâresiz
Hiç olur mu dil-rûbâlar 'âşık-ı âvâresiz
Kaldığı yokdur hele İlhamî 'âşık yâresiz
Çâresin bulmaz Felâtün olsa da müşkil maraz*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XLV

*Bulunmaz ol edâda gül-cemâl ü bî-bedel 'ârız
Bulunur mu hele bak böyle ra'nâ bir güzel 'ârız
Letâfetde nazîri var mı bir böyle perî-peyker
Bulunur mu hele bak böyle ra'nâ bir güzel 'ârız*

*Nezâketde cihânda misli nâdir belki mûbhemdir
Olaldan hüsnüne müştâk gönlüm haylice demdir
Ser-â-pâ dişleri lû'lû' gibi yâkût u gül-femdir
Bulunur mu hele bak böyle ra'nâ bir güzel 'ârız*

*O şûhun kâmet-i mevzûnu bir serv-i dû-bâlâdır
Nazar kıl dil-berân içre hele a'lâdan a'lâdır
N'ola dîdem akarsa gönlüm ana çünkü mecrâdır
Bulunur mu hele bak böyle ra'nâ bir güzel 'ârız
Şikest oldu sana bil hâtırım ey bî-vefa dil-ber
Bize sâde selâmı vermege 'âr eyledin kâfer
Bu şî'rin eyle İlhamînin işte dâ'imâ ezber*

Bulunur mu hele bak böyle ra'nâ bir güzel 'ârız

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XLVI

*Gelmeyeydi kâşki bu 'âlem-i imkâna hatt
Yâra gitmiş gâlibâ agyârdan dîvâne hatt
Bârî vâsıl olmayaydı ol gül-i handâna hatt
Yâra gitmiş gâlibâ agyârdan dîvâne hatt*

*Nâmesi yârın yanında ger bulursa i'tibâr
Eylemez mi hâtır-ı 'uşşâkı cümle târûmâr
Bana da versin temessûk geçdigine ol nigâr
Yâra gitmiş gâlibâ agyârdan dîvâne hatt*

*Ey perî sende nedir böyle bu tarz u bu revîş
Bu edâlar yâdlarla dâ'imâ alış veriş
Sana düşmez sevdiğim bîgânegânı perveriş
Yâra gitmiş gâlibâ agyârdan dîvâne hatt*

*Dâ'imâ aglar rakîbiu iftirasından hezâr
Merhametle ana sünbül dâ'imâ boynun burar
Gâh aglar derd ile İlhâmî gâh eyler karâr
Yâra gitmiş gâlibâ agyârdan dîvâne hatt*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

XLVII

*Bir güzel şayd eyledim gönlümde var gâyet neşât
Hamdû-lillâh var kalbimde benim kat kat neşât
Nice mesrûr olmayım bir şâhbâz etdim şikâr
Hamdû-lillâh var kalbimde benim kat kat neşât*

Bakıp ol meh bana lûtf ile nigâh etdi yine
Nâme-i bâlâ-yı lûtfün pençgâh etdi yine
Bana şimdi iltifatın gâh gâh etdi yine
Hamdû-lillâh var kalbimde benim kat kat neşât

Dil-berin hoşça diliyle bu gönül mesrûrdur
Çok zamândır görmege çeşmim anı mecbûrdur
Kalbimiz 'aşk u mûhabbetle şükür ma 'mürdur
Hamdû-lillâh var kalbimde benim kat kat neşât

Nev hırâm-ı yârdan İlhâmiyâ eyle safâ
Gayri def oldu gönülden çekdiğin cevr ü cefâ
Pek sokul al gönlünü belki sana eyler vefâ
Hamdû-lillâh var kalbimde benim kat kat neşât

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XLVIII

Dâhi bilmez ol perî-ülfet edeyim ana va 'z
'İlm-i 'aşkm oldum üstâdı edeyim sana va 'z
Şeyhler cümle cihâna va 'z eder bilmez misin
'İlm-i 'aşkın şeyini oldum eyleyeyim sana va 'z

'Âşkın da 'vet ederse 'özü ibrâz eyleme
O senin yârın dururken gayri hem-râz eyleme
Bûseni almak dilerse sakınıp nâz eyleme
'İlm-i 'aşkm oldum üstâdı edeyim sana va 'z

Etme çok nâzı kıyarsm 'âşıka ey meh-likâ
Yüz çevirme dâ'imâ bî-çârene lûtf et şehâ

*Çok nasîhat etdi ey meh-pâre İlhamî sana
'İlm-i 'aşkın oldum üstâdı edeyim sana va 'z*

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

XLIX

*Düşmüş yine ol tâze nihâi şayd-ı şikâra
Çıksın ko salınsın o çemenzâra ne mâni
Havfım bu ki kasd eyleyeler belki o yâra
Çıksın ko salınsın o çemenzâra ne mâni*

*Teşrif edip gülşene meh-pâre güzeller
Rûyun göricek boynun eger lâle-i ahmer
Bülbül de tahammül edemez nâleler eyler
Çıksın ko salınsın o çemenzâra ne mâni*

*Ben âh edeyim durma safa eyleye cânân
Bin nâz ile 'uşşâka edâ eyleye cânân
'Uşşâkma düşdükçe vefa eyleye cânân
Çıksın ko salınsın o çemenzâra ne mâni*

*Hazı mı çıkar gezmede bir başına 'ömrüm
Da 'vet düşer elbette ayakdaşına 'ömrüm
İlhamînin al tak şu gülü başına 'ömrüm
Bin nâz ile çık seyr-i çemenzâra ne mâni*

Mef'ilün/Fe'ilâtün/Mef'ilün/Fe'ilün

L

*'Aşkına bend oldum anın n'ola eylesen nazar
Bu meseldir nev-civânım kim göze olmaz yasâg
'Âr edermiş sevmege sevilmege ol verd-i ter
Bu meseldir nev-civânım kim göze olmaz yasâg*

Eylesem ol dil-rûbâya sırr-ı 'aşkı bir beyân
Geh cefa eylese eyler geh mürüvvet bir zamân
Aldı 'aklım bir tebessümle benim ol bî-amân
Bu meseldir nev-civânım kim göze olmaz yasâg

Bir fidân-ı tâzedir uevzûn servi boyu var
Cüz'î ser-keşdir biraz 'uşşâkına bu hûyu var
Anın İlhamî gibi bir şâ'ir-i hoş-gûyu var
Bu meseldir nev-civânım kim göze olmaz yasâg

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LI

Şayd içün yârı muhabbet bahrine atdım bir âg
Yine bir tıfl-ı heveskârı şikâr aldı tuzâg
Ansız olsa çeşmime vîrân görünür şahn-ı bâg
Yine bir tıfl-ı heveskârı şikâr aldı tuzâg

Ol perî-zâdım benim hâlâ güzeller mâhıdır
Ol kamer-hüsne sehâb olan derûnum âhıdır
Semt-i agyâr ol perinin zannım ol kim râhıdır
Yine bir tıfl-ı heveskârı şikâr aldı tuzâg

Tevbe mi etdin yüzün göstermege bana begim
Eyledim Hakka havale ben rakibi ne deyim
Nice dem müştâkdır İlhamî yîzün gel göreyim
Yine bir tıfl-ı heveskârı şikâr aldı tuzâg

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LII

*Ey âhü-yı deşt-i hüsn güş eyleme lâf ü gûzâf
Kaçırma benden rüyunu işitdigin sözler hîlâf
Uyma raklbin kavline söylediği hep cümle lâf
Kaçırma benden rüyunu işitdigin sözler hîlâf*

*Demiş ki ol kâfir ‘adû başka anın bir yârı var
Anın için her rûz ü şeb efgân u zârzârı var
Gülzâra meyi etmez fakat başka karanfilzârı var
Kaçırma benden rüyunu işitdigin sözler hîlâf*

*Demiş nazargâhı değil yârın o rû-yı tâbişi
Agyâr-ı bed-gûnun bana hep böyledir dâ’im işi
Sen de demişsin ey peri vardır anın gayri eşi
Kaçırma benden rüyunu işitdigin sözler hîlâf*

*Zâlim demiş bu sözleri İlhamî hep inkâr eder
Her güzele meyi eyleyip eş ‘ârını izhâr eder
‘Nev-reste çok dil-berleri ol kendisine yâr eder
Kaçırma benden rüyunu işitdigin sözler hîlâf*

Müstef’îlün/Müstef’îlün/Müstef’îlün/Müstef’îlün

LIII

*Kemâl-i nâz ile etmiş defî ol nâzenîn ber-keff
Dil-i bülbül gibi söyler elinde ol ‘arûsun deff
Okurken nâz ile şarkı alır ‘uşşâkı tâb ü teff
Dil-i bülbül gibi söyler elinde ol ‘arûsun deff*

*Yanıyor pertev-i ‘aşk ile cümle cân ü ten şimdi
Yaraşmış kâmet-i mevzûnuna telli potin şimdi
Semâî’ye edip âgâze der tennî tenen şimdi*

Dil-i bülbül gibi söyler elinde ol 'arûsun deff

*Sakın cismim vakarsın nagmeyi cânâ hicâz etme
Usûlüyle hakikat semtine meyi et mecâz etme
Yüzüne tutma deffi 'âşıkâ pek öyle nâz etme
Dil-i bülbül gibi söyler elinde ol 'arûsun deff*

*Bugün biz de bu âheng-i safayı edelim bir gûş
Sadâsı gûş-ı câm eyledi lebrîz gâyet hoş
N'ola İlhamî şevk-i 'aşk ile eyler ise ger cûş
Dil-i bülbül gibi söyler elinde ol 'arûsun deff*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LIV

*Yâr ile bugün râst gelip hayli karışdık
Bir kaç zamân küsmüş idik şimdi barışdık
Âh eyleyerek ağlaşıarak hoşça sarışdık
Bir kaç zamân küsmüş idik şimdi barışdık*

*Mahcûb olur elbette giren böyle araya
Geldik yine yâr ile şükür biz biraraya
Tenhâ düşürüp yârı ben araya araya
Bir kaç zamân küsmüş idik şimdi barışdık*

*Şimdi işidip daldı gamın bahrine agyâr
Nâr-ı siteme yanmadadır cevri ile her bâr
'Ahd eyledi kim sevmeye dil-ber anı deyyâr
Bir kaç zamân küsmüş idik şimdi barışdık*

Yâr ile sarıldım öper iken anı mâç mâç

Agyâr göründü dedim ol âfete kaç kaç
İlhâmî der ana hele şu sîneni aç aç
Bir kaç zamân küsmüş idik şimdi barışdık

Mefîlün/Fe 'ilâtün/Mef 'ilün/Fe 'ilün

LV

O şûhu görmeyelden oldu gonlüm şöyle bir müştâk
Amân kıl merhamet nâr-ı gam etdi sinemi ihrâk
Düşelden ayrı yârimden olup dur tâkatim pek tâk
Ederim subha dek feryâd oldum sanki murg-ı ishâk

Beni cevri-i firâkı soldurup cismim hazân etdi
Gam-ı 'aşk aldı nakd-i 'akl ü fikrim nâ-tûvân etdi
Ne etdiyse bana ol bî-vefa nâ-mihribân etdi
Ederim subha dek feryâd oldum sanki murg-ı ishâk

Hele müşkil belâdır dogrusu yârdan cûdâ olmak
O kaşı yâya rnûşkil kâr imiş pek mübtelâ olmak
Ne müşkil kâr imiş dil-ber katı pek mübtelâ olmak
Ederim şubha dek feryâd oldum sanki murg-ı ishâk
Hayâli ol perinin dîdeden bir dem nihân olmaz
Nedir bilmem günâhım bana ol meh-rû 'ayân olmaz
Olur mu bir dem İlhâmî ki çeşmim hûn-feşân olmaz
Ederim subha dek feryâd oldum şanki murg-ı ishâk

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LVII

Yeryüzünde çeşmime hâlâ göründü bir melek
Var İlhâmî anın da durma sevdâsmı çek
Neler açdı başıma bir kerre seyr et şu felek

Var İlhamî anın da durma sevdâsmı çek

*Bak o şûhun nev-edâsı gâyet ile bî-bedel
Medhini etsem anın gâyet olur tûl-i emel
Kaddi benzer nev-fidâna ince bel gâyet güzel
Var İlhamî anın da durma sevdâsmı çek*

*Ol perî teşrîf kılmuş gül-sitân şahrâsma
Kaddi benzer 'aynî ile cennetin Tûbâsma
Kim olmaz mübtelâ hiç dil-berin a 'lâsma
Var İlhamî anın da durma sevdâsmı çek*

*Degmede İlhamî böyle şûh-ı ra 'nâ görmedi
Çok muhabbet çekdi ammâ böyle sevdâ görmedi
Mislini ol goncamn bir kimse aslâ görmedi
Var İlhamî anın da durma sevdâsını çek*

Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlün

LVIII

*Sevmege 'âlemde şimdi herkese dil-ber gerek
Bu cihânda biz de bir nev-reste gül sevsek gerek
Seyr etdim ey gönül her 'âşıkın bir yârı var
Yalnız gezmege iş bu 'âşıkın da 'ân var*

*Şimdi bir meh-pâre ile gönlümün bâzârı var
Bu cihânda biz de bir nev-reste gül sevsek gerek
Dökdüğün gözyaşlardan bir haber aldı mı yâr
Bizlere dil-berle ülfet el yanında oldu 'ar*

*Dil-berâna 'âşıkın gönlünü almak oldu kâr
Bu cihanda biz de bir nev-reste gül sevsek gerek
Ne olacaksın ey İlhamî gönül eze eze*

Bizlere dil-berle ülfet el yanında oldu 'ar

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LIX

*Sitem etmege yâra gerçi kim fırsat düşürmüşdük
N'edem amma darıldıp hayflar kim yârı küsdürdük
Olup giryân peşîmân başımıza halkı üşürdük
N'edem ammâ darıldıp hayflar kim yârı küsdürdük*

*Dedim yârın var imiş ben işitdim deyü ol yâre
Hemîşe cevâ edersin bana lutfun cümle agyâre
Gidip elde o meh-rû başlar oldum âh ile zâre
N'edem ammâ darıldıp hayflar kim yârı küsdürdük*

*Cevâb etdi bana dil-ber ki verme çok bana sıklet
Lisâna almam artık ben seni kat' oldu bil ülfet
Sana nisbet edip edem gibi bigâneye ragbet
N'edem ammâ darıldıp hayflar kim yârı küsdürdük*

*Nedir şimden gerü lutf ile artık gösterip yârı
Yanıyor rûz ü şeb gölümde zira 'aşkınnı nârı
Hemânâ âh u vah etmek olup İlhamînin kârı
N'edem ammâ darıldıp hayflar kim yârı küsdürdük*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LX

*Nedir bu zevk u safa meclisinde bu gulgul
Meger kı var ola bir hokka-fem lebi mül mül
Açıldı şanki ruhunda hemân gonca-i gül*

Senin gibi o güle ben de 'âşıkım bülbül

*Efendi kalmadı dilde nûküdü-ı sabr ü sûkûn
Sana düşer mi ki etdin bu rütbe kalbimi hûn
Bu derd ile düşeyim kûha bârî çün-Mecnûn
Senin gibi o güle ben de 'âşıkım bülbül*

*Güneş tokunmaya yelpaze tut begim yüzüne
Şu 'â'-ı şems kuzum girmesin meded gözüne
O gül içtin hele İlhamî bakma el sözüne
Senin gibi o güle ben de 'âşıkım bülbül*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

LXI

*Sîne-sâf-olmaklıga bir şivekâr ister gönül
Şivesi 'akl alıcı bir tâze yâr ister gönül
Bir perî kim gamzesi câdû-şikâr ister gönül
Şivesi 'akl alıcı bir tâze yâr ister gönül*

*Nev-nihâl-i tâzedir şimdi bahâr açmış henüz
Zülfünü sünbül gibi gül rûyuna saçmış henüz
'Aşk kitâbm şimdi ta'lîm etmege açmış henüz
Şivesi 'akl alıcı bir tâze yâr ister gönül*

*Hüsnü ol şûhun bütün hep 'âleme efsânedir
'Aşk ile Mecnûn gibi üftâdesi divânedir
Çeşm-i câdûsu şarâb-ı nâzdan mestânedir
Şivesi 'akl alıcı bir tâze yâr ister gönül*

*Terk eder 'âşıkları nâmûsu 'ârı 'âkıbet
İztırâbmdan döküp nem kıla zarı 'akıbet
Meyi eder İlhamîye elbette yârı 'âkıbet
Şivesi 'akl alıcı bir tâze yâr ister gönül*

Mef'ilün/Fe'ilâtün/Mef'ilün/Fe'ülün

LXII

*Doyulmak hüsnüne mümkün mi sultânım efendim
Dayanmak 'aşkına kâbil mi hiç cânım efendim
Var ise bendene iznin gideyim semtine dogru
Arayıp semtini elbet bulur cânım efendim*

*Senin rûyunda 'ömrüm var katı hoşça letâfet
Budur me'mûlemiz belki edersin bir 'inâyet
Hele bir başka hâletdir bu 'aşk u bu muhabbet
Muvâfıkdır seninle necm-i rahşânım efendim*

*Bu İlhamî senin yollarına bakmaktadır dâ'im
Bizim günden güne sevdamız artırmaktadır dâ'im
O mâhın şeftâlû-yı la'li şîrîn olmada dâ'im
Ne dersin öpdürür müsün benim cânım efendim
Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün*

LXIII

*Gitdi hayfâ yâr için oldu heba hep emegim
Sende de hiç zerre insâf u kerem yokdur begim
Nice 'aşkınla senin kös gibi bagrım dögeyim
Sende de hiç zerre insâf u kerem yokdur begim*

*Urdu 'aşkın hançeri sinemde açdı yâreyi
Kâse-i fagfura döndürdü dil-i şad-pâreyi*

*Koç başımçün zahmuma sen eyle 'ömrüm çâreyi
Sende de hiç zerre insâf u kerem yokdur begim*

*Gül gibi giydin civânım böyle rengin câmeler
Başıma lutf et koparma her zamân hengâmeler
Hâlîme rahm et benim kim tıfl-ı dil hâlâ meler
Sende de hiç zerre insâf u kerem yokdur begim*

*Şimdi gönül almaga meylin var ey düşmen-vefa
Kim sever beni deyü şübhe edersin gâlibâ
Sen de anı pek seversin gerçi kim İlhâmiyâ
Sende de hiç zerre insâf u kerem yokdur begim*

Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün

LXIV

*Hele sevdâ-yı ser-i zülf-i girih-gîrinden
Sanma kim ey gül-i ra'nâ beni âzâd olamam
Nice âsûde ola dil nigehin tîrinden
Sen kıyâs etme ki sensiz beni dil-şâd olamam*

*Sen cihân içre eger buldun ise yâr-ı enîs
Ya'nî agyâr-ı denî oldu ise sana celîs
Keştî-i vaslına etdin ise agyârı re'îs
Sanma kim ben dahi bir Şîrîne Ferhâd olamam*

*Gerçi meyi eyledim ol tavr-ı letâfet-zâya
Saldı kâfir bizi gözden bıragıp ferdâya
Minnetim olmada İlhâmî benim Mevlâya
Öyle hercâyîleri sevmege mu'tâd olamam*

Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlâtün/Fe'îlün

LXV

*Nâz etme bize gel ey gül-i ter cûş edelim
Lebleri sâgar-ı müldür o mülû nûş edelim
Raks uran mutribin âhengini biz gûş edelim
Lebleri sâgar-ı müldür o mülû nûş edelim*

*Cism-i dil-berde müheyyâ hep o ra'nâ mezeler
Bûse-i gabgabı şeftâlû turuncu memeler
Dügmeler cümle çözülsün açılıp sîm gibi ber
Lebleri sâgar-ı müldür o mülû nûş edelim*

*'Azm edersen bütün esbâb-ı tarab âmâde
Hâzır üç çifte kayık iskelede deryâda
Göksuya mı gidelim yohsa ki Sa'dâbâda
Lebleri sâgar-ı müldür o mülû nûş edelim*

*Mu'tedil şimdi havâlar Bogazın 'âlemi var
Hey hey-i mutribi agyâr-ı dem belki duyar
Hele İlhamî senin de ne 'aceb hâlin var
Lebleri sâgar-ı müldür o mülû nûş edelim
Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün*

LXVI

*Sizden ayrıldım selâmet yâ gelem yâ gelmeyem
Oldu çün Hakdan bu hâlet yâ gelem yâ gelmeyem
Çok zamânlardır sizinle hoşça ülfet eyledik
Şimdi ayrıldık helâl et yâ gelem yâ gelmeyem*

*O zamanda eşk-i çeşmim bahr-ı bî-pâyân idi
Dilde âteş var idi güya ki bir nîrân idi*

*Etdigimiz zevk u sohbetler dahi bir ân idi
Bu da olmuşdur bir 'ibret yâ gelem yâ gelmeyem*

*Yanmadan cismim benim oldu hemân 'ayn-i kebâb
Eşk-i çeşmim kalmayıp akmakdadır gûya şarâb
Siz kalın şahn-ı gülistanda benim hâlim harâb
Şimdi düşdü bize firkat yâ gelem yâ gelmeyem*

*Şimdi İlhamî seniü hâlin diger-gün olmada
Der-kafes bülbül gibi şi'rm ciger-hûn olmada
Şimdi Vasfiye sipihriü gerdişi dün olmada
Bu gönül mihnetde gayet yâ gelem yâ gelmeyem*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXVII

*Yazıldım ben ocâg-ı defter-i 'aşka çerâg oldum
Hele ben bu sarây-ı 'aşkda sâhib-ocâg oldum
Muradım sînem üstünde seni sarmak idi dâ'im
Felek ayırdı şimdi dil-berâ senden ırâg oldum*

*Tebessümle nigâhm bana gülzâr-ı melâhatdi
Cemülin görmek 'ömrüm varı gûyâ 'ayn-i râhatdi
Efendim hasretinle intizârm başka hâletdi
Felek ayırdı şimdi dil-berâ senden ırâg oldum*

*Atıldım bir yana ayrıldım artık yüzü mâhımdan
Feleklerde melekler aglar oldu gamlı âhımdan
Bu hasret bâşıma geldi yine kendi günâhımdan
Felek ayırdı şimdi dil-berâ senden ırâg oldum*

*Ersen ey sabâ bir kerre semt-i kûy-ı dîldâra
Kuru bir kâgıdı gelmez mi âyâ kim bu nâçâra
Nic'olur hâli İlhamînin âyâ yanmadan nâra
Felek ayırdı şimdi dil-berâ senden ırâg oldum*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXVIII

*Sende var hercâyilik bir bî-vefasın sevdiğim
Gâlibâ ey la'li sükker pür-cefasın sevdiğim
Anladım yârın dehânımdan ki yok meyli velî
N'eyleym geçmez gönül pek hoş-edâsın sevdiğim*

*Ben çıkarmam hâtırımdan ol güzeller şâhımı
Tâzeterlik vaktidir gel alma 'ömrüm âhımı
Gam yemezdin ben de bilseydim eger günâhımı
N'eyleyim geçmez gönül pek hoş-edâsın sevdiğim*

*'Azm edeydin sen de ey dil bârî kûy-ı yârına
Niceler meftûndur bin cân ile etvârma
Müşg-i Çîn dil-beste anın zülf-i 'anber-bârma
N'eyleym mesrûr etmez ben gedâsın sevdiğim
Kırpığı benzer o mâhın tîre kaşı yâydır
Gül gibi ruhsârı bedr olmuş hemânâ âydır
Gerçi İlhamînin ancak kârı âh u vâydır
Hoş-edâsın bir hûmâsm dil-rûbâsın sevdiğim*

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

LXIX

*Nice beyhûde gezeyim böyle ben de serseri
Şimdi bir meh-pârenin meftûnu olmak niyyetim*

*Cây-ı tenhâda murâdını sarmadır ol dil-beri
Şimdi bir meh-pârenin meftûnu olmak niyyetim*

*Kıl tecessüsle nazar bir kez o hûrî-manzara
Sabr ile olmaz tahammül öyle nâzûk dil-bere
Sabr yerde meskeni gelmekde müşkil bir yere
Böyle bir meh-pârenin meftûnu olmak niyyetim*

*Bakıyor bu 'âşık-ı bî-çâre bülbül dil-bere
Merhamet edip bana demez ki gel gel bir yere
Zülfü rûhsârmda tel tel benzer 'aynî 'anbere
Şimdi bir meh-pârenin meftûnu olmak niyyetim*

*Merhamet kıl 'âşık İlhamînin âh ü zârına
Bir teselli âb-ı îsâr eyle bârî nârına
Ülfeti dâ'im o meh-rûnun hemân agyârına
Şimdi bir meh-pârenin meftûnu olmak niyyetim*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LXX

*Hadeng-i gamze-i yâra uruldum
Şikâyet eylerim bîzâr oldum
Bana rahm eylemez görse o zâlim
Henüz üç gün içinde böyle soldum*

*Güzel bir esmeri şûh-ı cihândır
Gözü mahmûr ebrûsı kemândır
Olur mâ'il gönül demez bu cândır
Anın için gönlüme igzâb oldum*

Hayâli dîdeye gelmege başlar
Akarsa n'ola kanlı kanlı yaşlar
Yine havfım budur kim çevre başlar
Bu fikre ben dalıp gâyet yorulдум

Benim gördüm bana ne işler açdı
Derûnum zahnuma elmâs saçdı
Görüp İlhamîyi ol şûh kaçdı
Gamımdan 'âkibet bîmâr oldum

Mef'ilün/Fe 'ilâtün/Mef 'ilün/Fe 'ilün

LXXI

Nev-reste mehveş ol perî gelirse bu yana yakın
Begim ne hoşdur kim benim gelse idi cânâ yakın
Bir gonca-i nev-restedir destârına anı takın
Begim ne hoş idi eger gelse idi cânâ yakın

Olmuş sûvâr ol nev-civân ahrec küheylân üstüne
Kumru göğüs kaftân giyer seyr et o cânân üstüne
Kim olmaz âyâ mübtelâ bir öyle fettân üstüne
Begim ne hoş idi eger gelse idi cânâ yakın

'Aklımı aldın ey perî nedir bu etvâr u revîş
'Ömrümde aşlâ görmedim böyle edâ vü gösteriş
Hüsniün görelden 'aklımı aldırdım- ey âfet-meniş
Begim ne hoş idi eger gelse idi cânâ yakın

Gönlümü aldın sen benim ey şûh-ı esmer nev-civân
Onüç ya ondördüindedir tahminim ol taze fidân
'Aşkın zebûn etdi beni İlhaminin hâli yamân
Begim ne hoş idi eger gelse idi cânâ yakın

Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün

LXII

*Nâgehân karşuma geldi hoş-edâ bir nev-civân
Boş böğürümden hemân gördükde uruldum bugün
Şimdiden sonra bize gezmek göründü serseri
Dagılıp 'aklım anıu âvâresi oldum bugün*

*Ana kapıldım kazârâ dil meger bî-hûş idi.
Hayli dem yârsız gezerdim hâlimiz pek hoş idi
Çok zamândır dilde yârin hânesi çün boş idi
Ben muhabbet âteşiyle ser-te-ser doldum bugün*

*Subha dek bülbül gibi zâr eylerim ey ince bel
Pek yamân oldu yamân hâlim benim rahm eyle gel
Başıma esdi sitem bâdı verip bana hâlel
Hep sitemli sözlerinden sararıp soldum bugün*

*Geh sitem sözlerle gönlüm hânesin ber-bâd eder
Lutf edip gâhî mürüvvette yine âbâd eder
Kurtarıp İlhâmiyi gamdan geh âzâd eder
Aç idim şeftâlîsundan hamd ola doydum bugün*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

LXXIII

*Neler çekdim bu dünyâda ben ol gözü elâlardan
Usandım gayri bîzârım sitemli merhabâlardan
El ermez maksad u câha tutam yüz ulu dergâha
Ölüm yegdir hele insâna bu derd ü belâlardan*

*Felek bigânedir ey dil bizimle kemleşir şimdi
Eder yâr ile ülfet hem bizimle elleşir şimdi
Gamından agzına geleni gönlüm söyleşir şimdi
Ölüm yegdir hele insâna bu derd ü belâlardan*

*Hele yokdur eşer lutfundan ol şahım efendimden
Hemîşe dîde pûr-nem olmada ol la'li kandimden
Usandım gayri bîzâr oldum ey dil kendi kendimden
Ölüm yegdir hele insana bu derd ü belâlardan*

*Hele İlhâmî bagrım çak edip göğsün döger her-dem
Dü-çeşminden gam ile yaş yerine kan döker her-dem
Gece tâ subha dek dem-keş gibi Hû Hû çeker her-dem
Ölüm yegdir hele insâna bu derd ü belâlardan*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXIV

*Bir şerh olunmaz nâz ile yâr 'aklımı aldı bugün
Nâr-ı gam u buhrân ile âteşlere saldı bugün
Çok demler idi sînede bu yaralar işler idi
Aldı hevâ zahm-ı dilim gâyetle azdırdı bugün*

*Âl ile sebzîn câmeler hoş yaraşır bilmez misin
Giymeyeyim 'âşıkların hâli yaman demez misin
Hey zâlim-i bî-merhamet hiç bana rahm etmez misin
Bu nev-edâlarla yine derdlere saldırdı bugün*

*Birisini gözler imiş nev gonca-i güller gibi
Birisi giymişdir yeşil tâze karanfiller gibi
Ben de yanıp yakılayım âvâre bülbüller gibi*

Bu nev-edâlarla yine derdlere saldırdı bugün

*Âhû gibi bakışları derdlere saldırdı beni
İlhâmî bahâr 'aşkına ol şûh daldırdı beni
Câm-ı şarâb-ı hicrine cevriyle kandırdı beni
Bu nev-edâlarla yine derdlere saldırdı bugün*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LXXV

*Yakdı bir 'aşk âteşi ansız derûnumda hemân
Canfes gül-penbe kaftanlı güzel bir nev-civân
Ayın ondördüne benzer 'aynî ol kaşı keman
Canfes gül-penbe kaftanlı güzel bir nev-civân*

*Yogidi görmek o gün gönlümde aslâ dil-beri
Tâ cigergâhımda yandı nâr-ı cevr âteşleri
Fikrime girdi o demden gece gündüz ol peri
Cânfes gül-penbe kaftanlı güzel bir nev-civân*

*Tarz u tavrı şehlevendâne gül-i zîbâ henüz
Bir karanfil gonçesidir açılır ra'nâ henüz
Hoş-edâ gönlümce dil-ber tıfl-ı bî-pervâ henüz
Cânfes gül-penbe kaftanlı güzel bir nev-civân*

*Âteş-i sûzân ile cânım yakıp ol bî-amân
Gönlüme bir nâr bıraktı âhir ol şûh-ı cihân
Göz ucuyla bakdı İlhâmîye ol nâzûk-miyân
Cânfes gül-penbe kaftanlı güzel bir nev-civân*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXVI

Uzak düşdüm o şûhu hayli demdir görmedim gitdi
Görüp her rûz u şeb ruhsârını şâd olmadım gitdi
Yakıp cismim firâkı nâr-ı cevr ile işim bitdi
Neden böyle bu rütbe ey perî-rû bî-vefasın sen

Nazîrin görmedik ol cism-i pâk ü nâzenînin biz
Egerçi çevrini çekmekdeyiz ol meh-cebînin biz
Efendim olmadık bezminde bir lahza karinin biz
Güzelsin lîk ammâ bî-vefasın pûr-cefâsın sen

Desem yokdur nazîri ol perinin belki 'alemde
Ne hûrîde melekde hod ne vardır misli âdemde
Nice sevmez o şûhu her gören İlhamî bir demde
Cihanda misli nâdir bir perî-rû dil-sitânsıh sen
Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün

LXXVII

Nev-restesin ey bî-vefa havf u hazer kıl âhdan
Nedir bize böyle cefâ korkmaz mısın Allâhdan
Niçün gezersin subha dek gel farig ol mehtâbdan
Nedir bize böyle cefa korkmaz mısın Allâhdan

Aransa her bir goncanın bir bülbül-i şeydâsı var
Mecnûu-ı kûhsâr-ı gamın elbette bir Leylâsı var
Kalmaz bu 'âşık yalnız bir yâr-ı müstesnâsı var
Nedir bize böyle cefa korkmaz mısın Allâhdan

Sen bir gönüller belâ eder müşkil belâsın 'âleme
Seni saranlar sîneye muhtâc olmaz merheme
Sen de bulasın etdigin meftûn olup bir gül-feme
Nedir bize böyle cefâ korkmaz mısın Allâhdan

*Böyle rakîb-i kâfire lutf eyleyip bakma sakın
Meyi eyleyip bigâneye sular gibi akma sakın
Lâyık degil İlhamînin gül hâtırın yıkma sakın
Nedir bize böyle cefâ korkmaz mısın Allâhdan*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXVIII

*Gönüller meşrebince bir büt-ı devr-i zamansın sen
'Akıllar pâ-y-mâl edici bir şûh-ı cihansın sen
Mürüvvet var mı dâ'im gam çeken üftâde-i 'aşka
Ki zîrâ bu zamanda bir perî-rû bî-amânsın sen*

*Edâ-yı tarz u tavrın ol permin eyleyem izhâr
O mâhın câmesi mor telli zîbâ bir güzel beldâr
Serinde ol gül-i nev-restenin bak üsküf-i zer-târ
Periler hikatin giymiş güzel bir nev-civânsın sen*

*Hakikî zîr-i fesden gösterir ol zülf-i şebbüyu
Mişâl-i yâsemendir koklaşan ol 'anberîn muyu
'Aşîrân şanına yârın bûselikdir gül gibi rüyu
Güzellik tahtına 'ömrüm Süleymân-ı zamânsın sen*

*Süvâr olmuş gelir ol nâzenînim eşheb-i nâza
Âmân meyi etme lutf et şehlevendim semt-ı tannâza
Ey İlhamî hemânâ sen niyâza eyle âgâze
O şûha dil verici 'âşık oldun nâ-tiivânsın sen*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXIX

*Bizlere çevrin neden ey bî-amân
Aslını söyle nedir eyle 'ıyân
Pek cefâkâr oldugun söyler cihân
Dâd elinden kanlı zâlim el-âmân*

*Bilme misin 'âşıkın refîârım
Dâhi öğrenmez misin etvârım
Terk eyle gel sitemger darım
Dâd elinden kanlı zâlim el-amân*

*Yok hele meylin vefa vâdisine
Kimdir üstâdı cefa vâdisine
Kim sebebdır bu edâ vâdisine
Dâd elinden kanlı zâlim el-amân*

*Sevmez idin cezb edip âl eyledin
Dekler etdin bana bir hâl eyledin
Derd ile İlhamîyi nâl eyledin
Dâd elinden kanlı zâlim el-amân*

Fa'ilâtün/Fa'ilâtün/Fa'ilün

LXXX

*Gönlüyle etmiş ittifak beni zebûn etmek için
Al câmesin kat kat giyer gönlümü hûn etmek için
Beni za'îf etmiş seni hüsn ile pür-zür eyleyen
Seni getirmiş 'âleme beni zebûn etmek için*

*'Aşk ile feryâd ü figân etmege yok tâb ü tûvân
Hergün cefasın tâzeler aşlâ bana vermez âmân*

Böyle imiş çünkü ezel hükm-i kazâ-yı âsûmân
Seni getirmiş 'âleme beni zebûn etmek için

Her tarz u etvârı güzel bir nâzenîn ince bel
Hüsn ile hâlâ bî-bedel yokdur nazîri fî'l-meşel
'Aşk ile etmiş mübtelâ çünkü Hudâ-yı lem-yezel
Seni getirmiş 'âleme beni zebûn etmek için

Anın bana etdiklerin bilmem nice takrir edem
Takrire etsem ibtidâ mümkün mi hîç ta 'bîr edem
İlhâmî yok çâre seni ser-beste-i takdir edem
Seni getirmiş 'âleme beni zebûn etmek için

Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün/Müstef'îlün

LXXXI

Güzeller içre sensin ey perî-rû şimdi ragbetli
Müsellem tarz-ı tavrı meşrebince hem letâfetlî
Efendim şimdi sen oldun gözümde özge kıymetlî
Hüsünde bî-bedelsin hem dahi gayet halâvetlî

Senin 'aşk âteşine düşeli bî-çâre bî-dermân
Giizellendin bulup şöhret kemâl-i şân ile el-ân
Hemân agyara mı lutfün senin ey âfet-i fettân
Güzel bir hoş-edâsın bana göre lîk haşmetlî

Atıp zencîr-i zülfün boynuma cânâ kemend etdin
Ne mümkündür halâs olmak katı müşkilce bend etdin
Seni ben sevdim evvel hüsnünü 'âlem-pesend etdin
Bana cevri etmede ammâ ki agyâra 'inâyetlî

Efendim tıfl-ı müstesnâ idin sevdâ nedir bilmez

*Olup agyâra mâ'il haste-i zârın gözün silmez
Hele İlhamî ol meh 'âşık-ı şûrîdeye gülmez
Cihânda böyle fettân zâlim 'uşşâkına kıymetlü*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXII

*Güzeller içre sensin ey perî-rû şimdi ragbetli
Müsellem tarz-ı tavrı meşrebince hem letâfetlü
Efendim şimdi sen oldun gözümde özge kıymetlü
Hüsünde bî-bedelsin hem dahi gayet halâvetli*

*Senin 'aşk âteşine düşeli bî-çâre bî-dermân
Güzellendin bulup şöhret kemâl-i şân ile el-ân
Hemân agyara mı lutfün senin ey âfet-i fettân
Güzel bir hoş-edâsm bana göre lik haşmetli*

*Atıp zencîr-i zülfünü boynuma cânâ kemend etdin
Ne mümkündür halâs olmak katı müşkilce bend etdin
Seni ben sevdim evvel hüsnünü 'âlem-pesend etdin
Bana cevri etmede ammâ ki agyâra 'inâyetlü*

*Efendim tıfl-ı müstesnâ idin sevdâ nedir bilmez
Olup agyâra mâ'il haste-i zârın gözün silmez
Hele İlhamî ol meh 'âşık-ı şûrîdeye gülmez
Cihânda böyle fettân zâlim 'uşşâkına kıymetlü*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXIII

*Edip dört çifte bir nâzûk piyâde şimdi âmâde
Hele tab'imca zevk etdim bugün ben dâr-ı dünyâda*

*Gelip ol dem svâr oldu bir iki ŗh-ı âzâde
Hele meŗrebce zevk etdim bugün ben dâr-ı dünyâda*

*Piyade baŗlayıp semt-i Bogaza dogru pervâza
Biri aldı kemânı nagmelerle baŗladı saza
İki meh-pâre birden eyleyip ŗarkıya âgâze
Hele meŗrebce zevk etdim bugün ben dâr-ı dünyâda*

*Kebiri riŗte-i tâb ü tvânım kesdi ser-tâ-pâ
Sagîri aldı 'aklım nakd-ı fikrim eyledi yagınâ
Benim nâr-ı harâret cism-i zarım aldı hep amma
Hele tab 'ımca zevk etdim bugün ben dâr-ı dünyâda
Kemanın nagmesi hoŗ geldi ol meh-pâre nev-resden
Birisi iki kat âgâze etdi birisi pesden
Olup bî-hŗ İlhâmî safa-yı nagme-i sesden
Hele meŗrebce zevk etdim bugün ben dâr-ı dünyâda*

Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün/Mefâ 'ilün

LXXXIV

*Tefekkür eyler iken bir mfferrih câ-yı tenhâda
Temâŗâ eyler idim hem kenâr-ı r-yı deryâda
Safa edem der iken ŗevk ile bir gün bu dünyâda
Hemânâ geldi karŗıdan güzel bir yaglı piyâde*

*İçinde seyr etdim bir bt-i mahbb u bî-hemtâ
Hemânâ gözleri cd kemân kaŗ ŗh-ı bî-pervâ
Okur bülbül gibi ŗarkılar ol tannâz-ı müstesnâ
Bakınca gönlüm aldı defaten ol serv-i âzâde*

*Letâfetle kürekler hep göbek hamlâsı olmuŗdur
Gneŗ sanki anın destârının ŗırmâsı olmuŗ dur*

İçinde ol perî gûyâ ki gül damlâsı olmuşdur
Hele bir böyle dil-ber görmedim 'ömrümde dünyâda

Miyânında mücevher hançer elde pâk yelpâze
Bakanlar nice şâd olmaz hele ol kadd-i mümtâza
Verip hükm-i bahârı zevk ile tâzededen tâze
Bu şî'r-i pâk ile nâm aldı İlhamî bu dünyâda

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXV

Ederken seyr 'idi gözlerim düş oldu canana
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna
Cirid ile alıp çevgânı deste durdu bir yâna
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna

Yaraşmış hüsnüne gâyet katîfe ol siyeli kaftân
Ne dem gitse görenler hüsnünü cümle kalır hayrân
Henüz ondörd ile onbeş miyânında meh-i tâbân
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna

Sürünce esb-i nâzın gird-i sahrâlar kopar ol dem
Sakın ferzâne çıkma sonra gavgâlar kopar ol dem
Görüp anı dil-i 'uşşâk-ı şeydâlar kopar ol dem
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna

Nedir nâmın ne yerdensin alâyın kangısı cânâ
Ne yerdir semtin 'ömrüm varı dârın nerededir hâlâ
Edâlar eyleyp İlhamîye ol gonca-i zîbâ
Sürüp rahşın hemânâ eyledi teşrif meydâna

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXVI

*Görünce aldı 'aklım bir zen-ı zîbâ-yı gül-gonca
Misâl-i yâsemen dûşunda nâzûk şalı ferrâce
Cemâli gerçi ammâ görünüşde hayli ra'nâca
Misâl-i yâsemen dûşunda nâzûk şalı ferrâce*

*Temâşâ eyledim bâb içre bir nev gonca-i ra'nâ
Görünmez sıkça kâfir görünür geh câ-be-câ ammâ
Cefa-yı 'aşkı çekmekden gönül bîzârdır hâlâ
Misâl-i yâsemen dûşunda nâzûk şalı ferrâce*

*Nikâb altından uc vermiş o müşgîn katmeri kâkûl
Ziyâ-pâş olmada dülbendi altından cevahir gül
Eger sevmezsen ey zâlim n'olur yüzüme bir kez gül
Misâl-i yâsemen dûşunda nâzûk şalı ferrâce*

*Ne bu âşüfte-hey'et ey peri böyle levendâne
Re'îs-i fitne yohsa sen misin hep cümle hubâna
Yine meyi etdi İlhamî güzel bir şûh-ı fettâna
Misâl-ı yâsemen dûşunda nâzûk şalı ferrâce*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXVII

*Görem der 'âşkın rüyun meded göster 'inâd etme
Beni sana geçerlerse sakınip i'timâd etme
Benim dîvâne gönlüm çün beni sana kul etmişdir
Senin ben kullugundan hoşnûdum sakın âzâd etme*

*Vefam görme me'mül mudur ey şûh-ı cefa-perver
Âmân öz başın için olma agyâr ile hem-sâgar*

*Gönül her dürlü cevrin çekmegi 'ömrüm senin ister
Senin ben kullugundan hoşnûdum sakın âzâd etme*

*Eger güş eylemezsen sevdiğim eş 'âr-ı dürr-pâşım
Kerem kıl merhamet eyle akar her-demde gözyaşım
Seninçün her ne ki gelse ana râzî olur bâşım
Senin ben kullugundan hoşnûdum sakın âzâd etme*

*Beni bend eyledi anın bu tarz u tavr ureftârı
Tebessümle nazar kıldı hele ol çeşm-i sehhârı
Hele ben kâ'ilim sînemde çekmek zahm-ı hûnbârı
Senin ben kullugundan hoşnûdum sakın âzâd etme*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

LXXXVIII

*'İd geldi Tolmabâgçe'nin 'azm eyledim seyrânına
Görünce uruldum hemân bir Karabâg cananına
Başında al berrâtasın egmiş o meh bir yanma
Görünce uruldum hemân bir Karabâg cânânına*

*Nedir bu mercânli yelek bu nev-zûhur basma libâs
Bakdı o meh-rûdan yana seyri unutdu cümle nâs
Gez Üsküdâr etrâfını hiç var mıdır ana kıyâs
Görünce uruldum hemân bir Karabâg cânânına*

*Kartal Kanadı nev-biniş pâyında kızıl yemem
Cânâ otursun kürege ben de tutayım dümeni
Bostâncıbaşı hamlesi ile çekeyim ben seni
Görünce uruldum hemân bir Karabâg cânânına*

*Kopmuş geliyor karşıdan belinde var çifte bıçak
Cevr ü sitem okları bil geçdi derûn-ı câna çâk
İlhâmîye bu rütbede çevri yeter etdin bırak
Görünce uruldum hemân bir Karabâg cânânına*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

LXXXIX

*Açıldı sînem üzre yine müjgân ile nev-yâre
Çerâg etdim velî şimdi serây-ı şehr-i yârîye
Bedendeyken bu câmm var mıdır hîç ana bir çâre
Çerâg etdim velî şimdi serây-ı şehr-i yârîye*

*Nedir başında bu efser nedir ahundan câme
Sakın meydâna çıkma hâsıl olur sonra hengâme
Çıkınca zîr-i fesden zülfü benzer 'anber-i hâma
Çerâg etdim velî şimdi serây-ı şehr-i yârîye*

*Çıkınca cum'a gün meydâna ol meh-pâre-i esmer
Hemân bedr olmuş aya benzer o meh-rû yâhûd hâver
Şamânî câmeler giymiş miyânında kemer hem zer
Çerâg etdim velî şimdi serây-ı şehr-i yârîye*

*O şûhun çeşm-i mahmûrun temaşa eyle bâdâmı
Ya ol elmas hâtem kor mu 'uşşâkında ârâmı
Eder hayran cümle 'âlemi ol şûh İlhâmî
Çerâg etdim velî şimdi serây-ı şehr-i yârîye*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XC

*Hoş yaraşmış giydigi al ol civânın başına
Gördüğümle mâ'il oldum ben kemânveş kaşına
Zülfüne kıldım nazar zencîr-i 'aşka kıldı bend
Böyle derd-i 'aşk-ı müşkil gelmeye dost başına*

*Açılıp çâk-ı kabâsı göz ilişdi nîm tene
N'ola kapılsa hezârân kimseler ol sîm-tene
Urdu bir ok tâ cigergâha ilişmedi tene
Medhi lâyıkdır yazılır ise menzil taşına*

*Âteş-i 'aşk u muhabbet çâresi yok bir belâ
Tire benzer kirpigi çeşmân-ı mahmurı elâ
Dâd elinden ey büt-i zâlim ne bitmez bir cefâ
Dahi kıymet bilmez ol meh girmiş onbeş yaşına*

*Gün be gün artmaktadır bu 'âşıkın efsânesi
Gün yüzün göster kesilsin iftirâkın âresi
Aya benzetsem sezâ ol 'âlemin bir dânesi
Sevsen İlhamî anı benzer çü-elmâs taşına*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XCI

*Yine 'azm-i zevk edip bir kahve nûş etdim hele
Bir güzel fincan sundum ben de benzerdi güle
Kıldım elmas zarfına dikkatle sunarken nazar
Gözüm ilişdi kalem parmaklı ol sîmîn ele*

*Saydına bâ 'iş o mâhm cilve-i reftâridir
Oynadan gönlüm yerinden zülf-i 'anber-bâridir
Vasf-ı dil-berde bu eş 'âr 'âşıkın güftâridir
Hoş degil mi kıl nazar bir kerre ol sîmin-tene*

*Nev-bahâr eyyamıdır Boğazda bir 'iş edelim
Hem Küçüksuda güzel bir kahve der-pîş edelim
Bu gam-ı ferdayı hep cümle ferâmûş edelim
Hoş degil mi kıl nazar fincanı sunarken ele
Kış demidir varalım zevk ile kahve-hâneye
Gidelim köhne bahar erdikde Kâgıdhâneye
Gönlü İlhamînin 'ayni döndi bârûthâneye
Kahve fincânın seher eyyamı durma al ele*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XCII

*Şevk u 'işret edelim evvel bahar eyyamıdır
Gâh bûse ver bana şâd et beni gülzârda
Nâzenînim gül gibi açılmanın hengâmıdır
Gâh bûse ver bana şâd et beni gülzârda*

*Bir gece Göksuya gidilse olur gamlar tamâm
Görünüşte gerçi sultanmış lebin mânend-i cam
Nâz ile cevri eyleme lutf eyle ey mâh-ı benâm
Gâh bûse ver bana şâd et beni gülzârda*

*'Âşıkı ümmîd eder sarılsa cism-i nâbına
Gül-sitân tenhâ iken varsa o meh-rû hâbma
Alıp âh şeftâlûsın ersemdi vaslı bâbına
Gâh bûse ver bana şâd et beni gülzârda*

*Nev-sûvâr-ı zevrak ol gel zevk-i mehtâb edelim
Nagme-i mutribile 'akl ü sabrı bî-tâb edelim
Gâh şarkılar okunsun şevki pûrtâb edelim
Gâh bûse ver bana şâd et beni gûlzârda*

*Ruhsat-ı dil-ber olup 'âşıkla etse ittifak
Yohsa girdi mi miyân-ı 'âşıkâ cânâ nifak
Böyle çeksın mi dahi İlhamî derd-i iştiyâk
Gâh bûse ver bana şâd et beni gûlzârda*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlün

XCIII

*Hazer etsin görünce bakmasın ol âfet-i nâza
Ne mümkün sabr olunmak gâyet ile ol civân tâze
Şitâlar çıkmak üzre nev-bahâr eyyâmıdır şimdi
Ne güne câme istersin efendim bu gelen yâza*

*Ne ister ise gönlün eylerim ben sana âmâde
Piyâde gezmek ister gâlibâ tenhâca sahrâda
Sana ben biçdireyim süd beyâzî bir güzel sâde
Ne güne câme istersin efendim bu gelen yâza*

*Ne şekl olsun sana ey nazeninim söyle 'entari
Sepîd-gûn sâdeye gâyet yaraşır telli beldârî
Eger bâr ise 'ömrüm var hâzır işte çitârî
Ne güne câme istersin efendim bu gelen yâza*

*'Înâdından açılmaz sanma sen ol gonca-leb dil-ber
Ne ister vâkıf olsaydım âmân ol şûh-ı meh-peyker
Budur İlhamînin fikrinde hep anı eder ezber*

Ne güne câme istersin efendim bu gelen yâza

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XCIV

*Düşdi bu dîvâne gönül cânânedan cânâneye
'İd erdi 'ömrüm gidelim seyrânedan seyrâneye
Şem ' dahi dil-sûz olur pervânedan pervâneye
'İd erdi 'ömrüm gidelim seyrânedan seyrâneye*

*'Azın eyleylnce şayda şad nâz ile ol esbe sûvâr
Nâz eyler ise 'âşık ol mâh-pâre yeri var
Bir zevki var her mevkînin gâyet güzel seyr-i hisâr
'İd erdi 'ömrüm gidelim seyrânedan seyrâneye*

*'Âşık niyâz etdikce ol meh-pâre yüz bin nâz eder
Gelse makâm-ı vuslata hep nâgme-i şeh-nâz eder
Yaz geldi herkes şevkini bin cân ile ibrâz eder
'İd erdi 'ömrüm gidelim seyrânedan seyrâneye*

*İlhâmînin feryâdı çün gûşuna erdi 'âkibet
Bu ıztırâb-ı 'aşk anın bagrını deldi 'âkibet
Hercâyîlik etdikleri meydâna geldi 'âkibet
'İd erdi 'ömrüm gidelim seyrânedan seyrâneye*

Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün/Mefâ'ilün

XCV

*Yine meyi etdi hatır can ile bir dil-rûbâya
Levendâne edasın tarz u etvârın görünce
Görüp mâh-cemâlin erdi gönlüm pek safaya
Hele 'aklım dagıldı çeşm-i mestânın süzünce*

*Bu güne mâh-peyker gelmemiştir hîç cihâna
Ser-â-pâ dikkat etdim bulmadım ana bahane
Nikâbın def et 'ömrüm rûyunu göster 'iyâne
Mecalim kalmadı zülf-i siyahın dökülünce*

*Seni pek yahşi sevdim girme cânâ kanıma bari
Be-gâyet haste-hâlim yokla gel derdin ne bîmârî
Lebin ver agzıma mesrûr edip bârî dil-i zarî
Verir lezzet şeker-şerbet güzelce emilince*

*Senin gibi cihanda görmedim bir nev-edâ dil-ber
Kerem kıl gabgabın öpdür dile olsun gedâ dil-ber
Unutmam 'aşkımdı deyiş edermiş çün nîda dil-ber
N'ola İlhamî vaşfın yazsa anın tâ ölünce*

Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlün

XCVI

*Mücedded nâr-ı 'aşka düşdü murg-ı dil çü-pervâne
Yine bir hoş civân gördüm tamâmen tab'ı meşrebce
Bana râhat harâm oldu olup mânend-i dîvâne
Bakıp bir hoş nigâh etdi tamâmen tab'ı meşrebce*

*Gam-ı 'aşkıyla yârın aglamak bir kâr mıdır bana
Sorun dil-ber 'aceb kim yâr mıdır agyâr mıdır bana
Anın 'aşkını çekmek 'âlem içre 'âr mıdır bana
Civânım hoş-edâ etdi tamâmen tab'ı meşrebce*

*Kapıldım ol sitemkâra gönülden var mıdır çâre
Doyunca göreyim bari yüzün ey mâh bir pâre
Bana meyi eylemezsin yâr olma bari agyâre*

O mâhım cilveler etdi tamâmen tab 'ı meşrebce

*Nigâhi dâ'imâ İlhamî agyaradır yârın
Ki eyler iltifata mazhar ol agyarı 'ayyârın
Cefa vü çevre mu'tâd eylemiş 'uşşâk-ı bîmârın
Ne diyem ol perî-rûya tamâmen tab 'ı meşrebce*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XCVII

*Bir âfet-i cihanım kes di yine âmânı
'Aklım perişan eyledi ol kaşının kemânı
Dökmüş pûşi saçagın degil sefer zamanı
'Aklım perîşân eyledi ol kaşının kemânı*

*Dîvâne gönlüm istiyor bir dil-rûbâ görmesine
Meyi eylemişdir hâturım gözlerinin sürmesine
Dilden tahammül selb olur sad nâz ile gülmesine
'Aklım perîşân eyledi ol kaşının kemânı*

*Seyr-i gülistân eyliyor der-sâhil-i âb-ı revân
Gördüm ki şayd eyler o meh murg-ı dili anda hemân
Esrâr-ı 'aşkının ol mehe bir bir tamâm etdim 'ıyân
'Aklım perîşân eyledi ol kaşının kemânı*

*İlhâmîyi bend eyledi bir mâh-pâre gül- 'izâr
Gönlüm tamâm aldı benim her bir nigâh-ı cân-gûzâr
Ola bu eş 'ârım yine ol bî-vefaya ber-gûzâr
'Aklım perîşân eyledi ol kaşının kemânı*

Fâ'îlâtün/Fâ'îlâtün/Fâ'îlatün/Fâ'îlün

XCVIII

*El-amân dostlar yine kalbimde var bir nev sızı
Raks ederken 'aklım aldı âh bir çengî kızı
Hüsnü meh perçem siyeh rûhsân gâyet kırmızı
Raks ederken 'aklım aldı âh bir çengî kızı*

*Raks ederken nâz ile 'uşşâkı kendinden geçer
Bir güzel oynar ki 'âşık şevk ile bâde içir
Mû-miyânın ol mehin zih-gîrden eyler güzer
Raks ederken 'aklım aldı âh bir çengî kızı*

*Böyle bir meh-pâreye 'âlemde kim kılmaz taleb
Meyli yok bana rakîb-i kâfire eltâfi hep
Ben rakibi Hazret-i Mevlâya saldım rûz u şeb
Raks ederken 'aklım aldı âh bir çengî kızı*

*Zühreden mi eyledii ta 'lîm raksı ey perî
Lutfuna her-demde mazhardır rakîb-i serseri
Niçün İlhamîyi etmezsın 'inâyet mazharı
Raks ederken 'aklım aldı âh bir çengî kızı*

Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlâtün/Fâ 'îlatün/Fâ 'îlün

SONUÇ

Klasik Türk Edebiyatı, Tanzimat döneminden beri kendi halkından kopuk, dili ağır ve anlaşılmaz olarak algılanmaktadır. Hâlbuki kendi döneminde zaruri şekilde anlaşılan ve bedîî zevkleri yüksek bir edebiyat olmuştur. Bu dönemde Osmanlı ülkesi geniş sınırlara ulaşarak farklı kültürleri tanımıştır. Özellikle Arap ve Fars edebiyatlarının etkisi yadsınamaz derecede olmuştur. Bu etkileşim sayesinde günlük hayat, yaşayış ve gelenekleri edebiyata yansıtma görevi şairlere düşmüştür.

Milletlerin varlığını sürdürmekte etkili olan önemli unsurlardan biriside manevi değerlerdir. Bu manevi değerler dîvân edebiyatında oldukça önemli bir bölüm oluşturur. Tasavvuf, Ku'rân-ı Kerim, Peygamberler Tarihi, Dinî-Tasavvufî Gelenek, Menâkıbnâmeler v.b.dîvân edebiyatının temel kaynaklarıdır. İslami etki sayesinde şiirin hammadde durumuna gelmişlerdir. İslam dininin koruyucusu ve temsilcisi olması etkenler başında gelmektedir. Bu bağlamda İslam'ı rehber alan Osmanlı Devleti, edebiyat ve kültür alanında gelişim göstermiştir. 13. yüzyılda başlayan dîvân edebiyatı etkisinin kırıldığı zamana kadar devam etmiştir. 18. yüzyıl dîvân edebiyatında mûsikî ayrılmaz bir parça olmuştur. Toplumun ihtiyaçları çerçevesinde değerlerini yansıtmak için bir yol mahiyeti üstlenmiştir. Medeniyet değerleri mûsikî formu altında yansıtma misyonu bu yüzyıla özgü bir gelenektir. Şair ve bestekârlar mûsikîyi şiirle birleştirilip, bir potada eriterek toplumun istediği şekle sokmakta bir araç olarak kullanmışlardır. İtrî Efendi gibi bir mûsikîşinas ile damga vurulan bu dönemde, tasavvuf mûsikî, cami mûsikîsi ve cuma salası günümüzde hala kullanılmaktadır. Ruhani bir yapının ortaya çıktığı toplumda mûsikî ile bu olgular yarar mahiyeti görmektedir.

Tez konusu olan III. Selim ve 18. yüzyıl mûsikîne etkisine bakıldığında ise, 15. yüzyılın başlarında mesnevi biçiminde yazılan Murâd-nâme eserinin içerisinde mûsikî bir bölüm halinde işlenmiştir. 17. yüzyılda Nâ'ilî'nin şarkı türünü edebiyatımıza kazandırıp, yaygınlaştırılması ile mûsikî terimi dîvân edebiyatı bağlamında ortak payda da anılmaya başlanmıştır. 18. yüzyılda özellikler padişahların desteği ile edebiyat tarihinde önem kazanmıştır. Klasik tarzda hem dîvân kitapları içerisinde şarkı türünde kendisine yer edinen mûsikî,

şiiir in ahenk unsuru olmuştur. 18. yüzyıl klasik mûsıkî sahasında III. Selim'in fasıl icraları ve yaptığı besteler bakımından önem arz etmektedir. Bestelerinin güfteleri örnek alınan ve mûsıkîyi bilimsel zeminde bir sanat dalı haline getirme çabası dönemin parlak geçmesinde etkin rol oynamıştır. Hâşim Bey ve III. Selim Mecmâlarında bulunan 23 bestesi şarkı-mûsıkî nakaratlarının ölçüleri vermesi için yarar mahiyet taşımaktadır.

III. Selim şarkıları ile dîvân edebiyarında mûsıkî kavramının önemi vurgulamıştır. Şarkılarının konusu ve işleniş bakımından idealize edilmiş sevgili tasvirleri, sosyal hayat ve dönemini ahenkli bir şekilde klasil bir üslupta vermiştir. 17. yüzyılda beliginleşen mûsıkî tarzı III. Selim ile altın çağını yaşamıştır. Edebiyat tarihi bakımından mûsıkî tarzı denilince bundan sonraki dönemlerde III. Selim akla gelecektir. Araştırmacılar, mûsıkî ve şarkı çalışmaları yapacakları zaman III. Selim ve onun hamiliği döneminde gelişmeleri baz alacaklardır. III. Selim hem şehzade hem de padişah olarak şiire ve müziğe verdiği önemle İtrî Efendi'den sonraki adı anılacak şahsiyetlerinden biridir.

Dinî mûsıkîye olan ilgisi ve Mevlevî olmasından dolayı Mevlevîhâneleri desteklemiştir. Bu sayede büyük melevvî dedelerinden dersler almıştır. Yenilikçi yapısı ve çağın gereği olarak Batı'dan geri kalmışlık III. Selim'in Batı'ya yönelmesine neden olmuştur. Batı'dan aldığı askerî ve siyasi yenilikler yanında Batı müziğine de yönelmiştir. Özellikle kurduğu Nizam-ı Cedit ordusuna bando ve mızıkâ takımları getirerek yenilik yapmıştır. Batı müziği formlarını alarak yerli bir unsur katmak için çalışmalar yapmıştır. Fransız ve Ermeni bestekârları sarayda ağırlayarak, mûsıkî ilminin gelişmesi için çalışmalar yapmak istemiştir.

III. Selim, on sekiz yıllık hükümdarlık hayatı boyunca hep ileri görüşlü ve yenilikçi davranmaya özen göstermiştir. Döneminden önce yaşayan padişahlar gibi hâmilik yapmasının yanında şair-mûsıkîşinas olmasının da etkisi vardır. Köşk ve saraylarında sık sık mûsıkî ustaları ile bir araya gelerek fasıllar düzenlemiştir. Bu fasıllarda mûsıkîşinasları dinleyip, iltifat ve hediyelerde bulunmuştur. Genç mûsıkîşinaslar ile ilgilenip, onları desteklemiştir. Kendi döneminde yetişen yirmi dört mûsıkîşinas, bestekâra hâmilik yapmıştır. Saray çevresinde gelenek

oluşturma çabasına girmiştir. Mûsikîşinasları destekleyip, yetişmeleri için “*Enderûn Mektebi*” içerisinde müzik odaları kurmuştur.

Bunun dışında III. Selim’in 18. yüzyıl mûsikîsine bir diğer etkisi ise kendi bulduğu makamlardır. Mûsikî eğitimleri sırasında on dört farklı makam bularak Türk Mûsikîsi’nin gelişmesinde etkin rol oynamıştır. Dönemi içinde yetişen mûsikî ustalarının yaptıkları çalışmaları bilimsel bir zemine oturtmak için eserler yazdırmıştır. “*Tahrirîye*” ve “*Tahrîriyye ve Tedkîk u Tahkîk*”adlı eser ile döneminde çıkan tüm beste ve makamların kaydı tutularak geleceğe aktarılması sağlanmıştır. Nota formlarının sistemleşmesinde de III. Selim etkisi oldukça fazladır. Şiirin, mûsikî formuna dönüşmesinde notanı önemi bilindiği için “*Hamparsum Notası*” ve “*Abdûlbâki Nâsır Dede Notası*” ortaya konulmuş, uygulanması için de çalışmalar yapılmıştır.

Sonuç olarak; Türk Mûsikîsi için kilometre taşı sayılacak düzeyde katkılar sunan III. Selim kendi yarattığı ekol ile ismini unutulmazlar arasına yazdırmıştır. Hâmîliği ve yaratıcı meşrebi sayesinde 18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatı arasında Türk Mûsikîsine altın çağını yaşamıştır. İtrî Efendi’nin açtığı yoldan ileriye gidilerek mûsikî bir bilim zeminine oturtulmuştur. Devletin yenileşme ve ileriye gitmesinin gereği olan kültür ve sanatın gelişimi ile paralellik gösterdiği görülmüştür. III. Selim değişimler karşısındaki olgun ve ileri görüşlü bakış açısı sayesinde Osmanlı padişahları arasında ayrı bir yere sahiptir. Kültürleşmenin yararlı olduğunu her alanda görüleceğinden emin bir şekilde destekleyici katkılar sunmuştur. Kısacası devrinin verdiği gücü kültür ve sanat alanında kullanarak medeni bir millet olma yolunda mesafe kat edip, halkın anlayacağı bir şiir dilinin güzelliğini hâmîliği sayesinde geniş kesimlere ulaştırma çabasına girmiştir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, İ. (2000).*III. Selim Döneminde Türk Müziği Üzerine Bir İnceleme*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Aksoy, B. (1993). *III. Selim'in Mûsikî Yönü*. İstanbul: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.6.
- Aksoy, B. (1994). *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Mûsikî*. İstanbul, Pan Yayıncılık.
- Aksun, Z. N. (1994).*Osmanlı Tarihi, c.3*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aksüt, S. K. (1967).*“III. Selim”, 500 Yıllık Türk Mûsikîsi Antolojisi*. İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Aksüt, S. (1993). *Türk Mûsikîsinin 100 Bestekârı*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Arslan, M. (2011).*Fitnat Hanım Dîvânı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları
- Ata, T. (2011). *Tayyarzade Ata Tarihi, Sultan Selim Hân-ı Sâlis, c.4*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ayvazoglu, B. (1995). *Şeyh Galib Kitabı*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Baltacıoğlu, Ş. (1968) *Şair Osmanlı Padişahları*. İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi, tez no:9725, İstanbul.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Beyzadeoğlu, S.A (2010). *Sümbülzâde Vehbi Dîvânı*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bilmen, S. S. (1971). *Şair Osmanlı Padişahları-Edebî Tetkik*. İstanbul: Aydınlık Yayınları.
- Büyük Türk Klasikleri* (1995). İstanbul: Ötüken Neşriyat- Söğüt Yayıncılık.
- Çavuşoğlu, M. (1979). *Vasfi Dîvânı Tenkitli Basım*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Çelebi, A. H. (1992). *Dîvân Şiirinde İstanbul Antolojisi*. İstanbul: Halk Basımevi.
- Dilçin, C. (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dilçin, C. (1993).“Şeyh Galib’in Şiirlerinde III: Selim ve Nizam-ı Cedit”. *Türkoloji Dergisi*, Sayı.1, Ankara.
- Dinçsoy, M. E. (1969).*Dîvân-ı Selim-i Sâlis, Dîvân-ı İlhamî*, İstanbul Üniversitesi Mezuniyet Tezi, İstanbul.

- Elgin, N. (1959).*Üçüncü Sultan Selim (İlhâmî)*.Konya: Konya Eski Eserleri Sevenler Derneği Yayınları.
- Erdem, S. (2014).*Tezkire-i Şu'âra (Arif Hikmet Tezkiresi)*. Ankara: TTK Yayınları
- Eren, A. C. (1964). *III. Selim'in Biyografisi*. İstanbul: Nurgök Matbaası.
- Ergün, S. N. (1931). *Tanzimata Kadar Türk Edebiyatı Tarihi ve Numuneleri*. İstanbul: Suhulet Yayınevi.
- Ergün, S. N. (1942). *Türk Mûsikîsi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ergüner, S. (1999).*Mahlası İlhâmî, Kendisi Padişah*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ertaylan, İ. H. (2005). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Faik, R. (1967). *Eski Bilginler, Düşünürler, Şairler, Tercüman 1001 Temel Eser*.İstanbul: MEB Yayınları.
- Gönensay, H. T., Banarlı, N. S. (1942). *Başlangıçtan Tanzimata Kadar Türk Edebiyatı*. İstanbul: Güven Basımevi.
- III. Selim'in Güfte Mecmuası (Haşim Bey Mecmuası)*. Yapı Kredi Yayınları, eser no:1088, İstanbul, h.1297.
- III. Selim'in TRT Arşivinde Konseri*. TRT Arşiv Yayınları, Ankara, 1989.
- İhyâ E. (1895). *Amelî ve Talim-i Kitabet Yahut Mükemmel İnşa*. İstabul.
- İlhâmî, III. Selim*. (1982). Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi; Başlangıçtan, Devirler, İsimler, Eserler, c.4, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İnalcık, H. (2012). *Şair ve Patron (Patrominyal Devlet ve Sanat Üzerine Bir İnceleme)*.Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- İpekten, H. (1989). *Enderunlu Vasıf*. İstanbul: MEB Yayınları.
- İpekten, H. (2012). *Şeyh Galib, Hayatı, Sanatı, Eserlerinden Bazı Şiirlerin Açıklamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpşirli, M. (1991). *Osmanlılarda Cuma Selamlığı*. İstanbul: Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu Armağanı.
- İsen M., Bilkan, A. F. (2011). *Sultan Şairler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İsen, M. (1995).*Osmanlılarda Devlet-Sanat İlişkisi ve III. Selim'le Şeyh Galib'de Yansıması, Şeyh Galib Kitabı*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

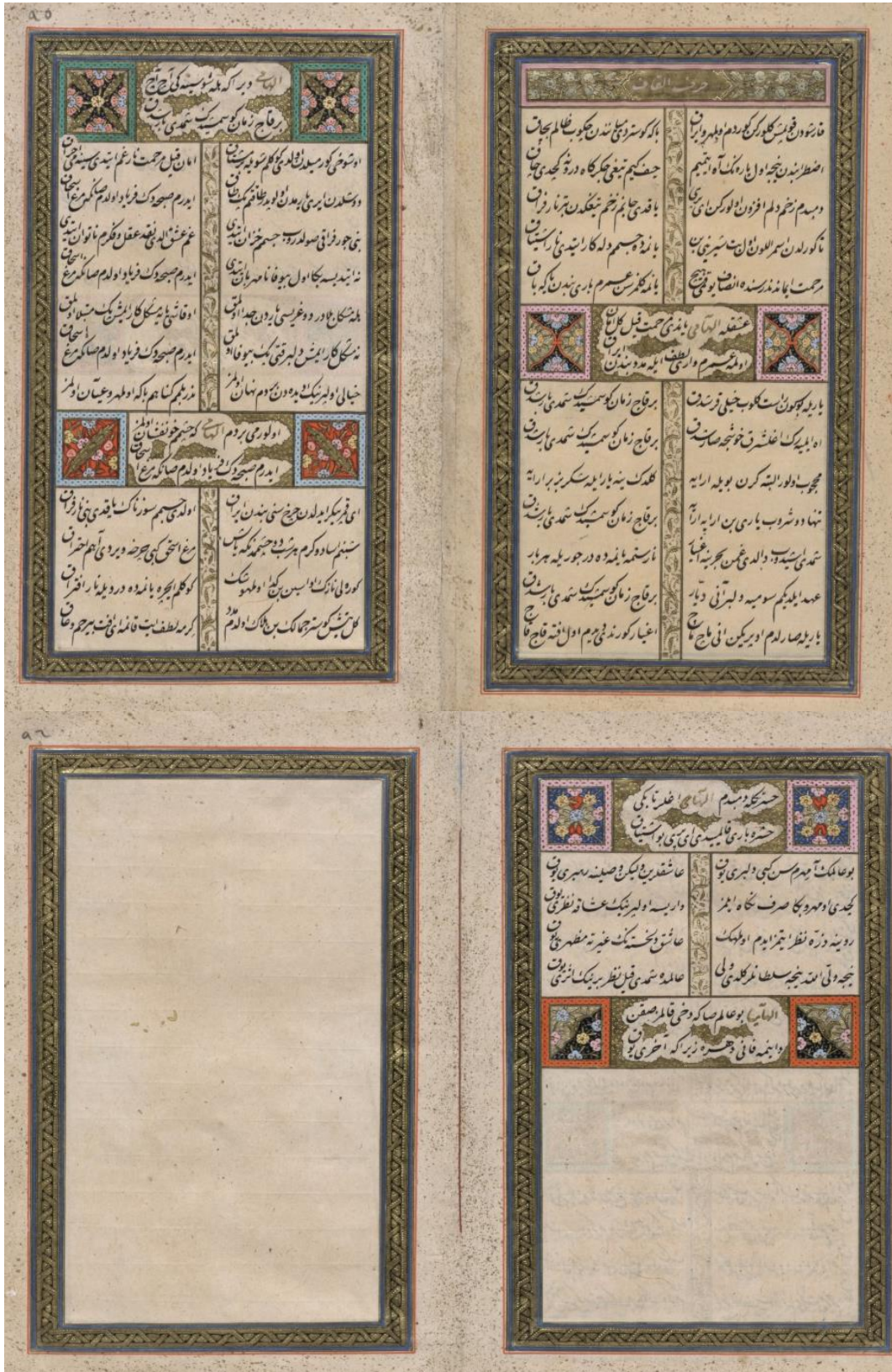
- Kam, R. F. (1949). *Üçüncü Selim, Ankara Radyosu Mecmuası*. Ankara: Müzik Konuşmaları, c.5.
- Kam, R. F. (1946). “Dede Efendi”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. C.5. S.56
- Kam, R. F. (1946). “Şâkir Ağa”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. C.5. S.58
- Kam, R. F. (1946). “Dellâl-zâde”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. C.5. S.59
- Kam, R. F. (1946). “Büyük Kadın Bestekârimız Dilhayat Kalfa”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. C.5. S.66.
- Karabey, L. (1950). “Abdülhalim Ağa”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. S.35
- Karabey, L. (1950). “Hacı Sâdullah Ağa”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. S.32
- Karabey, L. (1950). “Tanbûrî”. Ankara: Radyo Mecmuâsı. S.42
- Karacan, T. (1991). *Bosnalı Alaeddin Sabit Dîvânı*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kocatürk, V. M. (1963). *Osmanlı Padişahları*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Koçu, R. K. (1981). *Osmanlı Padişahları*. İstanbul: Ana Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2014). *Eski Şairlerimizin Dîvân Edebiyatı Antolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2010). *Edebiyat Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuntay, M. C. (1939). *Padişahlar ve Şairler*. İstanbul: Son Pazar Postası.
- Kut, G. (2002). *18. Yüzyıl Dîvân Edebiyatına Toplu Bir Bakış (16. Yüzyıldan 18. Yüzyıla Çağdaş Kültürün Oluşumu)*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kut, G. (2000). “İstanbul’un Sultan Şairleri (Seyf Ve’l Kalem Sahipleri)”. *İlmi Araştırmalar Dergisi*. İstanbul, S.18 s. 147-169.
- Levend, A. S. (1981). *Dîvân Edebiyatı Mefhumlar, Mazmunlar, Remizler*. Ankara: TTK Yayınları.
- Levend, A. S. (1974). *Edebiyat Tarihi Dersleri, Tanzimat’a Kadar, c.1*. Ankara: TTK Yayınları.
- Mehmed, S. (2010). *Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Mehmet T. B. (2015). *Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Kaşgar Neşriyat.
- Mengi, M. (2010). *Hikemî Tarzın Temsilcisi: Nâbî*. Ankara: TDK Yayınları.
- Oğraş, R. (1997). *Bahçe-i Safa Endüz Tezkiresi*. İstanbul: Kişisel Yayınları.
- Okçu, N. (2011). *Şeyh Galib Dîvânı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umumi Tahlili*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Onay, A. T. (2009). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı, Dîvân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: H Yayınları.
- Osmanlı Padişahları Ansiklopedisi, Sultan III. Selim*. Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1992.
- Özcan, N., Çetinkaya, Y. (2016). *Mûsikî madde başı*. İstanbul: DİA, c.31.
- Öztuna, Y. (1990). *Büyük Türk Mûsikîsi c.1-2*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öztuna, Y. (1987). *Dede Efendi*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Öztuna, Y. (1989). *Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Cilt: II*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Paşa, A. C. (1974). *Tarih-i Cevdet, c.4*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Rasim, A. (1957). *Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi*. İstanbul: İskit Yayınları
- Rauf Y. (1917). *Selim-i Sâlis Mûsikîşinas, Yeni Mecmua, c.16*. İstanbul: İstanbul Beyazıt Kütüphanesi Gazete ve Dergiler Bölümü.
- Refik, A. (1952). *Sultan Selim-i Sâlis Halk ve Millet Muhabbeti (sadeleştirilmiş)*. İstanbul: İstanbul Yeni Mecmua Dergisi Yayınları
- Ri'fât, A. (2010). *Lugât-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye, Selim Hân-ı Sâlis*. İstanbul: Kaşgar Neşriyat.
- Sakaoğlu, N. (1993). *III. Selim*. İstanbul: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi c.6.
- Sirkatibi, A. E. (1993). *Rûznâme (Hazırlayan: V. Sema Arıkan)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Şardağ, R. (1982). *Şair Sultanlar*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Tanrıkorur, C. (2000). *Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi*, İstanbul, Dergah Yayınları.
- Tanrıkorur, Ç. (1978). *Yabancı Elinde Mûsikîmiz*. İstanbul: Akademi Mecmuası, c.2.
- Türk Ansiklopedisi, 33 Cilt* (1966). İstanbul: MEB Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Büyük Osmanlı Tarihi*. Ankara: TTK Yayınları.

- Uzunuçarşılı, İ. H. (1977). “Osmanlılar Zamanında Mûsikî Hayatı” TTK Yayınları, c.41, s.161, Ankara.
- Yalçın G. (2013). “Haşim Bey Mecmuâsının Makam ve Tonalite Karşılaştırılması Yönünden İncelenmesi”. Ankara: Turkish Studies Dergisi. C.6. S.6.
- Yalçın, G. (2016). *19. Yüzyıl Türk Mûsikîsinde Haşim Bey Mecmuası*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Yenigün, H. (1992) *.Dilhayat Kalfa, Mûsikî ve Nota*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yılmaz, K. (2002). *III. Selim (İlhâmi) Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*. Edirne, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, No:52.
- Yüksel, S. (1980). *Şeyh Galip, Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

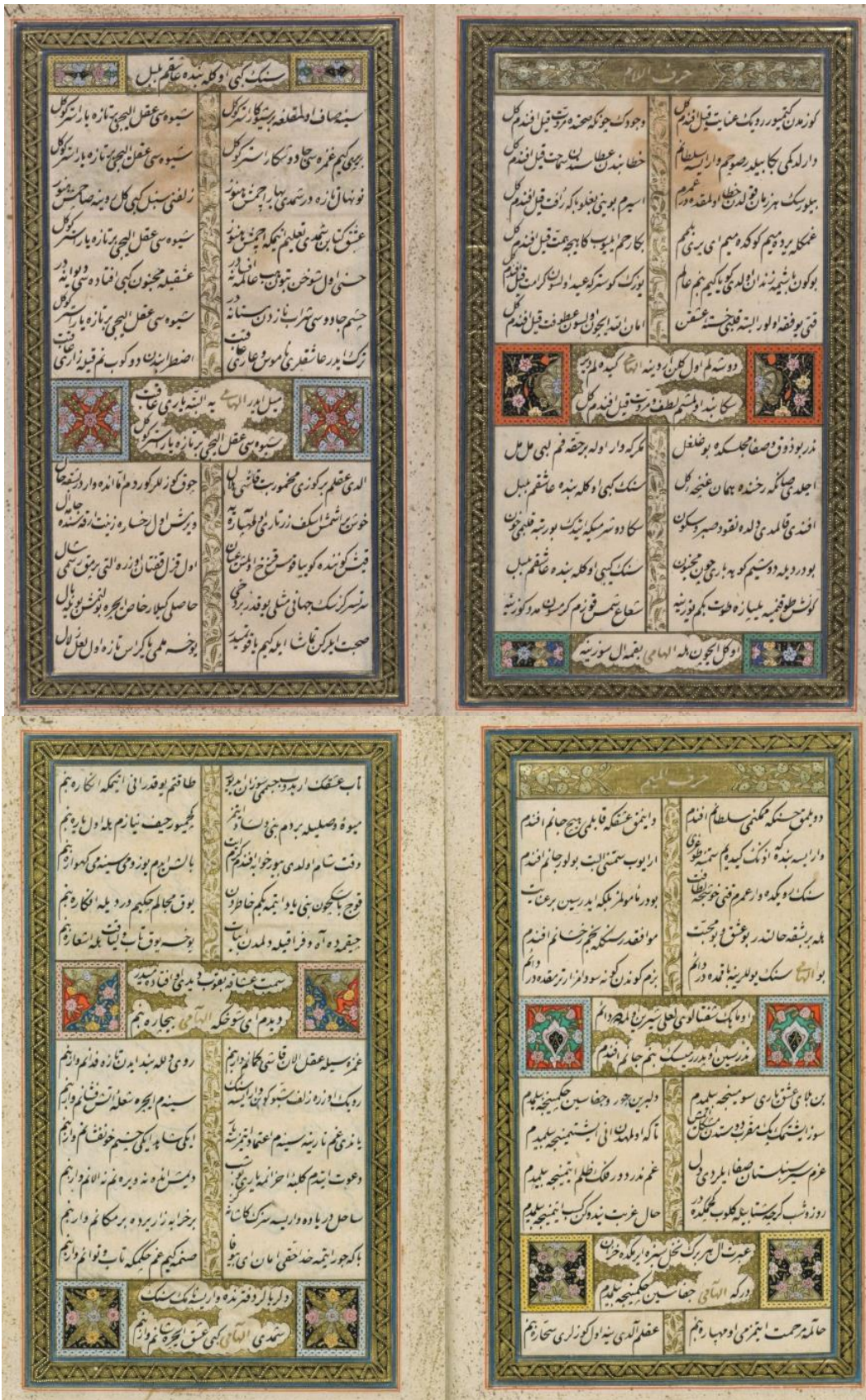
TY. 5514 NOLU İSTANBUL NADİR ESERLER YAZMA ÖRNEĞİ

سندہ انی یکے سورسک کرچیم
سندہ وں سچ درہ انسا ورم یوقدیم

بسم الله الرحمن الرحيم

موسیان باریه بنان کو کھدن علم
دوسته کنش و خا را به سبند کنی
بر زلفش او است ایستراخست
بیج و بزیسن بر کورن ابه بر لور
بر قدم اصلا بنی بر سر بیج اولم
غیر طر لکده افرا نوزده بیج کن
نوجوانم نازیم عیب فریاد کن

یازدهم این دو جان و دفر خدیجه جان و دلمه
 مراد بسمه این دو سینه جان و دلمه
 نهم کما یکم که کلزار علا حندی
 افندم حرمه کلزار نظر ک بقه حندی
 دهم یازدهم این دو جان و دفر خدیجه جان و دلمه
 مراد بسمه این دو سینه جان و دلمه
 نهم کما یکم که کلزار علا حندی
 افندم حرمه کلزار نظر ک بقه حندی

اندم برکاء اولدم آرقق بوزی تاجد بوجست با ستم کدی تیکندی کنا ستم اسرسن ای صبا برکزه ستم کوی لدا	فککده مکمل غدر اولدی غمی آتد فلک پردی بی لبر اسنک ارسن اولدم قوری برکاء غدی غمی ای کیم بوجان
حیدر لوتلی ایلک با بامدن تار فلک ایلر بوزی بی لبر اسنک ارسن اولدم	
سند و ابر هر جا یک بر بون سوزم اکدم بارین مانده ک بوق سلی برن قیرم خاطر دن اول کولر شای	غالب ای ایلر بکر بوجا سیم سودیم نیلیم کیم کول کل کخوش ارسن دیم نازه ترک و قیر کل ایلر هم می
غم بزم نده سیمیم اگر ک می غم ایلر سنده ای ای لری کوی بیته سک حین بستم کتک لک غریبه	نیلیم کیم کول کل کخوش ارسن دیم نیلیم کیم کول کل کخوش ارسن دیم نیلیم کیم کول کل کخوش ارسن دیم
کرکی کز او مالک تیر فانی بایر کرجه ایلک ایلر کوی آه و آیدر خوش ارسن بر بوجا سیم سودیم	کل کوی خب می در اولت بجا آیدر کل کوی خب می در اولت بجا آیدر کل کوی خب می در اولت بجا آیدر
نجه بهر کز بوی بیده سر سری سندی بر بوجا سیم سودیم	

جانی نهاده مرا دم سار و اولم فینک ستم نظر بکر اوجور بی نظر صرب برده کنی فلک و سکل بر	سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم
با قور بو عاشق حیدر بن مل لبر زلفی حن زده کل کل کز عین مرحمت قبل عاشق ایلر آه و آیدر	سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم
عشق ایلر سندی بر بوجا سیم سودیم نه ایلدی که باق فلک ایلر کتک رحم ایلر می که دخی با بزم عشقه	سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم
نهاده بر کون آه بولیم اوجور نوله اسرسن با و اسرسن الاس سندی بر بوجا سیم سودیم	سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم سندی بر بوجا سیم سودیم
دوستی بوی کول کل جاره جاره کندی ستم دم می غمی بایر کندی ستم دم می غمی بایر	

فلک غلورین طوبی جانا جفا بیک جیم کز مانده فاسد خیال و بی لبر با ستم رده و لکس مع جاده زور	کندی بزم تیر کون بون سود ایلیم با قیر حست نده و رغن سیم با ستم رده و لکس مع جاده زور
دار و رده دله بجرار شستی سند و دم رو بر کس سحر و قی سویدی اسنک و قونق ایلر بوسری	عشق و جره اندر حال و بوجا سیم کونی طوغه بی خوش ارسن ایلیم کونی طوغه بی خوش ارسن ایلیم
خدیگ غزه یاره اور لدم بکا رحم ایلر کورس او قاطم کوزل براسمی سوخ جبار	سکایت ایلیم بیز اولدم منور اوج کون بجه بوی سیم کوزی محمور ابروسی کاتدر
اولور مانی کول کل ویز بوجان خشب لی ویده یه کلک با ستم ینه خوف بوز کیم جوره با ستم	انجور کول کلک غضب ایلیم اقرسه نوله فانی فانی با ستم بوکله بن ملا لوب شای بولیم
تم کولکیم کانه ایشلر ایلدی کورد ایلر بی اولتوخ فاجدی	در دم رخنه الماس ساجدی در دم رخنه الماس ساجدی در دم رخنه الماس ساجدی

مخدون عاقبت جبار اولدم اویدک ای کول کل بکا بوجا سیم بکجه صبا ایلر با بزم بون	کندی بزم تیر کون بون سود ایلیم با قیر حست نده و رغن سیم با ستم رده و لکس مع جاده زور
مجدد عاشق فاده بار یله قیصه لطفکله مظهر ایلر کل کل تری کندی بزم تیر کون بون سود ایلیم	عشق و جره اندر حال و بوجا سیم کونی طوغه بی خوش ارسن ایلیم کونی طوغه بی خوش ارسن ایلیم
بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون	سکایت ایلیم بیز اولدم منور اوج کون بجه بوی سیم کوزی محمور ابروسی کاتدر
بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون	انجور کول کلک غضب ایلیم اقرسه نوله فانی فانی با ستم بوکله بن ملا لوب شای بولیم
بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون بکجه صبا ایلر با بزم بون	در دم رخنه الماس ساجدی در دم رخنه الماس ساجدی در دم رخنه الماس ساجدی

لبس او ایچ سحر کدرا مصلحت
 شوق و جفا کدرا بر و نه
 یوب نفیر سببی اویدیر
 قورلنوب فو و مقص اویدیر
 لدم کولک علمه یونق فو
 بیاتی کدی تنکی حرام اولدی
 ولور سه جانه بکاشت
 یهلا ایدره اخانست
 ولور کدوستی فو عیضه
 ورم وار الی بید جانم کده
 صغیف کفرین اولوب کد
 کدیرسه خدا ایت نام
 حوین بولر عمت غز کیدیم
 راضیم احکم قضا کیدیم

حاکم
عش
حفظ
لا فم
صقر
ووق
لا فم
ویر
شا
بر
ال
بر
اش
جالب

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

المدة
برغ
و
طو
قلا

ایده ای بی بی
فید معمر بو و بنا
از ابرو بی بی که بی بی
نصفی و لری بی بی از او
فید و بی بی از او بی بی
نصفی و لری بی بی از او

سنة
یکم
یون
کم

صفت این خاکیست
سنگ زین بلندی خانه
دولبرون اسرار و جاسیم کین
خانه مبتدا ایش ششم زاپچی

[illegible]

ببین نیاز اول خسته ای رنکاه
ببین سولیه کج روی سینه
و شش ای و دین که عذر ای رنکا

بن تیره اینه که
نیرنگاه غمزه
فریاده ایه که

حکیم صغیر کی انظار و درسیہ
حکیم کی الم نام خ
ن لیری کورسہ بویانیہ

مد در دستار زینتی
 دل نوجوان اخراج کجاست
 بشو بر او یله قن است
 مای بری ندر بو اطلار و
 لدن عظمی المدم ای افست
 سن غم ای شوخ اسر نوجوان

برخی از
اولش سوار
کیم اولیای
عقبنی الک
حس کور
کولایم الک

عشق زبون تندی بنی
بکم ز خوش امیدی اگر کلاه
دیده که خوشی از برنوجوان

و از خانه
خجندی
بن مح
یک
همه
از

سید بن حکم
 اگر قایم قدم
 جوق نامزد
 صبح و کرب
 بایسته اسدی
 است

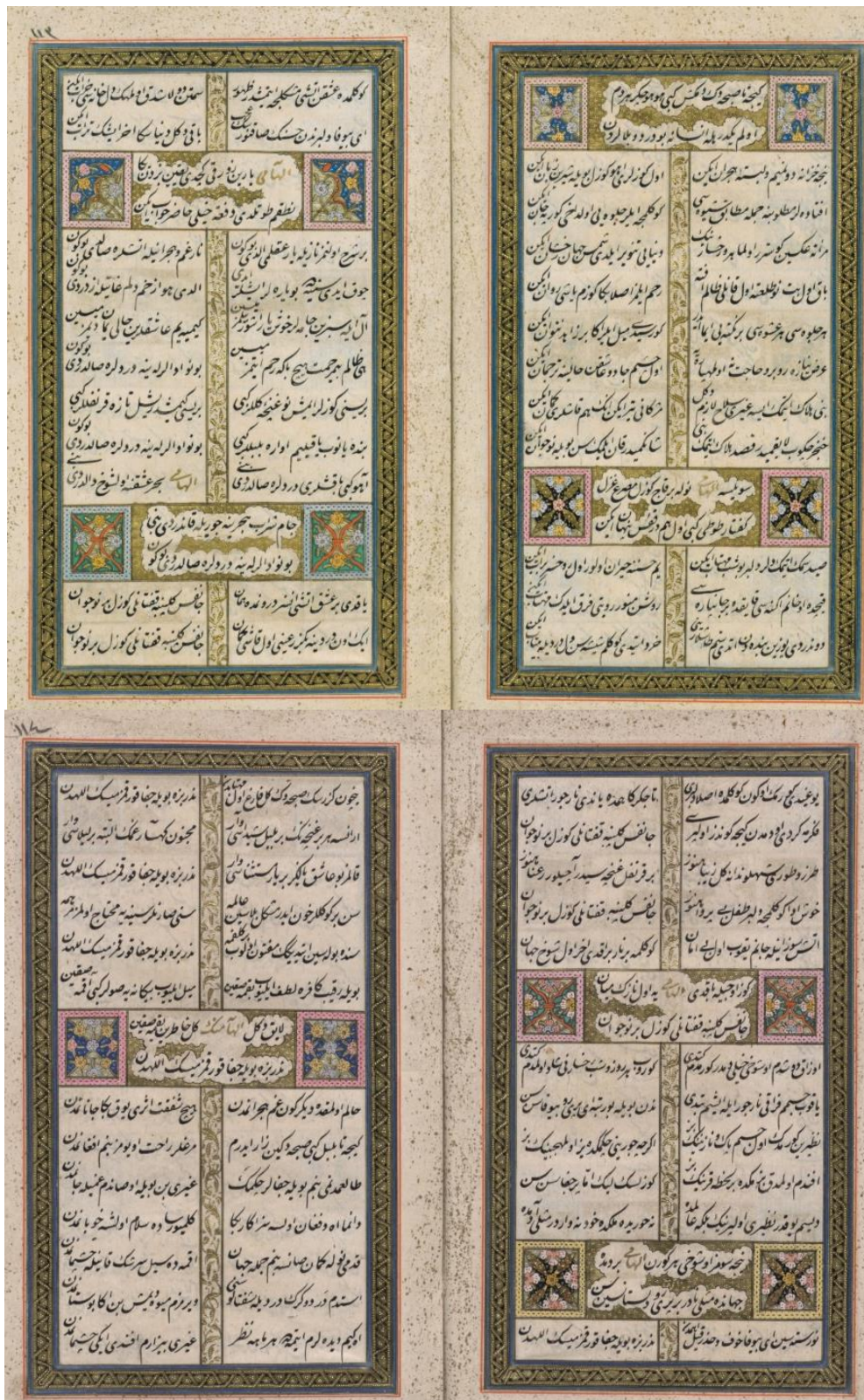
قور تروپ التماسی فی غمزدار
آج ایدم شفا لوسندن حمد
اوصل
اولم کم
ایدر

فرید کلام بود
ال بر منقص
کلمه بیگانه در

اولم کو کلم سوئیر
نک اول پند
بیز اولم ای
کوکس کوکس

عبدالغفور
 بیه بود اثر اطفال
 او صاندم غیر ی
 بیه **الک** بفرز

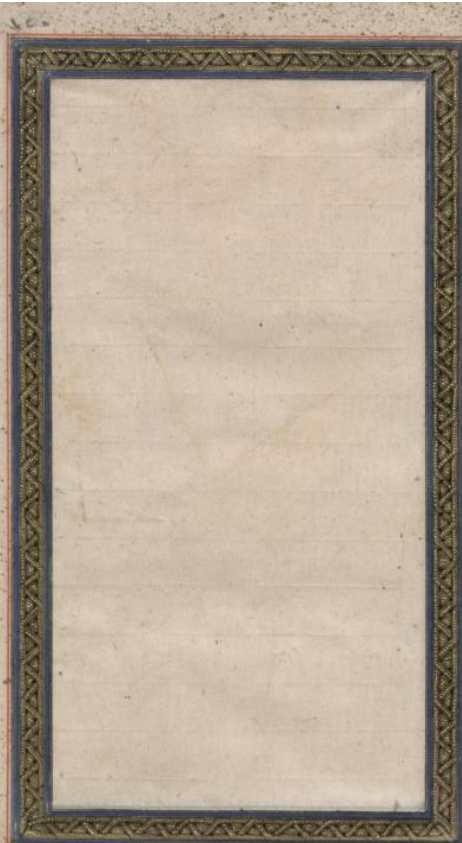

اندم طفل نشا یک سو امد بریز

اولوب غیاره مانسته زار کج نین
بله اولوب عاشق نوریده یه کولر
جمازه بولمق اولوب عاشق قیه قیلمو

بکاو انظار و چو درن صدامان بولمق
هیئت کور کور کور کور کور کور کور
اسیر در غم خشم خشم خشم خشم خشم
ملوک و ستم خشم خشم خشم خشم خشم
کوشش بولر اولوب سرور بولر بولر
دیم بولر بولر بولر بولر بولر بولر
قوت صبار اولوب کور بولر بولر بولر

اوسو خلیو رو بیکل اولوب بولر بولر
بسی اولوب سنده و زه افغان کج بولمق

بوزم طلوعم جناب کیر کایه
کیده لم جیش کفاره غزایه
اولیم اولدن برک سفر بر
جوان عکرا سلام نه ایلر
قلج اعدایه البته سزاور
بزم یاور یار یار یار یار
ننه کیم تنده درجام کیم بدم
عنایت لطف باریدن دلیم
اکریه سحر ایدر اسل کافر
اسیر ایدوب نیجه قمارتی بولم
یادینا غولبی جکده صکالم
واروب کافرون انعام لالم
وار اسل کیم نیجه کافره ای
قوات ایدم لم قول الت

رسولین و کربن ادم ایدیه
بزم بولمک کفاره غزایه
حدا ایدر اولور سق مظفر
قلمی قلمی قلمی قلمی قلمی
بودین او غزایه بل جانم فدو
قلمی ابق التسمه بولم
شهب اولوب غزال ایدیم
قلمی ابق التسمه بولم
بزه ده اسم اعظم کشته حاضر
فریم کفاره غزایه بولم
او کافرون ستمه سطلر جلالم
کوزم آجین خیم قاسونی بولم
درون کدن جعفر و دوستبای
او نورمق دینزده و ارمی بولم

کند سر فرو از جهانده صحیح ایکنه

بدرست سبجه ذوق نديم بوگون بن داروستان
تغش ايلد ايدم هم كنار روى دريايه

صفا اید و در کتب قدیه را کوبی و نیج
 و بحدیقه سیرتیم بر محبت حبیبیت
 او قور بیل کی قدیه او اف نرست
 لطافه کلام که یک کلمه حساسی او
 بحدیقه اوله کی که کل عطاسی او
 سیدانه و بجز خضره الداء پاک نیست

همانا کندی نشنود که من را باغیچ
 هاما که از کز جود حقانی ترسخ کی بود
 باغچه کلام که همی افتاد و سوار او
 کست صفا کی ملک مست یکله شری
 بایز بر ولید البر که دم عمره و نیج
 عقد خدشتا و اوله کز اوله من

و بر دین حکم چهارم فی ابدی نازد و در آن
 بوسه بکشد نام الهی و در آن بویا
 ایدر آن سیر عبدی کرم و در آن دین
 جریه بکشد و چون در دست و در آن
 بر آتش شمع غایت غبطه و در آن
 بمشور و در آن در و در آن شمع و در آن
 بسوختن کس که در آن و در آن و در آن
 کور و در آن غایت سیر و در آن
 در آن ملک و در آن ملک و در آن ملک

اد الاربوب الهی یه اول غنچه زیبا
سور و حبسین تمام ایلدی تشریف میا

در زن بسیار باغبی
 در حی رعی رعی
 در بیرون غیری
 در کون کن در حال
 در پیش کن غیری
 در نوم یوزده کن
 در یوزده کن

بنه میل آیدمی الهام کوزل برشوخ فایه
مشا بارید و پستند نازک شایا فرجه

بنی ساسانی که در سر صفین و عتبات
 سسک بن فرخنده و جانشینان از او
 امان از باغش جوانان را میفرستاد
 سسک بن فرخنده و جانشینان از او

اگر کوشش بکنی سودی که بشمار در آید
 سنجی که بر آن کماله راضی بودی
 کرم قبل محبت ایثار و دود کوشش
 سبب بی غرضی و خدمت خودم شد از آتش
 نبش نظر قدسی که در آتش کرم
 نبش نظر قدسی که در آتش کرم

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

عبدلحمید علیه السلام بفرموده سرای
باشنده آن اطلس گشت او سرای
فرز پور جان یک یک بفرموده یک یک
کز راه اطراف بیرون و از راه که قیام
فرمانهای بی شش میند و قرآن می
بوسه می نهد بی مجلسی با یکدیگر می
فرموده و فرار نمودن میند و از قیام

کوبیده و درم همان برقا و باغ خانانه
کوبیده و درم همان برقا و باغ خانانه
بقدری و درم و کجا سی وانی و سی
کوبیده و درم همان برقا و باغ خانانه
جانا و نورس که کوبیده و طوطی
کوبیده و درم همان برقا و باغ خانانه
جور و خور و قدری و کجا سی وانی و سی

الہامی یہ جو رندہ جو رہی تیرا تیکہ براف
کونجی اور لہو مالہ برقرارہ مانعہ مانا

چند کسی نسیم اوزر بنه مژگانده نو یاره
جراغ انیم دلی نمدی سهری سهری

جراحی ایتم دلی سمدی سمرای سمرای
 صاف سید ایضه حاصل اولو سمرای
 جراحی ایتم دلی سمدی سمرای سمرای
 همان در اولس ایتم کبریا و جراحی
 جراحی ایتم دلی سمدی سمرای
 یا و التماس خرم خرمی غف غف

ابو جبران حمزة عالمی اول نسخ الہامی
مصرغ النعم دار السعدیہ مصریہ

فرزند اولی مغنم خوجا که در اول
 صوصا دم افی فاو عمرانی عشق حرات
 گلوی کلایه احرا نام یارم ساد شده
 شرفیاب و البیغ بودی بر برونین
 جوزیدی که کسین بر گره آه فاسق شده
 کو نیز و اما حاکم کچه آه و فدا شده

نه اينده مي آيند في روني عاشق و مهر و

و نیز سکا جا رسیدیم کلاهی غریبه
 عشق آتشیه بایند اول اولی کبریا
 مست ایله غلبتی جان من اهور کبریا
 اول الکاف کوجسته فی قاشدر کبریا
 نمازید که باهلش برهستان رسبیا

مایل نیند کو کهم بنم
 جور ایتسون یکی کو زم
 یک خود غم رو شک
 واریه دنیا ده یک
 برود لهرین او آسنه
 دوستم اکمل سو آسنه
 عقیدتمی الی کو شک
 لایعیدر و عوا آسنه

ذوق عشرت لبدلم اول بهایا
 نازنینم کل کی آجید کف بهکامیه
 کاه بوسه دیر کجاست دایت نبی کریم
 کاه بوسه دیر کجاست دایت نبی کریم

نه که صبر و استقامت غایتیله واجد
 نه که جان له شرک افندم بو کهن باز
 بیا و کریم استرخا بیا تنها صحرای
 نه که جان له شرک افندم بو کهن باز
 سبب کون او یغایت را شو می
 نه که جان له شرک افندم بو کهن باز

برافت جهان کسی نه آمانی دکس بوسی صیغی غن و کل مغرمانی دیوانه کو کلم استور بردار کورسند دلن سخن بد و لور صد زاید کورسند کیرستان بپور در بر عالم آیدم اسرار عظم او لمده بر عالم آیدم آهنگی نه آیدم بر ما بیا کجند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند
دوشی کو کوشم بر دل برنگا سیل بچون جغیر نه بجزاره او کاش بلدی کانی تری نشان جری سینه یار بچون غم آیدم کیرستان کو کوش غنیخه کای طایفه برن و لمده	کوبیا دوشی جغیر کو کوش بر باده کو بچک میل آیدم ای ان شکست هر کجی صید کت سزار دروغ باده دورمه جو یان و لمده و فیکت فواره نیلیم بانه و اراغیا روضه

عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند
عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند

عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند
عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند

عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند
عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند	عظم برین آیدم ای ان شکست عظم برین آیدم ای ان شکست میل نیست خاطر کم کوز رنگ کورسند عظم برین آیدم ای ان شکست کور و کلمه صید بیزد مرغ دلی اندر عظم برین آیدم ای ان شکست کو کلم نام الی هم بر برنگا جانکند

حسن را از زهره کوزان و سرش چشمتان کل باده محرم غم خوار اید ای سبها اولدی بیله بیهوشم کل کل بیهوشم طلوع قشلی و بریدن و برده کی قشلی طافست نه کافیه بیک یا زبانه بیهوده سوزا و زانک تصویبست	باز بر بانه و ازیدر اسباب جانانه طلوع قشلی و بریدن و برده کی قشلی	عید که بگذردی اوق عشتن آید خوب بیکد کنش عا شقان بر آید لوکلر ایدی کوزان لب یکدیگر آید عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره طراز و طور خجسته بیکد کوزان تغذیه روانه اولدی جسمی هم زار بزه در جوجو جفا سی سود کی اغیار عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره صا لوبه زلف و سوهله ای انا قشلی اون در دونه قور کوبیا اول بچاره بر نظره اولدی جهرانی کوب ای قشلی عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره کید کی جانی بده و دست نده هر کونه جادیر کینه سبانه
بانه و عشفکه کل محرم بانه عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره	عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره	صباح اولدی جهرانی قشلی صبا بیکد کوی دلاریه اولور بول

اولدیش لغیر سیک بیک او سبانه امانتی همان صغار و قیده تیدی کوشش غدی غرونی قشلی و باغ طوشتم انا عشفکه نیچ بیک بیک بوز و سوک و طعنه اید بر کوه باغ امانتی همان صغار و قیده تیدی بوز و بیدار او سبانه زلف و باغ کلیات کور خوش بیک بیک بیک ای عشفه غرونی اید بیک سوز و کله امانتی همان صغار و قیده تیدی اغوی ان بر طلی غدی غش علی عی بله اید اید اول غدی غش علی عی	جوغا اید جانی قشلی و باغ امانتی همان صغار و قیده تیدی	بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره باق کوندر کسم اید بیک قشلی باق کوندر کسم اید بیک قشلی بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره این کی جهرانی قشلی و باغ این کی جهرانی قشلی و باغ بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک
امانتی همان صغار و قیده تیدی	امانتی همان صغار و قیده تیدی	بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک

بیکد بیکد قشلی و باغ بوز و بیدار او سبانه زلف و باغ اولدی بیله بیهوشم کل کل بیهوشم طلوع قشلی و بریدن و برده کی قشلی طافست نه کافیه بیک یا زبانه بیهوده سوزا و زانک تصویبست	باز بر بانه و ازیدر اسباب جانانه طلوع قشلی و بریدن و برده کی قشلی	عید که بگذردی اوق عشتن آید خوب بیکد کنش عا شقان بر آید لوکلر ایدی کوزان لب یکدیگر آید عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره طراز و طور خجسته بیکد کوزان تغذیه روانه اولدی جسمی هم زار بزه در جوجو جفا سی سود کی اغیار عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره صا لوبه زلف و سوهله ای انا قشلی اون در دونه قور کوبیا اول بچاره بر نظره اولدی جهرانی کوب ای قشلی عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره کید کی جانی بده و دست نده هر کونه جادیر کینه سبانه
بانه و عشفکه کل محرم بانه عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره	عقلی ایدی بکون عیدیه مانی خاره	صباح اولدی جهرانی قشلی صبا بیکد کوی دلاریه اولور بول

قشلی و باغ کوشش غدی غرونی قشلی و باغ طوشتم انا عشفکه نیچ بیک بیک امانتی همان صغار و قیده تیدی بوز و سوک و طعنه اید بر کوه باغ امانتی همان صغار و قیده تیدی بوز و بیدار او سبانه زلف و باغ کلیات کور خوش بیک بیک بیک ای عشفه غرونی اید بیک سوز و کله امانتی همان صغار و قیده تیدی اغوی ان بر طلی غدی غش علی عی بله اید اید اول غدی غش علی عی	جوغا اید جانی قشلی و باغ امانتی همان صغار و قیده تیدی	بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره باق کوندر کسم اید بیک قشلی باق کوندر کسم اید بیک قشلی بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره این کی جهرانی قشلی و باغ این کی جهرانی قشلی و باغ بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بر بوی شان ایشلی سبانی مورخاره بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک
امانتی همان صغار و قیده تیدی	امانتی همان صغار و قیده تیدی	بیک بیک بیک سبانی اید اید بیک

بوقیاسکل مله الله جسم زارمه
در در و در و دل خانه پس کلکی

ناز و غوغا و صفا و محبت و سحر و جادو
 و دوق و دم و طوطا و بار و بار و بار
 کو و غوغا و دوق و دوق و دوق و دوق
 پر و پر و پر و پر و پر و پر و پر و پر
 کاف و کاف و کاف و کاف و کاف و کاف
 ناز و غوغا و دوق و دوق و دوق و دوق
 دوق و دوق و دوق و دوق و دوق و دوق
 کاف و کاف و کاف و کاف و کاف و کاف

عرفان علی حسرت و سید ابوبکر محمد شمس

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some faint smudges and discoloration, characteristic of old paper. The left edge of the page is bound, showing dark stitching or thread. The overall tone is warm and slightly yellowed.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : BOR, Sefer
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 01.10.1987/ Yüksekova
Telefon : 0543-721-7940
Faks :
E-mail : seferbor19@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora		
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Sosyal Bilim Enstitüsü	2019
Lisans	Hitit Üniversitesi- Türk Dili ve Edebiyatı	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
Yüksekova MTAL	Yüksekova	Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Fuzuli ve Nabi'nin Yazdığı Hammamiler Üzerine Bir İnceleme- Nevşehir-2014-
Tukas Sempozyumu
Dîvân-ı Kebir'e Göre Mevlana'da Aşk- III. Uluslararası Mevlana Sempozyonu-
Urmiye-İran

Hobiler: Kitap, Okuma, Spor, Yürüyüş, Müzik, Seyahat

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

16/07/2019

Tez Başlığı / Konusu:

III . Selim Hayatı, Edebi Kişiliği, Şarkıları Ve 18. Yüzyıl Musikisine Etkileri

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ..... sayfalık kısmına ilişkin, 16/07/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin, intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 15 (On Beş) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

16/07/2019
Sefer BOR

Adı Soyadı : Sefer BOR

Öğrenci No : 139201194

Anabilim

Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Programı : Eski Türk Edebiyatı

Statüsü : Y. Lisans x

Doktora ☐

DANIŞMAN

Dr. Öğrt. Üyesi. Ömer
DEMİRBAĞ

16/07/2019

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR

16/07/2019